

**II. PERIODIČNO POROČILO REPUBLIKE
SLOVENIJE O URESNIČEVANJU EVROPSKE
LISTINE O REGIONALNIH ALI MANJŠINSKIH
JEZIKIH**

Uvodni del

1.

Slovanski etnos prevladuje na območju današnje slovenske države in v nekaterih nanjo meječih deželah od konca 6. stoletja dalje. Slovenski narod je posebna narodna entiteta iz slovanske jezikovne skupine. Predniki današnjega slovenskega naroda so bili pretežni del zgodovine sestavni del drugih državnih tvorb. Na podlagi prvih demokratičnih volitev aprila 1990 in plebiscita decembra 1990, je Republika Slovenija po razpadu Socialistične federativne republike Jugoslavije svojo neodvisnost razglasila 25. junija 1991.

Državna ureditev: Slovenska ustava je bila sprejeta 23. decembra 1991 in zagotavlja parlamentarni sistem upravljanja. Je najvišji pravni akt, ki ga sprejema in dopolnjuje državni zbor po posebnem postopku (potrebna je dvotretjinska večina). Drugi pravni akti v hierarhičnem zaporedju so: zakoni, ki jih sprejema državni zbor, odloki vlade za izvajanje zakonov, predpisi, smernice in odredbe ministrstev za izvajanje zakonov in vladnih odlokov; predpisi lokalnih samoupravnih organov, ki jih le-ti sprejemajo za urejanje zadev v okviru svojih pristojnosti.

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil. Predsednika se izvoli na neposrednih volitvah za največ dve petletni obdobji. Najvišji zakonodajni organ je državni zbor (90 poslancev), ki sprejema zakone. Državni svet (40 članov) opravlja svetovalno vlogo in zastopa nosilce socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov. Vlada predstavlja izvršilno oblast in je odgovorna državnemu zboru.

Sodstvo: Sodniki so pri opravljanju svoje funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon. Sodišča so okrajna in okrožna; višja sodišča so pritožbena sodišča, vrhovno sodišče pa je najvišje sodišče v sodnem sistemu.

Prvi slovenski varuh človekovih pravic je bil izvoljen septembra 1994 in o svojem delu poroča državnemu zboru.

Lokalna samouprava: Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih. V Sloveniji je 193 občin, od teh jih ima 11 status mestne občine.

Narodne skupnosti: Italijanska skupnost na obalnem območju in madžarska na severovzhodu države veljata za avtohtoni manjšini; njune pravice so zaščitene z ustavo. Druge etnične skupine: Hrvati, Srbi, Bošnjaki, Jugoslovani, Makedonci, Črnogorci in Albanci. V Sloveniji živi tudi romska skupnost. Njen položaj in posebne pravice so urejene s področnimi zakoni.

Uradni jezik je slovenščina, na narodnostno mešanih ozemljih tudi madžarščina in italijanščina.

2. Republika Slovenija je ob deponiranju listine o ratifikaciji Listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih generalnemu sekretarju Sveta Evrope sporočila, da sta na ozemlju Republike Slovenije regionalna ali manjšinska jezika italijanski in madžarski jezik. Prav tako je sporočeno, da se bodo določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena

smiselno uporabljale tudi za romski jezik. Poselitveni prostor govorcev italijanskega jezika obsega narodno mešana območja naselij (ta so določena v posameznih občinskih statutih) v treh obalnih občinah:

- **Koper/Capodistria (7. člen:** »Na narodnostno mešanem območju občine, kjer živijo pripadniki avtohtone italijanske narodne skupnosti in ki obsega naselja Ankaran/Ancarano, Barizoni/Barisoni, Bertoki/Bertocchi, Bošamarin/Bossamarino, Cerej/Cerei, Hrvatini/Crevatini, Kampel/Campel, Kolomban-/Colombano, Koper/Capodistria, Prade, Premančan/Premanzano, del naselja Spodnje Škofije (Valmarin), Šalara/Salara in Škocjan/San Canziano sta uradna jezika slovenščina in italijanščina.«¹),
- **Izola/Isola (tretji odstavek 4. člen:** »Na narodnostno mešanem območju (dvojezično območje), ki obsega mesto Izola/Isola, Dobrava pri Izoli, Jagodje, Livada in Polje pri Izoli, sta v javnem in družbenem življenju slovenski in italijanski jezik enakopravna.«²),
- **Piran/Pirano (3. člen:** »Na narodnostno mešanem območju občine, na katerem živijo pripadniki italijanske narodne skupnosti in ki obsega območja naselij: »Piran/Pirano, Portorož/Portorose, Lucija/Lucia, Strunjan/Strugnano, Seča/Sezza, Sečovelje/Sicciole, Parecag/Parezzago in Dragonja (dvojezično območje), je v javnem življenju italijanski jezik enakopraven s slovenskim jezikom.«³);

Govorci madžarskega jezika živijo v petih občinah v Prekmurju, v vzhodnem predelu Slovenije ob meji z Madžarsko:

- **Hodoš/Hodos (1. člen:** »Občina Hodoš je samoupravna lokalna skupnost ustanovljena z zakonom na območju naslednjih narodnostno mešanih naselij, na katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti: Hodoš/Hodos, Krplivnik/Kapornak.«⁴),
- **Šalovci (2. člen:** »Del območja občine, v katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti je narodnostno mešano. Narodnostno mešano območje obsega naselje Domjanšovci/Domonkosfa.«⁵),
- **Moravske Toplice (drugi odstavek 1. člen:** »V naseljih Čikečka vas/Csekefa, Motvarjevci/Szentlászló, Pordašinci/Kisfalu, Prosenjakovci/Pártosfalva in Središče/Szerdahely živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti.«⁶),
- **Dobrovnik/Dobrovnak (drugi odstavek 2. člen:** »Del območja občine, na katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti je narodnostno mešano. Narodnostno mešano območje zajema naselji Dobrovnik/Dobronak in Žitkovci/Zsitkóc.«⁷),
- **Lendava/Lendva (1. člen:** »Občina Lendava je samoupravna lokalna skupnost ustanovljena z zakonom na območju naslednjih naselij: Banuta/Bánuta, Benica, Čentiba/Csente, Dolga vas/Hosszúfalu, Dolgovaške gorice/Hosszúfaluhegy, Dolina pri Lendavi/Völgyifalu, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Gaberje/Gyertyános, Genterovci/Göntérháza, Gornji Lakoš/Felsőlakos, Hotiza, Kamovci/Kámaháza, Kapca/Kapca, Kot/Kót, Lendava/Lendva, Lendavske gorice/Lendvahegy, Mostje/Hidvég, Petišovci/Petesháza,

¹ Statut Mestne Občine Koper (Uradne objave št. 40/2000, 30/2001).

² Statut Občine Izola (Uradne objave, št. 15/1999).

³ Statut Občine Piran (Uradne objave, št. 10/1999).

⁴ Statut Občine Hodoš (Uradni list RS, št. 47/1999).

⁵ Statut Občine Šalovci (Uradni list, št. 13/1999).

⁶ Statut Občine Moravske Toplice (Uradni list RS, št. 11/1999).

⁷ Statut Občine Dobrovnik (Uradni list RS, št. 34/1999).

Pince/Pince, Pince Marof/Pince major, Radmožanci/Radamos, Trimlini/Hármasmalom, Brezovec del. Narodnostno mešano območje občine na katerem živijo tudi pripadniki madžarske narodne skupnosti obsega navedena naselja razen naselij Benica, Hotiza in Brezovec del.«⁸).

3. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2002 se je po načelu pripadnosti za italijansko narodnost opredelilo 2258 oseb, po materinem jeziku, ki je pravzaprav predmet konvencije o kateri se daje drugo poročilo, pa je oseb, ki jim je materin jezik italijanščina: 3762.

Za madžarsko narodnost pa se je opredelilo 6243 oseb, da je njihov materin jezik madžarščina pa 7713 oseb.

Za primerjavo: na popisu v letu 1991 se je za italijansko narodnost izreklo 2959 oseb, po materinem jeziku 3882 oseb; za madžarsko narodnost se je opredelilo 8000 oseb, po materinem jeziku pa 8729 oseb.

Način zbiranja podatkov o narodni pripadnosti in materinem jeziku je bilo v Popisu 2002 v primerjavi s popisom v letu 1991 nekoliko spremenjen. Po določenih 10. členu Zakona o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 66/2000, 26/2001) se je morala o narodni/etnični pripadnosti (kamor sodijo tudi podatki o materinem jeziku) in veroizpovedi vsaka oseba, stara 14 let ali več, opredeliti SAMA. Za otroke, mlajše od 14 let, so odgovor lahko posredovali starši, posvojitelji oziroma skrbniki.

Za primerjavo: ob popisu leta 1991 so za otroke, mlajše od 15 let, odgovor o narodni pripadnosti posredovali starši ali drugi zakoniti zastopniki (skrbniki, posvojitelji). Za osebe, ki so bile med obiskom obiskovalca odsotne, je v preteklih popisih (tako na primer tudi leta 1991) odgovor o narodni pripadnosti popisovalcu lahko posredoval polnoletni član gospodinjstva.

Za člane gospodinjstva, ki so kritičnega trenutka ob popisu (31. marca 2002) dopolnili vsaj 14 let starosti, vendar so bili v času popisovanja oziroma v času obiska popisovalca odsotni ali se v navzočnosti drugih članov gospodinjstva oziroma popisovalca o narodni/etnični pripadnosti, materinem jeziku in veroizpovedi niso želeli opredeliti, so se podatki o narodni/etnični pripadnosti in materinem jeziku zbirali z izjavo o narodni/etnični pripadnosti, materinem jeziku in veroizpovedi (vprašalnik P-3/NV), ki jo je popisovalec skupaj s kuverto za odgovor pustil v gospodinjstvu. Na ta način je bilo vsaki osebi omogočeno, da izjavo o narodni/etnični pripadnosti, materinem jeziku in veroizpovedi izpolni sama in jo pošlje po pošti Statističnemu uradu RS. Pošiljanje izjave o narodni/etnični pripadnosti, materinem jeziku in veroizpovedi ni bilo obvezno. Upoštewane so bile samo tiste prispеле izjave o narodni/etnični pripadnosti, materinem jeziku in veroizpovedi, ki so bile podpisane.

Odgovori so se, kot je bilo že navedeno, zbirali le neposredno od oseb starih 14 let ali več (ob zadnjem popisu je bil torej uporabljen metodološki pristop, da sme na vprašanje o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi sama odgovoriti vsaka oseba, stara 14 let ali več, ki na vprašanje želi odgovoriti). To je posledično pomenilo, da so vse osebe, ki med popisovanjem niso bile navzoče v gospodinjstvu oz. niso želele odgovarjati v navzočnosti drugega člana gospodinjstva ali popisovalca, prejele poseben vprašalnik in pisemsko ovojnico z vnaprej plačano poštnino. Razdeljenih je bilo blizu 250.000

⁸ Statut Mestne Občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999, 119/2000, 69/2002).

vprašalnikov, vrnjenih in obdelanih pa jih je bilo okrog 75% ali približno 188.000. Veliko število takih oseb vprašalnikov ni vrnilo SURS-u, kar je avtomatično pomenilo, da so v vseh tabelah prikazani kot neznani.

Pri popisu leta 2002, drugače kot je bilo to leta 1991, se ni popisalo zdomcev, oseb, ki imajo sicer stalno prebivališče v Sloveniji, pa so odšli v tujino za več kot tri mesece.

Ob vsaki primerjavi podatkov o narodnosti med letoma 1991 in 2002 se je potrebno zavedati, da je bilo leta 1991 v kategorijah »niso želeli odgovoriti« in »neznani« 42.355 oseb, leta 2002 pa 174.913 oseb, kjer se dopušča možnost, da je tudi veliko oseb iz t.i. mešanih zakonov. Iz tega je razvidno, da se je drastično povečalo število tistih, ki na vprašanje o narodni pripadnosti in materinem jeziku niso želeli odgovarjati ali je odgovor ostal neznan⁹.

Problematika dejansko le statističnega upada števila pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti in s tem govorcev posameznega manjšinskega jezika v RS oz. uporaba materinega jezika pri nacionalnih manjšinah po zadnjem popisu prebivalstva je bila izpostavljena v okviru nekaterih teles: delovnega omizja za vprašanje manjšin, ki deluje v okviru Mešane komisije med Republiko Slovenijo in Avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino za obravnavo skupnih razvojnih vprašanj ter v okviru Komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

S tem vprašanjem se je ukvarjala tudi Komisija Državnega zbora za narodni skupnosti, Komisija Vlade RS za narodni skupnosti, Urad Vlade RS za narodnosti in seveda tudi Statistični urad Republike Slovenije.

Glede na analizo Statističnega urada RS so možni vzroki za statistični upad pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS po kriteriju nacionalne pripadnosti predvsem statistične, demografske in sociološke narave:

- manjša nataliteta,
- staranje prebivalstva,
- mešani zakoni,
- nov metodološki pristop (obveznost izjavljanja samih otrok starejših od 14 let) in dejstvo, da se
- edini prisotni član gospodinjstva ni smel izjasniti za ostale člane.

Nadalje se da sklepati, da se je število Italijanov in Madžarov (statistično gledano – neobvezna opredelitev) zmanjšalo predvsem zaradi sprememb narodne opredelitve, neopredeljevanja in menjave generacij. Pri zadnjem popisu je bila tudi bolj poudarjena možnost neizrekanja za narodno pripadnost oz. glede materinega jezika (kar ni bilo obvezno tudi v prejšnjem popisu, vendar ta opcija ni bila toliko poudarjena). Novost glede metodološkega pristopa predstavlja tudi dejstvo, da leta 2002 prvič niso bili v popis zajeti »zdomci« (ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji – na narodnostno mešanem območju – živijo, delajo ali študirajo pa v Italiji oziroma na Madžarskem).

⁹ VIR: Statistične informacije, št. 93/2003, Statistični urad RS.

Iz analize Vlade RS, ki jo je sprejela 29. 7. 2004, dalje izhaja ugotovitev, da opazamo tako v Sloveniji, kot tudi drugod po Evropi trend opuščanja etničnih oz. jezikovnih identifikacij. V potrditev navedenemu gre dejstvo, da so v Republiki Sloveniji strahovito upadli tudi narodno opredeljeni etnični Slovenci; njihovo število se je, kot je bilo že navedeno, znižalo za 58.294 oseb, kar je doslej največji, predvsem nepričakovan in težko razumljiv upad. V istem obdobju je drastično upadlo tudi število pripadnikov slovenske nacionalne manjšine v Avstriji (na Koroškem) in Slovencev na Hrvaškem; v sosednji državi Hrvaški se je močno znižalo tudi število Italijanov (za 1667 oseb) in Madžarov (za 5760 oseb). Skoraj identično je z upadom slovenske manjšine v Italiji. Vse to se seveda nanaša tudi na uporabo določenega manjšinskega jezika kot materinega jezika.

V nasprotju z golimi statističnim podatki o številu pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS oz. o osebah, ki jim je materin jezik eden od obeh priznanih manjšinskih jezikov, ki so bili pridobljeni na podlagi fakultativnega odgovaranja, pa je Vlada RS v analizi, sprejeti 29. 7. 2004, ugotovila, da je dejansko število pripadnikov italijanske narodne skupnosti na narodnostno mešanem področju celo opazno večje, 2970 oseb. Ko pa k temu prištejemo še pripadnike italijanske narodne skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega področja (418 oseb), se pokaže, da živi na celotnem teritoriju Slovenije 3388 oseb italijanske narodnosti ali 12,66% več, kot glede na popis prebivalstva leta 1991 (2959 oseb).

Podobno je pri madžarski narodni skupnosti: število pripadnikov madžarske narode skupnosti na narodnostno mešanem območju je tako 7297 oseb, če k temu prištejemo še pripadnike iste skupnosti izven narodnostno mešanega področja (1031 oseb), pa se pokaže, da gre za 8328 oseb, kar je več za 3,94% kot leta 1991 (8000 oseb).

Analogno temu in opirajoč se na statistične podatke pa je število oseb, ki uporablja oz. šteje italijanski ali madžarski jezik kot materin jezik, še nekoliko večje od že navedenega števila. V prid gornjim navedbam govorijo tudi podatki iz evidence volilcev ob parlamentarnih volitvah v RS, dne 3. oktobra 2004. Po podatkih Republiške volilne komisije¹⁰ je bilo namreč v posebne volilne imenike narodnih skupnosti vpisanih 2767 pripadnikov italijanske narodne skupnosti v RS ter 6610 pripadnikov madžarske narodne skupnosti v RS. Ti podatki se seveda nanašajo le na osebe stare 18 let in več. Če k tem številkam iz parlamentarnih volitev prištejemo še pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti oz. govorce italijanskega in madžarskega jezika kot materinega jezika, ki so mlajši od 18 let, je slika za italijansko in madžarsko narodno skupnost oz. govorce obeh manjšinskih jezikov zelo optimistična in kaže na velike rezultate posebne zaščite obeh manjšinskih jezikov.

Glede na ugotovljeno situacijo je možno sklepati, da je število pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ko se odloča o konkretnih interesih (volitve svetnikov, podžupanov, volitve v Državni zbor itd.), višje, kot v zadevah, kjer ni posebnega interesa. Gre za določene sociološke razloge, ki bi jih bilo potrebno raziskati znotraj posamezne narodne skupnosti s posebno raziskavo.

Tudi obe narodni skupnosti v Sloveniji do zdaj nista izrazili nezadovoljstva ali drugih tehtnih pomislekov, zaradi katerih bi se posamezna narodna skupnost čutila

¹⁰ VIR: Javna objava Republiške volilne komisije št. 10-2/00-11/04 z dne 1. 9. 2004 (9 in 10 volilna enota).

zapotavljeno ali bi se iz drugih razlogov z zaskrbljenostjo udeležili popisa prebivalstva. Pritožb glede kakršnih koli pritiskov s strani države tudi ni bilo zaslediti.

Da je splošna družbena klima za obe narodni skupnosti in druge etnične skupnosti in skupine v Sloveniji ugodna, kaže tudi porast števila oseb, ki so se glede na popis leta 1991 in 2002 opredelili za Nemce (40,3% porast), za Avstrijce (30,4% porast) ali za pripadnike romske skupnosti (30,4% porast), ki so v marsikaterem lokalnem okolju celo stigmatizirani. Na obstoj tolerance, strpnosti in znake evropskega modela sožitja, vsaj glede avtohtonih narodnih skupnosti, kažejo tudi nekatera druga dejstva, npr. v Prekmurju, na narodnostno mešanem področju, se tudi večinsko prebivalstvo, samoumevno in brez opaznih nasprotovanj izobražuje v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah, na obalnem področju pa sta bila na zadnjih državnozborskih volitvah dva pripadnika italijanske narodne skupnosti izvoljena za poslanca predvsem z glasovi večinskega prebivalstva.

Vloga ter naloga države je, da se zagotovi vse pogoje in ugodne razmere za življenje pripadnikov narodnih skupnosti, da se le-ti čutijo svobodne izražati svojo narodno pripadnost ter da jim je dejansko omogočeno celostno izvajanje posebnih pravic, ki jih določa Ustava RS. Država mora torej z vsemi možnimi ukrepi poskrbeti, da se v praksi vsi zakoni in ostali predpisi dejansko izvajajo ter se tako zagotovi ugodna klima.

4. Republika Slovenija »jezikov brez ozemlja« (non-territorial languages) ni posebej določila.
5. Zaščito in razvoj regionalnih ali manjšinskih jezikov v Sloveniji je mogoče razdeliti v več segmentov. Izhodišče za zaščito teh jezikov je Republika Slovenija v Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije¹¹, k Ustavi RS, v poglavju III. opredelila: »Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in mednarodnih pogodb«. Položaj in posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji, so tako opredeljene v 64. členu Ustave Republike Slovenije, kot temeljnem pravnem aktu države.

64. člen Ustave RS določa:

- avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole;
- za ohranjanje svoje narodne identitete ustanavljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva;
- v skladu z zakonom imata narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja (zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno);
- narodnima skupnostma in njunimi pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in državama (Slovenija gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic);
- na območjih, kjer ti skupnosti živita, ustanovijo njihovi pripadniki za uresničevanje svojih pravic samoupravne skupnosti (na njihov predlog lahko država pooblasti

¹¹ Glej Uradni list RS, št. 1-4/91-I, 25. julij 1991.

- samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje);
- narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem zboru (80. člen Ustave RS v tretjem odstavku določa, da se v državni zbor vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti; za razliko od ostalih poslancev državnega zbora RS, ki so izvoljeni po proporcionalnem sistemu, se predstavnika narodnih skupnosti volita po večinskem načelu);
 - zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravic, ki jih pripadniki te skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij;
 - pravice narodnih skupnosti so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti;
 - Ustava RS v 5. odstavku 64. člena določa, da: »zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodne skupnosti«; na podlagi ustavnega določila pa nadalje Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94) v 2. odstavku 15. člena določa, da: »kadar državni organi odločajo o zadevah, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, morajo predhodno pridobiti mnenje samoupravnih narodnih skupnosti«.

Pomembnejše določbe Ustave RS so za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti zapisane tudi v 11. členu Ustave RS, ki pravi: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. *Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina*«; poleg tega pa sta še 61. in 62. člen Ustave RS, ki jamčita vsem državljanom RS pravico do svobodnega izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, da gojijo in izražajo svojo kulturo ter pravico do uporabe svojega jezika in pisave.

Organiziranost in temeljne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji so konkretizirane v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94), v katerem 1. člen določa: »Za uresničevanje posebnih pravic, ki jih zagotavlja ustava Republike Slovenije, za uveljavljanje svojih potreb in interesov in za organizirano sodelovanje pri javnih zadevah, ustanovijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer avtohtono živijo, samoupravne narodne skupnosti«, s tem je dodatno operacionalizirano uresničevanje ustavno določenih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Pripadnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti so nekatere pravice zagotovljene tudi izven narodnostno mešanega območja (vpis v posebnih volilni imenik za izvolitev poslanca v Državni zbor RS, pravica do učenja jezika izven območja pod določenimi pogoji).

Predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti so zastopani tudi v Svetu nacionalne RTV Slovenija, vsak z enim predstavnikom. Poleg tega Svet RTV Slovenija imenuje tudi programske svete za narodnostni program, v katerih sta dve tretjini članov iz vrst pripadnikov obeh narodnih skupnosti.

Glede doslednega upoštevanje zakonskih določil za narodni skupnosti je Generalni sekretar Vlade RS v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopke sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj

njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovnih in ustreznih zakonskih določil.

S podpisom koalicijske pogodbe z dne 23. 11. 2004 se je vladajoča Koalicija v 11. poglavju zavezala k obravnavanju problematike italijanske in madžarske narodne skupnosti z doslednim uveljavljanjem osamosvojitvenih dokumentov, Ustave Republike Slovenije in sprejetih mednarodnih obveznosti (mednarodnih sporazumov in ratificiranih mednarodnih listin). Pri tem poudarja, da dosedanja raven financiranja posebnih pravic narodnih skupnosti predstavlja izhodišče za njihov nadaljnji razvoj. Koalicija se zavezuje, da bo izvajala ukrepe proti asimilaciji na vseh področjih, ki so življenjskega pomena za obstoj in razvoj obeh narodnih skupnosti, vključno s spodbujanjem gospodarskega in infrastrukturnega razvoja narodnostno mešanih območij, s poudarkom na odpiranju novih delovnih mest in na ustvarjanju gospodarske podlage za narodni skupnosti. Posebna pozornost velja krepitvi institucij narodnih skupnosti, njunih jezikov in kultur.

Koalicija se zavezuje k ustvarjanju ugodnega družbenega ozračja za uveljavitev politik v zvezi z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo. V zvezi z navedenim bo Vlada Republike Slovenije v roku šestih mesecev pripravila osnutek resolucije o italijanski in madžarski narodni skupnosti, nato pa po usklajevanju z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo v nadaljnjih treh mesecih resolucijo predložila državnemu zboru. Operacionalizacija teh zavez po posameznih področjih in najpomembnejši ukrepi glede politike, ki jo bo koalicija vodila v zvezi z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo, bodo sestavni del aneksa h koalicijski pogodbi, ki ga bodo podpisali vsi koalicijski partnerji in oba poslanca narodnih skupnosti, ali posebnega sporazuma, ki bo podpisan s strani predsednika Vlade Republike Slovenije in obeh poslancev narodnih skupnosti najkasneje v treh mesecih po začetku veljavnosti koalicijske pogodbe.

Poleg omenjenih določil Ustave RS ter Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih je njihov položaj opredeljen še v čez 50 področnih zakonih in drugih predpisih, v odlokih in statutih občin na narodnostno mešanih območjih, v drugih pravnih aktih, v meddržavnih pogodbah ali sporazumih, ter v mednarodnih konvencijah, ki jih je ratificirala Republika Slovenija.

Najpomembnejši so: Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Osimski sporazumi iz leta 1977 so pomembni za italijansko narodno skupnost. Gre za dvostranski sporazum med prejšnjo skupno državo SFRJ in Republiko Italijo. Republika Slovenija se je ob osamosvojitvi leta 1991 z aktom o nasledstvu obvezala k nadaljnjemu spoštovanju teh sporazumov. Osimski sporazumi povzemajo tudi bistvena določila Posebnega Statuta kot priloge k Spomenici o soglasju iz leta 1954.

Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republici Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republici Sloveniji (ratificiran 1993) je pomembna meddržavna pogodba, pomembna za madžarsko narodno skupnost v Sloveniji in za slovensko manjšino na Madžarskem.

Slovenija je Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih podpisala 3. julija 1997, ratificirala 19. julija 2000, v uradnem listu je bila objavljena 4. avgusta 2000.

Ob deponiranju ratifikacijskih listin 4. oktobra 2000 je Slovenija izjavila, da bodo sprejeta določila začela veljati 1. januarja 2001.

I. DEL

1. Zakoni in navodila, ki se nanašajo na izvajanje Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih:

- Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Ur. l. RS, št. 65/94),
- Zakon o ratifikaciji sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Ur. l. RS-MP, št. 6/93 (RS, št. 23/93)),
- Zakon o medijih (Ur. l. RS, št. 35/01, ..., 16/04),
- Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Ur. l. RS, št. 18/94, ..., 79/01),
- Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Ur. l. RS, št. 66/95),
- Zakon o gimnazijah (Ur.l. RS št. 12/96 in 59/01),
- Zakon o maturi (Ur.l. RS št. 15/03),
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo),
- Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97, 59/01 in 71/04),
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur.l. RS št. 12/96, 44/00 in 86/04),
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001),
- Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 12/96, 44/00 in 78/03),
- Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem (Ur. l. RS, št. 13/03, 79/04),
- Zakon o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti, (Ur. l. RS, št. 1/96, 22/00),
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur. l. RS, št. 96/02),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Ur. l. RS, št. 7/99, ..., 126/03),
- Zakon o knjižničarstvu (Ur. l. RS, št. 87/01, 96/02),
- Uredba o ratifikaciji sporazuma o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Italijanske Republike (Ur. l. RS, št. 49/02),
- Zakon o državnem tožilstvu (Ur. l. RS, št. 63/94, ..., 14/03),
- Zakon o sodiščih (Ur. l. RS, št. 19/94, ..., 73/04),
- Sodni red (Ur. l. RS, št. 17/95, ..., 75/04),
- Zakon o kazenskem postopku (Ur. l. RS, št. 63/94, ..., 96/04),
- Kazenski zakonik (Ur. l. RS, št. 63/94, ..., 95/04),
- Zakon o državni upravi (Ur. l. RS, št. 52/02, ..., 97/04),
- Zakon o policiji (Ur. l. RS, št. 49/98, ..., 63/04),
- Zakon o matičnem registru (Ur. l. RS, št. 37/03),
- Zakon o notariatu (Ur. l. RS, št. 13/94, ..., 73/04),
- Zakon o osebnem imenu (Ur. l. SRS, št. 16/74, ..., 5/90, RS, št. 5/91, ..., 29/95),
- Zakon o osebni izkaznici (Ur. l. RS, št. 75/97),
- Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 65/00),
- Zakon o splošnem upravnem postopku (Ur. l. RS, št. 80/99, ..., 73/04),
- Uredba o vodenju in vzdrževanju centralnega registra prebivalstva ter postopku za pridobivanje in posredovanje podatkov (Ur. l. RS, št. 70/00, 28/02),
- Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Ur. l. SRS, št. 5/80, ..., 5/90, RS, št. 8/90, ..., 66/93),
- Zakon o varstvu potrošnikov (Ur. l. RS, št. 20/98, ..., 98/04),
- Zakon o zavodih (Ur. l. RS, št. 12/91, ..., 36/00),

- Zakon o javni rabi slovenščine (Ur. l. RS, št. 86/04).

2. V uveljavljenem modelu varstva narodnih skupnosti je za varovanje, promocijo in razvoj manjšinskih jezikov dolžna skrbeti predvsem država in organi lokalnih skupnosti. Pri tem bi veljalo posebej omeniti: Ministrstvo za zunanje zadeve, Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti in Samoupravne narodne skupnosti, ki so politični organi narodnih manjšin. Naslovi omenjenih institucij so:

URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA NARODNOSTI
Tržaška 21, 1508 Ljubljana, Slovenija
Tel: +386 1 478 89 50; Fax: +386 1 478 89 51
Direktor: Janez Obreza
e-naslov: janez.obreza@gov.si

MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADE (Sektor za mednarodne organizacije in človekovo varnost)
Prešernova cesta 25, P.P. 481 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel: +386 1 478 2000; Fax: +386 1 478 23 40, 386 1 478 2341
Minister: dr. Dimitrij Rupel
e-naslov: info.mzz@gov.si

POMURSKA MADŽARSKA SAMOUPRAVNA NARODNA SKUPNOST,
Glavna ulica 124, 9220 Lendava, Slovenija
Tel: +386 2 575 1449; Fax: +386 2 575 1419
Predsednik: Tomka György
e-mail: pmnss@siol.net

OBALNA SAMOUPRAVNA SKUPNOST ITALIJANSKE NARODNOSTI
Župančičeva 39, 6000 Koper, Slovenija
Tel: +386 5 627 91 51; Fax: +386 5 627 40 91
Predsednik: Silvano Sau
e-mail: cna.costiera@siol.net

ZVEZA ROMOV SLOVENIJE
Ulica arhitekta Novaka 13, 9000 Murska Sobota, Slovenija
Tel: +386 2 5308 100; Fax: +386 2 5308 104
Predsednik: Jože Horvat
e-mail: romaniunion@siol.net

MINISTRSTVO ZA KULTURO
Maistrova ulica 10, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel: +386 1 369 59 00; Fax: +386 1 369 59 01
Minister: dr. Vasko Simoniti
e-mail: gp.mk@gov.si

MINISTRSTVO ZA VISOKO ŠOLSTVO, ZNANOST IN TEHNOLOGIJO
Trg OF 13, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel: +386 1 478 46 00; Fax: +386 1 478 47 19
Minister: dr. Jure Zupan
e-mail: gp.mszs@gov.si

MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT
Kotnikova 38, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel. +386 1 478; Fax: +386 1 478 4329.
Minister: dr. Milan Zver
e-mail: gp.mss@gov.si

MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
Štefanova ulica 2, 1501 Ljubljana, Slovenija
Minister: Dragutin Mate
Tel: +386 1 231 83 86; Fax: +386 1 230 23 08
e-mail: gp.mnz@gov.si

MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE
Župančičeva 3, 1000 Ljubljana, Slovenija
Minister: dr. Lovro Šturm
Tel: +386 1 369 52 00; Fax: +386 1 369 57 83
e-mail: gp.mp@gov.si

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana
Tel: +386 1 200 18 70; Fax: +386 1 251 09 64
Direktor: dr. Mitja Žagar
e-mail: INV@inv.si

EDIT RIJEKA
Zvonimirova 20/A
HR-5100 Rijeka
Tel: +385 51 672-119; Fax: +385 51 672-151
e-mail: edit@edit.hr

ZAVOD ZA KULTURO MADŽARSKE NARODNOSTI
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet
Glavna ulica - Fő utca 124, 9220 Lendava - Lendva
Tel: +386 2 577 66 60, Fax: +386 2 577 66 68
Direktor: Göncz László
e-mail: magyar.lendva@siol.net

ZAVOD ZA INFORMATIVNO DEJAVNOST MADŽARSKE
NARODNOSTI
Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet
Glavna ulica - Fő utca 124, 9220 Lendava - Lendva
Tel: +386 2 577 61 80, Fax: +386 2 577 61 91
Direktor: dr. Bence Lajos
e-mail: nepujsag@siol.net

3. Periodično poročilo je pripravljeno v sodelovanju z Uradom RS za narodnosti, Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za šolstvo in šport in Ministrstvom za zunanje zadeve. Poročilo sprejme Vlada RS, kar pomeni, da so s poročilom

seznanjena vsa ministrstva, organi sestavi vlade in ostale relevantne institucije. Enako velja za mnenje in priporočila Odbora strokovnjakov.

4. Prva faza obveščanja javnosti, tako pripadnikov večinskega naroda kot tudi pripadnikov narodnih skupnosti, o pravicah in dolžnostih, ki izhajajo iz Listine so slovenski državni organi izvedli v procesu priprave prvega poročila in v obdobju priprave različnih dodatnih pojasnil k Poročilu RS o uresničevanju Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Inštitut za narodnostna vprašanja pa je v tem vmesnem času nekatere glavne dokumente Sveta Evrope (npr. Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, Okvirna konvencija za zaščito narodnih manjšin, Protokol št. 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin) prevedel v slovenski, madžarski, italijanski, hrvaški, nemški ter romski jezik. Zbrano in prevedeno gradivo je bilo objavljeno v publikaciji z naslovom: »Slovenija & evropski standardi varstva narodnih manjšin«. Omenjeno publikacijo je možno najti tudi na spletnih straneh Informacijsko dokumentacijskega centra Sveta Evrope pri NUK v Ljubljani; www.idcse.nuk.si, Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani; www.inv.si, Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo; www.ff.uni-lj.si/asrlo.

5. V kolikšni meri so upoštevana priporočila Odbora strokovnjakov je razvidno iz Poročila RS o uresničevanju Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Republika Slovenija je ob deponiranju listine o ratifikaciji Listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih generalnemu sekretarju Sveta Evrope sporočila, da sta na ozemlju Republike Slovenije regionalna ali manjšinska jezika italijanski in madžarski jezik. Prav tako je sporočeno, da se bodo določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena smiselno uporabljale tudi za romski jezik.

Priporočilo 1: Status in položaj pripadnikov nekdanjih jugoslovanskih republik v Sloveniji: Ustava RS v besedilu 61. člena vsakomur zagotavlja "... pravico, da svobodno izraža pripadnost svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo"; prepoveduje diskriminacijo oz. zagotavlja pripadnikom narodov nekdanje skupne države Jugoslavije iste pravice kot drugim državljanom RS. Ustava RS ne vsebuje določil, ki bi se neposredno nanašala na posebno varstvo pripadnikov narodov nekdanje skupne države Jugoslavije, Judov in Nemcev. Pravna podlaga za reševanje njihovega položaja so sklenjeni tudi bilateralni kulturni sporazumi, kot sta Sporazum o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado RS in Vlado Republike Hrvaške (na podlagi katerega se v RS financirajo tri hrvaška društva in omogoča različne dejavnosti na področju šolstva in izobraževanja) in Sporazum o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti med Vlado RS in Svetom Ministrov Bosne in Hercegovine. Inštitut za narodnostna vprašanja je po naročilu Urada Vlade RS za narodnosti pripravil raziskavo z naslovom 'Položaj in status pripadnikov nekdanje Jugoslavije v RS', ki bo služila kot osnova za nadaljnjo razpravo, enako tudi študija Percepcija slovenske integracijske politike (december 2004), ki je rezultat širšega interdisciplinarnega dostopa Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane in Slovenske akademije znanosti in umetnosti (sekcija za izseljenišvo).

Novembra 2003 se je pričel dopolnilni pouk srbskega jezika v Mariboru, pripravljajo pa se tudi učni načrti za srbščino kot obvezni izbirni predmet v zadnji triadi 9-letne osnovne šole.

Priporočilo 2: V namen izboljšanja meddržavnih odnosov o tem vprašanju je potrebno omeniti Sporazum med Vlado Republike Avstrije in Republike Slovenije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, ki je bil podpisan v Ljubljani, 30. aprila 2001 in v 15. člena sporazuma omogoča »... projekte v korist kulturnih kakor tudi izobraževalno in znanstveno pomembnih želja in potreb pripadnikov nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji (kot npr. projekte na področju učenja jezika in spomeniškega varstva, štipendij in podobno)«.

Vsakršne drugačne rešitve na področju uporabe jezikov v RS (glej 11. člen Ustave RS) od zdajšnjih bi terjale novo plebiscitarno odločanje o vsebinah, za katere so se državljani opredelili ob ustanovitvi samostojne države Slovenije, oziroma posledično spreminjanje Ustave RS.

Priporočilo 3: RS si prizadeva za dosledno uresničevanje Vladnega programa ukrepov za pomoč Romom iz l. 1995. Na področju izobraževanja Ministrstvo za šolstvo in šport šolam z romskimi otroki priznava dodatne pedagoške ure za skupinsko izvedbo pouka zunaj matičnega razreda oziroma za individualno pomoč v razredu ali izven razreda. Normativ za oblikovanje oddelka, v katerega so vključeni najmanj 3 romski učenci, je nižji kakor v običajnih oddelkih; za učence Rome ministrstvo namenja dodatna sredstva za nakup učnih pripomočkov, za stroške v zvezi z dejavnostmi in ekskurzijami in za subvencioniranje šolske prehrane; šole s pomočjo učbeniških skladov zagotavljajo romskim učencem učbenike. Ministrstvo zagotavlja tudi štipendije za vse tiste romske študente, ki so vključeni na pedagoške študije.

Poteka raziskovalni projekt za razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov z namenom zagotavljanja povečanja rednega zaposlovanja. Na Ministrstvu za šolstvo in šport deluje delovna skupina za pripravo Strategije hitrejšega vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. V l. 2002 in 2003 je v Murski Soboti in na Dolenjskem potekalo izobraževanje za osnovnošolske učitelje in vzgojitelje na tematiko romski jezik in kultura. Obstajajo poskusi oblikovanja slovnice in besedišča v romskem jeziku ter romsko-slovenski slovar zbranih besed. Romski jezik se uporablja v časopisu ROMANO THEM – ROMSKI SVET, vse bolj bogata je založniška dejavnost Romov. Nadaljnje uresničevanje priporočil Odbora strokovnjakov je v nadaljevanju razvidno iz poročila.

Priporočilo 4: Rabo jezika narodnih manjšin v upravnih postopkih določa Zakon o splošnem upravnem postopku v IV. poglavju 62. člena (jezik v postopku). Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št.52/2002 ... 97/2004) v 4. členu določa, da je uradni jezik v upravi slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje, vodi postopek in izdaja pravne in druge akte v jeziku narodne skupnosti, če stranka, ki pripada italijanski oziroma madžarski narodni skupnosti, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.

Kadar je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek tudi v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti tudi drugostopenjska sodba izdana v istem jeziku. Zakon o delavcih v državnih organih (Uradni list RS, št. 15/90 ... 38/1999) v drugem odstavku 4. člena določa, da je pogoj za sklenitev delovnega razmerja za višje upravne delavce in upravne delavce ter za strokovno tehnične delavce, ki opravljajo neposredno delo s strankami, tudi aktivno znanje slovenskega jezika; na območjih, na katerih je določena

enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, pa tudi jezikov teh narodnosti. Znanje jezikov narodnih skupnosti je na teritorijih narodnih skupnosti še dodatno finančno ovrednoteno (10. člen)¹².

Pri gospodarskih dejavnostih bo iz predstavljene zakonodaje v sledečih poglavjih, državne in regionalne razvidno, da je na narodnostno mešanem ozemlju prepovedano vsakršno odvracanje od uporabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v gospodarskih dejavnostih. Prav tako ne bi smelo biti dilem pri uresničevanju določb, ki se nanašajo na vidno dvojezičnost v javnih in zasebnih gospodarskih in socialnih službah.

Priporočilo 5: Zahteve po širjenju varstva pravic italijanske manjšin izven določenega narodnostno mešanega območja: Teritorialno in politično predstavništvo italijanske manjšine v Sloveniji je določeno z ustavo in zakoni, zato bi vsaka sprememba položaja in vloge samoupravnih narodnih skupnosti zahtevala tudi spremembo ustave.

Priporočilo 6: Vsako poročilo o uresničevanju mednarodnih dokumentov, ki ga sprejme Vlada RS je javno in zatorej dostopno zainteresirani javnosti.

6. in 7. Po prejemu mnenja in priporočil Odbora strokovnjakov je Ministrstvo za zunanje zadeve z mnenjem in priporočili seznanilo vse relevantne institucije, ki so sodelovale pri pripravi prvega periodičnega poročila in v sodelovanju s temi institucijami pripravilo odgovor Vlade RS na Mnenje in priporočila Odbora strokovnjakov za uresničevanje Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Ko dokument sprejme Vlada RS je le-ta javen in imajo do njega dostop vse zainteresirane institucije.

II. DEL

1.1. 1. Država Slovenija kot podpisnica Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih (listina) v praksi uresničuje določila 7. člena Listine, tako pri tvorbi politik, zakonodajne kot vsakdanje prakse zasleduje določen nabor ciljev in načel. Ti cilji in načela so zapisana v 7. členu Listine in so naslednja:

- a) priznanje regionalnih ali manjšinskih jezikov kot izraza kulturnega bogastva;
- b) spoštovanje zemljepisnega območja vsakega regionalnega ali manjšinskega jezika, da bi s tem zagotovili, da že obstoječe ali nove upravne delitve niso ovira za spodbujanje rabe posameznega regionalnega ali manjšinskega jezika;
- c) potreba po odločnem ukrepanju za spodbujanje rabe regionalnih ali manjšinskih jezikov, da se varujejo;
- d) boljše omogočanje in/ali spodbujanje ustne ali pisne rabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v javnem in zasebnem življenju;
- e) vzdrževanje in razvoj vezi na področjih, ki jih vključuje ta listina, med skupinami, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik in drugimi skupinami v tej državi, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik v enaki ali podobni obliki, kakor tudi vzpostavitev kulturnih odnosov z drugimi skupinami v državi, ki uporabljajo različne jezike;

¹² Uredba o količnikih za dodelitev osnovne plače funkcionarjev, ki jih imenuje Vlada RS in drugih zaposlenih v službi Vlade RS, upravnih organov in upravnih enot (Uradni list RS, št. 82/94).

- f) zagotavljanje primernih oblik in sredstev za poučevanje in študij regionalnih ali manjšinskih jezikov na vseh ustreznih stopnjah;
- g) zagotavljanje možnosti osebam, ki ne govorijo regionalnega ali manjšinskega jezika in živijo na območju, kjer se tak regionalni ali manjšinski jezik uporablja, da se ga učijo, če tako želijo;
- h) pospeševanje študija in raziskovanja regionalnih ali manjšinskih jezikov na univerzah ali enakovrednih ustanovah;
- i) pospeševanje primernih oblik transnacionalnih izmenj na področjih, ki jih vključuje ta Listina za regionalne ali manjšinske jezike, ki se uporabljajo v enaki ali podobni obliki v dveh ali več državah.

2. Pogodbenice se obvezujejo, da bodo, če še niso, odpravile vsako neupravičeno razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dejanje prednosti glede uporabe kakega regionalnega ali manjšinskega jezika in katerih cilj je odvracati od ohranjanja ali razvoja tega jezika ali ga ogrozati. Sprejem posebnih ukrepov v prid regionalnih ali manjšinskim jezikom, katerih namen je spodbujati enakost med uporabniki teh jezikov in preostalim prebivalstvom ali ki upoštevajo njihove specifične razmere, se ne šteje za dejanje diskriminacije do uporabnikov bolj razširjenih jezikov.

3. Pogodbenice se obvezujejo s primernimi ukrepi pospeševati medsebojno razumevanje med vsemi jezikovnimi skupinami v državi vključno spoštovanje, razumevanje in strpnost do regionalnih ali manjšinskih jezikov, ter spodbujati javna občila, da si prizadevajo za doseganje istih ciljev.

4. Pri določanju svoje politike do regionalnih ali manjšinskih jezikov pogodbenice upoštevajo izražene potrebe in želje skupin, ki uporabljajo te jezike. Spodbujati jih je treba, da po potrebi ustanavljajo organe za svetovanje oblastem o vseh zadevah, ki se nanašajo na regionalne ali manjšinske jezike.

Poleg že omenjenih ustavnih določb in zakonskih aktov, ki neposredno urejajo položaj narodnih skupnosti (madžarske in italijanske) v Sloveniji in s priznavanjem njihovih manjšinskih jezikov, ki bogatijo njihovo lastno kulturo je potrebno v slovenskem modelu varstva narodnih manjšin omeniti pomembno posebnost: varstvo narodnih skupnosti se neposredno nanaša tudi na pripadnike večinske narodne skupnosti. Na primer, tudi pripadniki večinskega naroda so dolžni imeti dvojezične dokumente, saj v javnih šolah velja načelo učiti se jezika in kulture manjšin, kar pomeni »tolerirati« dvojezično toponomastiko. Od vsakega posameznika pripadnika narodne skupnosti je odvisno, kdaj in kako bo uporabljal »podeljene« posebne narodne pravice. Na področju varovanja manjšinskih pravic, pa velja omeniti spoznanje, da je kulturna in duhovna dediščina narodnostno mešanega ozemlja skupna lastnina vseh njegovih prebivalcev ne glede na njihovo narodnostno pripadnost in/ali socialni status, ki so ga imeli v različnih zgodovinskih obdobjih. Pri tem pa velja ponovno poudariti določitev pravic, ki jih pripadniki narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj narodnostno mešanih območij. Med te pravice je slovenska država uvrstila pravico pripadnikov narodnih skupnosti do vpisa v posebni volilni imenik narodnosti za izvolitev poslanca narodnosti v državni zbor tudi, če ne živijo na narodnostno mešanem ozemlju, in pravico do učenja jezika narodnih manjšin tudi zunaj narodnostno mešanega ozemlja. Izpostaviti je potrebno, da je slovenska manjšinska zakonodaja nadstandardna, saj v veljavni zakonodaji prevladuje načelo kulturnega pluralizma, ki tudi pripadnike večinskega naroda seznanja z jezikom in kulturo narodnih manjšin. Uveljavljena zasnova izobraževanja v

Sloveniji pa je dosegla, da so v Sloveniji med uporabniki manjšinskih jezikov tudi drugi prebivalci na narodnostno mešanih območjih, ne samo pripadniki manjšine.

1.2 Na področju doseganja ciljev in načel v skladu s prvim odstavkom 2. člena je potrebno podati nekatere najnovejše spremembe predpisov.

V letu 2001 je bil sprejet prenovljeni Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001), ki celovito ureja vse posebnosti vzgoje in izobraževanja za potrebe obeh narodnih skupnosti, za katere so nastavki dani v vseh zakonih s področja šolstva, od krovnega Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 55/2003) dalje. Omeniti velja tudi Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/2001) z vrsto podzakonskih aktov, ki v 25. členu govori o splošnih knjižnicah na narodnostno mešanih območjih. Na Ministrstvu za kulturo je bila ustanovljena tudi posebna delovna skupina za pripravo predlogov o implementaciji tega člena. Člana te delovne skupine sta bila tudi predstavnika krovnih organizacij obeh narodnih skupnosti.

V letu 2002 je bil sprejet Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 96/2002), ki določa javni interes za kulturo; organe, ki so zanj pristojni in odgovorni ter mehanizme za njegovo uresničevanje. Zakon v prvi vrsti obravnava italijansko in madžarsko narodno skupnost v Republiki Sloveniji, obravnava pa tudi ostale manjšinske skupnosti. V 31. členu je določeno, da sredstva za financiranje javnih zavodov, ki jih lahko za uresničevanje svojih potreb na področju kulture ustanovita italijanska in madžarska narodna skupnost, italijanski in madžarski narodni skupnosti zagotavlja država v okviru sredstev za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost. 59. členu določa, da se za zagotavljanje programov italijanske in madžarske narodne skupnosti uporablja neposredni poziv. 65. člen zakona pa določa pri pristojnostih države med drugim tudi kulturno integracijo manjšinskih skupnosti in priseljencev, če njihovi kulturni programi oziroma projekti presegajo lokalni pomen.

V letu 2003 je bil sprejet Zakon o matičnem registru, ki je nadomestil stari zakon o matičnih knjigah, v 23. členu določa: »Na območjih, določenih z zakonom, kjer živita avtohtoni narodni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izdajajo izpiski in potrdila iz matičnega registra v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti.«¹³ Spremenjen je bil tudi Zakon o maturi, ki v 5. členu (predmeti skupnega dela splošne mature) določa: »Na območjih, kjer živi italijanska narodna skupnost, v šolah z italijanskim učnim jezikom je predmet skupnega dela splošne mature, namesto slovenščine, italijanščina, na območjih, kjer živi madžarska narodna skupnost, pa lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino«; v 7. členu (predmeti skupnega dela poklicne mature) pa: »Na območjih, kjer živi italijanska narodna skupnost je v šolah z italijanskim učnim jezikom predmet skupnega dela poklicne mature namesto slovenščine italijanščina, na območjih, kjer živi madžarska narodna skupnost pa lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino.« V juniju 2003 pa je bil spremenjen tudi Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. 3. člen določa: »Vzgojno in izobraževalno delo v vrtcih in šolah poteka v slovenskem jeziku. Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljeni kot narodno mešana območja, se v skladu s tem zakonom in posebnim zakonom ustanavljajo tudi vrtci oziroma šole, v katerih poteka vzgojno oziroma vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem jeziku (vrtci in šole v jeziku narodne skupnosti).

¹³ Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 37/2003).

Na območju, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki madžarske narodne skupnosti in so opredeljeni kot narodno mešana območja, se v skladu s tem zakonom in posebnim zakonom ustanovljajo dvojezični vrtci in šole, v katerih vzgojno oziroma vzgojno-izobraževalno delo poteka v slovenskem in madžarskem jeziku (dvojezični vrtci in šole).«

Generalni sekretar Vlade RS je v opozorilu oziroma navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov – drugi odstavek 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), v zvezi z pripombo poslanca italijanske narodne skupnosti Roberta Battellija v Državnem zboru RS in vodstva italijanske narodne skupnosti, o doslednem upoštevanju drugega odstavka 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih – pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovnih in ustreznih zakonskih določil.

Obalna samoupravna narodna skupnost italijanske narodnosti je z dne 28. 1. 2004 ugotovila, da se je stanje po izdaji navodila generalnega sekretarja vlade izboljšalo¹⁴.

Meseca januarja in marca 2004 se je sestala tudi Komisija Vlade RS za narodni skupnosti in med drugim sprejela naslednji sklep: »Urad Vlade RS za narodnosti naj v prihodnje, v fazi proračuna (finančnih načrtov) po posameznih resornih organih, ki financirajo obe narodni skupnosti, redno sklicuje predstavnike teh organov in predstavnike italijanske in madžarske narodne skupnosti zaradi poprejšnje uskladitve«.

Januarja 2003 je bil izdan Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem (Università della Primorska), ki ima sedež v Kopru/Capodistria in spada v območje avtohtone poselitve narodnostno mešanega območja, kjer živijo pripadniki italijanske narodne skupnosti in kjer je z zakonom določena dvojezičnost, vendar se z izbranim imenom italijanska narodna skupnost ni strinjala.

Julija 2004 je bil sprejet Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi Univerze na Primorskem (Uradni list RS, št. 79/2004). V skladu s 2. členom odloka se ime Univerze na Primorskem v italijanskem jeziku iz »Università della Primorska« na zahtevo italijanske narodne skupnosti spremeni v »Università del Litorale«. Spremenila so se tudi italijanska poimenovanja sledečih članic Univerze na Primorskem: Turistica – Visoka šola za turizem Portorož se iz »Istituto Superiore per il Turismo di Portorose« preimenuje v »Istituto universitario di studi turistici di Portorose«; Visoka šola za zdravstvo Izola se iz »Istituto Superiore di Sanità di Isola« preimenuje v »Istituto universitario di sanità Isola«. Za članico Univerze na Primorskem, Primorski inštitut za naravoslovne in tehnične vede Koper se doda nova članica: »Univerza na Primorskem Študentski domovi«, ime v italijanskem jeziku se glasi »Case dello studente«.

Maja 2004 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov. 2. člen zakona določa: »Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnosti pa tudi v jeziku narodne skupnosti. Pri tem mora v pisnih sporočilih uporabljati celotno ime svoje firme in sedež. Pri označevanju izdelkov mora potrošniku v slovenskem jeziku posredovati potrebne informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka. Pri tem lahko uporablja tudi splošno razumljive simbole in slike«; v 5. členu pa: »Oglaševalska sporočila morajo biti v slovenskem jeziku, na območjih kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost pa so lahko v jeziku narodne skupnosti. Posamezne besede ali krajše

¹⁴ VIR: Dopis Obalne samoupravne narodne skupnosti italijanske narodnosti, štev. 13/2004 z dne 25. 1. 2004.

besedne zveze v tujem jeziku, ki so zaradi običajne uporabe razumljive večini potrošnikov, se lahko uporabljajo, če predstavljajo sestavni del celostne podobe.«¹⁵ S tem se pojem dvojezičnosti iz javnega sektorja razširja na privatni sektor.

Avgusta 2004 je bil objavljen Zakon o javni rabi slovenščine¹⁶. V prvem odstavku 1. člena določa, da poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji v slovenskem jeziku, razen kadar je v skladu z Ustavo Republike Slovenije poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. 3. člen določa, da je s posebnimi predpisi določena javna raba italijanščine oziroma madžarščine kot uradnih jezikov, ki se na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, uporabljata poleg slovenščine.

Na podlagi Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki sta ga državi podpisali leta 1992, se enkrat letno sestane posebna medvladna mešana komisija, ki ugotavlja, kako se sporazum izvaja in na vlado v tej smeri naslovi svoja priporočila. Nazadnje se je ta mešana slovensko – madžarska komisija sestala 27. in 28. maja 2003 v Moravskih Toplicah.

V skladu s petim odstavkom 7. člena Listine bo Republika Slovenije določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena (cilji in načela, na katerih temeljijo politika, zakonodaja, praksa pogodbenic v zvezi z regionalnimi ali manjšinskimi jeziki na ozemljih, na katerih se ti jeziki uporabljajo, in glede na položaj vsakega jezika) smiselno uporabljala tudi za romski jezik (glej izjavo Republike Slovenije ob ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih).

Vlada Republike Slovenije posveča reševanju romske problematike vsestransko pozornost. Tako je vodstvo Državnega zbora Republike Slovenije ob priliki delovnega pogovora s predstavniki Zveze Romov Slovenije, na katerem je bilo, med drugim, izpostavljeno tudi vprašanje sistemskega zakona o zaščiti Romov v Sloveniji, dne 4. februarja 2003, sprejelo odločitev, da v okviru pristojnosti, ki jih ima, ob obravnavi posameznih zakonskih področij, ki zadevajo tudi romsko etnično skupnosti povabijo k predstavitvi stališč tudi predstavnike Zveze Romov Slovenije kot najvišjega organa romske organiziranosti v Republiki Sloveniji in s tem sogovornika državnih organov. Odbor za notranjo politiko Državnega Zbora Republike Slovenije je v konkretnem primeru že seznanil vodstvo Zveze, da bodo njihovi predstavniki vabljeni na seje odbora v primeru obravnave vprašanj, ki se neposredno dotikajo položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji. Predsednik Državnega zbora pa je to, kot že navedeno, priporočil tudi predsednikom nekaterih drugih državnozborskih komisij oziroma odborov.

V zvezi s tem je Generalni sekretariat Vlade Republike Slovenije v zadevi glede vključevanja narodnih skupnosti v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov (drugi odstavek 15. člena Zakona o narodnih skupnostih, Ur. l. RS, št. 65/94), v priporočilu, dopis št. 023-12/2001 z dne 3. marec 2003, zavzel podobno stališče in, med drugim, pozval državne organe – v okviru izvršilne oblasti (vlada, ministrstva, državni organi) – naj v primeru odločanja o podzakonskih in drugih aktih, ki se smiselno uporabljajo za romsko skupnost živečo v Sloveniji, predhodno pridobijo mnenja njenega najvišjega predstavnškega organa, t.j. Zveze Romov Slovenije. Vlada RS se je 6. januarja 2005 odločila, da bo RS poleg tega, da je Romom posvečen že 65. člen Ustave RS in da je romska tematika obravnavana v devetih področnih zakonih, pripravila še poseben, temeljni zakon o romski

¹⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 51/2004).

¹⁶ Zakon o javni rabi slovenščine (Uradni list RS, št. 86/2004).

skupnosti. Vlada RS je s sklepom št. 018-11/2004-1 z dne 6. 1. 2005 naložila Uradu za narodnosti, da prične s pripravo posebnega zakona o romski skupnosti.

Poudariti je potrebno, da v Sloveniji že obstajajo poskusi za oblikovanje slovnice in besedišča v romskem jeziku. Glede naseljenosti romske skupnosti v Sloveniji obstaja več narečij romskega jezika, v teh prizadevanjih bi bilo smotrno na poseben način izpostaviti g. Rajka Šajnoviča na področju Dolenjske in g. Jožka Horvata – Muca na področju Prekmurja, ki sta pripravila prve osnutke za romski jezik v knjižnem zapisu (na Univerzi v Ljubljani – Oddelek primerjalnega in splošnega jezikoslovja, poteka integralni projekt, katerega namen je vključitev romskega jezika v programe javnih vzgojno – izobraževalnih institucij z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«).

Romski jezik se uporablja tudi v romskem časopisu ROMANO THEM – ROMSKI SVET, ki ga izdaja Zveza Romov Slovenije, in se del tekstov objavlja poleg slovenskega jezika tudi v romščini. Tudi informiranju Romov in o Romih je namenjena vse večja pozornost. Tako se pripadnikom romske skupnosti zagotavljajo informacije tudi v romskem jeziku, poleg tega pa informacije v glasilih ter radijske in TV oddaje prispevajo, na eni strani k ozaveščanju in prosvetljevanju pripadnikov romske skupnosti, na drugi pa večinskemu slovenskemu prebivalstvu omogočajo informacije o položaju in težavah Romov, njihovih posebnostih in drugačnosti.

Že osmo leto radio Murski val Murska Sobota in Studio D Novo mesto pripravljata vsak teden enourno radijsko oddajo za Rome. Oddaje potekajo v slovenskem jeziku, deloma pa tudi v romščini. Vsebinsko zajemajo aktualne informacije iz dela in življenja Romov, poročajo o kulturnih, športnih in drugih dogodkih, vključujejo veliko romske glasbe in izvirne prispevke različnih romskih avtorjev. Oddaje so med Romi dobro sprejete, pa tudi med ostalimi poslušalci. Radijske oddaje financira Urad Vlade RS za narodnosti iz proračuna Republike Slovenije.

Z letom 2002 so se začele predvajati še TV oddaje o delu, življenju in problemih romskih skupnosti v Sloveniji, ki jih vsaka dva meseca pripravlja studio TV AS in jih predvajajo kabelske TV postaje, kjer živi večje število Romov (Prekmurje, Dolenjska, Maribor). Razmišlja se tudi o možnosti umestitve radijskih in televizijskih programov za Rome v javni zavod RTV Slovenija, podobno kot je to urejeno za italijansko in madžarsko narodno skupnost.

V zadnjih letih se bogati tudi založniška dejavnost Romov. Tako je Zveza Romov Slovenije v letih 1993 – 2002 izdala naslednje publikacije:

LUNIN PRSTAN – zbirka pesmi in dramskih del avtorja Jožeta Livijena in Jožka Horvata,
POT – DROM – zbirka pesmi Rajka Šajnoviča,
KRVAVA VODA – zbirka dramskih tekstov iz življenja Romov Jožka Horvata,
ROMSKI ZBORNIK – I in II – ROMANO KEDIPE – I in II – prispevki avtorjev iz mednarodnih romskih taborov,
VIOLINA – HEGEDUVA – zbirka dramskih tekstov Jožka Horvata,
ROMANI ČHIB – ROMSKI JEZIK – kratek pregled različnih romskih jezikovnih skupin, Jožek Horvat,

ROMANE ALAVA – ZBIRKA ROMSKIH BESED – pregled romskih besed za vsakdanjo rabo, prispevki različnih avtorjev,
PRVA DVOJEZIČNA SLIKANICA ZA OTROKE – avtorici Saša Kerkoš in Tina Brinovar.

V letu 2003 je romsko društvo Romani Union iz Murske Sobotice s pomočjo Ministrstva za kulturo izdalo pesniško zbirko POPOSKRE 3IJA – Popojeve pesmi. V letu 2004 bo romski avtor Rajko Šajnovič izdal zbirko romskih pravljic, Urad Vlade RS za narodnosti je po svojih močeh prispeval k projektu s finančno podporo.

Na področju informativne dejavnosti je Zveza Romov Slovenije oktobra 2003 ustanovila dokumentacijski center, ki poleg knjižnične dejavnosti vključuje tudi radijsko produkcijo. Tako je Zveza Romov Slovenije s pomočjo tujih donatorjev (s finančno pomočjo sklada Sörös) pridobila sredstva za nakup radijske in studijske opreme, Urad Vlade RS za narodnosti pa je finančno podprl odkup poslovnih prostorov v Murski Soboti (prostor poleg lastniškega poslovanja prostorov Zveze Romov Slovenije v Ulici arhitekta Novaka 13 v Murski Soboti). Radio Romic trenutno opravlja produkcijska dela in posreduje izdelke za predvajanje sedmim radijskim postajam po Sloveniji. Na razpisu Agencije za telekomunikacije, radiodifuzijo, ki je bil objavljen 4. 6. 2004, pa se radiu ponuja priložnost za pridobitev samostojne frekvence, potrebna je le še podpora lokalne skupnosti.

V okviru informativne dejavnosti pa potekajo intenzivna prizadevanja, da bi romsko medijsko dejavnost vključili v sistem javne RTV Slovenija, saj bi s takšnim pristopom tej dejavnosti zagotovili redno financiranje.

Romska skupnost v Republiki Sloveniji poleg že omenjenih dejavnosti, ohranjanje svojega jezika in tradicije uresničuje tudi preko romskih društev (trenutno je uradno registriranih 23 društev). Romska društva pa delujejo v 18 občinah. Organizirana so po določilih Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 60/95). Romska društva so povezana v osrednjo organizacijo – Zvezo Romov Slovenije, ki je sogovornik državnih organov. Zveza Romov vse bolj aktivno deluje kot usmerjevalec in koordinator aktivnosti romskih društev, vsako leto pripravlja romske taborne in kulturne prireditve.

Po določbah Statuta Zveze Romov Slovenije pa je bil dne 21. 11. 2002 v Murski Soboti, na seji predsedstva Zveze Romov Slovenije in v prisotnosti večine izvoljenih romskih svetnikov ustanovljen »Forum romskih svetnikov«. Forum romskih svetnikov je delovno telo pri Zvezi Romov Slovenije in pomeni način in obliko povezovanja romskih svetnikov in občin, kjer imajo Romi svoje svetnike.

Romi in izobraževanje

Zakonski in podzakonski akti, ki na področju vzgoje in izobraževanja urejajo pravice Romov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo),
- Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 12/96, 44/00 in 78/03),
- Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97, 59/01 in 71/04).

Leta 2000 je strokovni svet za splošno izobraževanje sprejel Navodila za izvajanje programa 9-letne OŠ za učence Rome, leta 2002 pa Dodatek h kurikulumu za vrtce za delo z otroki Romov.

Predšolski otroci Romov so vključeni v 40 vrtcev po Sloveniji: največ na Dolenjskem, v Posavju, v Beli krajini, na Štajerskem in v Prekmurju. V slovenske vrtce so vključeni na tri načine. Največ jih je integriranih v običajne skupine, manj v romske oddelke, kjer so vključeni samo romski otroci, in romske vrtce.

Podatki o Romih v oddelkih vrtcev, v katerih so zgolj romski otroci (homogeni oddelki), v RS, šol. leto 2003/04

Vrtec pri OŠ Črenšovci	Vrtec Lendava	Vrtec B. Pečeta Mb	Vrtec Novo mesto	Vrtec Murska Sobota	Vrtec Ribnica
št. otrok	št. otrok	št. Otrok	št. otrok	št. otrok	št. otrok
12	14	5	27	23	10

V osnovne šole je bilo v šolskem letu 2003/04 vključenih 1.469 romskih učencev.

V letu 2004 je ministrstvo pretežno sofinanciralo izobraževanje odraslih pripadnikov romske skupnosti v Kočevju, Murski Soboti in Črnomlju. Vsebine: funkcionalno in računalniško opismenjevanje, obujanje romskih običajev in poklicev, gospodinjske spretnosti, ipd.

Decembra 2002 je ministrstvo ustanovilo posebno delovno skupino za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. Vanjo so vključeni strokovnjaki od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih in predstavniki Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zveze Romov in Zavoda RS za šolstvo. Delovna skupina je pripravila strateški dokument z naslovom Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, ki so ga maja oziroma junija 2004 sprejeli pristojni strokovni sveti.

Dokument je podlaga za nadaljnje ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja Romov in vsebuje analizo dosedanjega stanja in ukrepe ministrstva, pregled ključnih nerešenih problemov in predloge za njihovo reševanje (npr. vključevanje romskih otrok v vrtce, odpravljane predsodkov, stalno strokovno izobraževanje učiteljev itd.). V njem je zajeta vzgoja in izobraževanje Romov od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih. Pri celotni pripravi strateškega dokumenta je sodelovala Zveza Romov Slovenije. Sodelovala bo tudi pri njegovi implementaciji.

Najpomembnejše rešitve, ki jih vsebuje dokument, so naslednje:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo;
- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. multikulturalnosti) oziroma standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete;
- stalno strokovno spopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;

- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva RS za šolstvo in šport;
- ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenčeva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Ministrstvo RS za šolstvo in šport se bo za reševanje vprašanj, ki presegajo problematiko izobraževanja, vendar pa na izobraževanje vplivajo, povežalo z drugimi resornimi ministrstvi. Ministrstvo se bo pri konkretnih aktivnostih povezovalo tudi z drugimi ustanovami (Zavod RS za šolstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Andragoški center RS, Inštitut za varovanje zdravja, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Zavod za zaposlovanje RS, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije itd.).

Prav tako bo še naprej podpiralo raziskovalne in razvojne projekte, ki podpirajo ukrepe v skladu s to strategijo.

Poudariti moramo, da so nekateri cilji dolgoročni in zato dokument predvideva pripravo akcijskih načrtov za posamezna področja.

Zaradi lažjega načrtovanja novih ukrepov ministrstvo sofinancira tudi nekatere ciljno raziskovalne programe:

- V okviru ciljno raziskovalnih programov ministrstvo od leta 2002 sofinancira projekt z naslovom »Razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov, z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanja«, ki ga izvaja Inštitut za narodnostna vprašanja (trajanje: 2002-2004).
- Od 2003 leta ministrstvo sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Zagotavljanje enakih možnosti za izobraževanje romskih otrok in njihovih družin«, ki ga izvaja Pedagoški inštitut (trajanje: 2003-2005). Projekt je osredotočen predvsem na integracijo romskih otrok v šolah, povečanje šolske uspešnosti, ustrezno usposabljanje strokovnih delavcev in delo s starši. Velik poudarek projekta je tudi na zmanjševanju nestrpnosti do Romov. Na podlagi evalvacije ob zaključku projekta bomo rešitve skušali prenesti na šole, ki v projekt niso vključene.

- Od leta 2004 ministrstvo sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«, ki ga izvaja Pedagoška fakulteta v Ljubljani (trajanje: 2003-2006).

2. NADALJNI PREDVIDENI UKREPI ZA URESNIČEVANJE 7. ČLENA LISTINE

UKREPI, KI SE NANAŠAJO PREDVSEM NA MADŽARSKO NARODNO SKUPNOST

1. Ohraniti gospodarske aktivnosti regije v smeri odpravljanja gospodarske zaostalosti in večjega zaposlovanja, kamor sodi tudi narodnostno mešano področje v občinah Lendava, Dobrovnik, Moravske Toplice, Šalovci in Hodoš, oziroma celotno območje ob madžarsko – slovenski meji.
2. Tudi s pomočjo državnih sredstev še nadalje preprečevati ugašanje delovnih mest na narodnostno mešanem področju (Nafta Lendava, Mura ...).
3. Kmetijstvu, ki je v nazadovanju, nameniti ustrezne davčne vzpodbude in nepovratna sredstva.
4. Ohraniti določene državne ustanove v smeri zagotavljanja ohranitve sedanjega standarda dostopnosti upravnih storitev v povezavi s principi nove organiziranosti uprave na lokalni ravni.
5. O ukrepih in aktivnostih (od 1 – 4) se najmanj enkrat letno, na predlog krovne organizacije madžarske samoupravne narodne skupnosti, opravi razprava na Komisiji Vlade RS za narodni skupnosti, ta pa o tem poroča Vladi RS zaradi sprejetja ustreznih dodatnih ukrepov.

UKREPI, KI SE NANAŠAJO PREDVSEM NA ITALIJANSKO NARODNO SKUPNOST

1. Ustrezno sofinanciranje informativne in kulturne dejavnosti v smeri od ljubiteljske h profesionalni dejavnosti. Slednja se zdaj začasno uresničuje v okviru skupnih ustanov (sofinancirane so s strani države Slovenije brez ustreznega meddržavnega sporazuma s Hrvaško), ki opravljajo dejavnost za italijansko narodno skupnost, živče v državi Sloveniji in državi Hrvaški (EDIT, Reka – izdajanje dnevnika *La Voce del Popolo* in drugih edicij; DRAMA, Reka; Inštitut za zgodovinska raziskovanja, Rovinj; A.I.A., Jadranska informativna agencija, Koper; Italijanska unija, Reka).
2. Ohranjanje trenutne razsežnosti oddajanja italijanskih radijskih in televizijskih programov v okviru RTV Slovenija, Regionalni RTV center Koper – Capodistria, kot tudi ohranitev lastne produkcije teh programov, vse ob ustreznih finančni podpori javne televizije in države v skladu s 14. členom Zakona o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/94, ..., 79/2001)¹⁷.

¹⁷ VIR: Skupen dokument delovnega omizja za vprašanje manjšin Mešane komisije med RS in AD FJK, Passariano pri Vidmu, 1. 12. 2003.

3. Razvijanje programov v italijanskem jeziku in programov v slovenskem jeziku za čezmejno televizijo¹⁸.
4. Okrepitev TV signala na celotno ozemeljsko območje zgodovinske poselitve italijanske narodne skupnosti, ki je pod državno jurisdikcijo RS¹⁹.
5. O ukrepih in aktivnostih (od 1 – 4) se najmanj enkrat letno, na predlog krovne organizacije italijanske narodne skupnosti, opravi razprava na Komisiji Vlade RS za narodni skupnosti, ta pa o tem poroča Vladi RS zaradi sprejetja ustreznih dodatnih ukrepov.

UKREPI, KI SE NANAŠAJO NA OBE NARODNI SKUPNOSTI

1. Dosledno izvajanje zakonskih in podzakonskih predpisov (ob upoštevanju, ugotovitvah ter presoji dejanskega izvajanja, tudi njihovo dopolnjevanje), dosledno izvajanje ustavnih določil in mednarodnih konvencij, ki so sestavni del pravnega reda RS, in ki se nanašajo na obe avtohtoni ustavno zavarovani narodni skupnosti, italijansko in madžarsko, s strani vseh državnih organov in organov lokalne samouprave ter drugih institucij ter organizacij, ki so dolžne te predpise, v skladu z veljavno zakonodajo, upoštevati.
2. Dosledno izvajanje dvojezičnosti na vseh področjih v skladu z Ustavo RS in pozitivno zakonodajo.
3. Dosledno izvajanje 2. odstavka 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994) in podrobnega navodila generalnega sekretarja Vlade RS (štev. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003), ki se nanaša na pripravo zakonskih, podzakonskih in drugih aktov.
4. Spodbujanje gospodarske osnove za obe narodni skupnosti v smeri dokapitalizacije Javnega sklada RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja, kjer sta v ustreznem odboru že zdaj zastopani obe narodni skupnosti s po dvema članoma oziroma v smeri iskanja drugih, za obe narodni skupnosti ustrežnejših, rešitev.
5. V vseh pogledih, kjer ima država pristojnosti, si je treba prizadevati za evropski model sožitja.
6. V smeri kar največjega možnega sožitja med obema narodnima skupnostma na eni in večinskem prebivalstvu na drugi strani, v zasledovanju, da bosta narodni skupnosti še bolj kot doslej, konstitutivni element Republike Slovenije, je tudi od njiju pričakovati dopolnitev strategije za lastno ohranitev in razvoj ter uporabo vseh pravnih možnosti pri izvajanju pripadajočih pravic.

¹⁸ VIR: Skupen dokument delovnega omizja za vprašanje manjšin Mešane komisije med RS in AD FJK, Passariano pri Vidmu, 1. 12. 2003.

¹⁹ VIR: Skupen dokument delovnega omizja za vprašanje manjšin Mešane komisije med RS in AD FJK, Passariano pri Vidmu, 1. 12. 2003.

SKLEPI VLADE RS Z DNE 7. 10. 2004, KI SE NANAŠAJO NA ROMSKO SKUPNOST V SLOVENIJI

1. Vlada Republike Slovenije se je seznanila s Poročilom o položaju Romov v Republiki Sloveniji (2004) s prilogama:
 1. Pregled sofinanciranja romske etnične skupnosti v RS v obdobju 2002 – 2005 in
 2. Pregled stanja romskih naselij v RS.

Vlada Republike Slovenije ob tem ugotavlja, da so kljub napredku Romi še vedno občutljiva, ranljiva skupina prebivalstva, ki je v posameznih primerih in ponekod pri samem izvajanju predpisov še vedno v neenakopravnem položaju z ostalimi državljani, zato je treba nadaljevati s prizadevanji za izboljšanje njihovega položaja in boljšim sodelovanjem državnih organov in organov lokalnih skupnosti ter pripadnikov romske skupnosti.

2. Vlada podpira ustvarjanje pogojev, ki omogočajo Romom v večji meri kot doslej spoštovanje vrednot večinskega prebivalstva (odnos do zasebne lastnine, do okolja,...), večinskemu prebivalstvu pa strpno sprejemanje drugačnosti in kulturne raznolikosti Romov.
3. Glede na Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji (2004) s prilogama vlada Republike Slovenije ocenjuje, da so še vedno aktualni že sprejeti:
 - Program ukrepov Vlade RS za pomoč Romom (1995)
 - Sklepi Vlade RS iz julija 1999 ter
 - drugi predpisi, ki se nanašajo na avtohtono romsko skupnost v Republiki Sloveniji.

Ob tem Vlada Republike Slovenije ministrstvom s področja varnosti ter nadzora (inšpekcije), ki se v okviru svojih pristojnosti srečujejo s vprašanjem osebne in premoženjske varnosti, naroča, da tem vprašanjem, ne glede na etnično, versko ali drugo okoliščino, namenijo posebno skrb.

4. Vlada Republike Slovenije, glede vladnega Programa ukrepov za pomoč Romom (1995) ugotavlja, da se ta na nekaterih področjih (bivalne razmere, zaposlovanje, ekonomski položaj Romov,...) prepočasi uresničuje, problemi še vedno niso docela rešeni, čeprav so bili nekateri projekti (npr. na področju zaposlovanja) že realizirani, zato ministrstva ter vladne službe zadolžuje, da v okviru svojih pristojnosti dosledno vključujejo reševanje tematike Romov v svoje programe, pripravijo akcijske načrte za njihovo uresničevanje ter druge programe in ukrepe, tudi finančne, kot pomoč občinam, kjer avtohtono živi romska skupnost.
5. Področja bivalnih razmer, izobraževanja in zaposlovanja Romov morajo biti v okviru državnih sredstev deležna posebne pozornosti in pomoči za kar se posebej zadolži ministrstva in vladne službe.

Predstavnike Vlade v organih upravljanja Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, Javnega sklada za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja in v drugih ustanovah ter organizacijah katerih delovanje

se dotika pripadnikov avtohtone romske skupnosti v Republiki Sloveniji, pa se zadalži, da predlagajo v skladu s prvim odstavkom te točke ustrezno ravnanje upravam teh skladov oz. organizacij.

6. Ministrstvo za finance se zavezuje za realizacijo sklepa Državnega zbora RS z dne 30. maja 2002, po katerem je treba pristojnim ministrstvom oz. vladnim službam zagotoviti dodatna finančna sredstva, ki se namenijo občinam z avtohtonim romskim prebivalstvom za reševanje romske tematike.

Pristojna ministrstva oz. vladne službe v sodelovanju z Uradom Vlade RS za narodnosti pripravijo predlog za dodelitev dodatnih finančnih sredstev iz prvega odstavka te točke, v okviru določil 26. člena Zakona o financiranju občin, kot je to urejeno za obe avtohtoni narodni skupnosti, s tem da se določijo tudi natančni kriteriji.

7. Ministrstvo za finance, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo ter Stanovanjski sklad Republike Slovenije v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi pripravijo ustrezen predlog za financiranje pridobitve zemljišč in infrastrukture, za romska naselja po občinah, kjer so Romi tradicionalno (avtohtono) poseljeni ter ureditev, z vsemi potrebnimi aktivnostmi (legalizacija ali odstranitev), obstoječih naselij.

Potrebna sredstva, za namene iz prvega odstavka te točke, se določajo z upoštevanjem Pregleda stanja romskih naselij v Republiki Sloveniji (priloga II. Poročila o položaju Romov v RS, julij 2004) in ob upoštevanju ugotovitev stanja na samem terenu s strani strokovno usposobljene organizacije (ustanove) v okviru Ministrstva za okolje, prostor in energijo, ki opravi ovrednotenje potrebnih del. Ovrednotenje zajema:

- odkup zemljišč, kjer že obstajajo nelegalna romska naselja in nujno potrebno infrastrukturno ureditev;
- nujno potrebno infrastrukturno ureditev v legalnih romskih naseljih;
- stroške, povezane s potrebno in dopustno spremembo namembnosti zemljišč ter
- druge stroške (projektna dokumentacija,...), ki so potrebni za zagotavljanje človeka vrednega prebivanja za pripadnike romske etnične skupnosti.

Glede na tako finančno ovrednotene programe ureditve romskih naselij, občine pripravijo predloge za strokovno pomoč države in uporabo sredstev državnega proračuna v ta namen.

8. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport se zadalži za pripravo zakonskih podlag za zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna za plačilo višjih stroškov za tiste oddelke v vrtcih, v katere so integrirani otroci Romov.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport naj čimprej začne izvajati Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, ki so jo v letu 2004 sprejeli pristojni strokovni sveti. Ministrstvo najkasneje do konca leta 2004 pripravi akcijski načrt za njeno izvajanje.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport mora v skladu s predpisi skupaj z izvajalci poskrbeti za redno osnovnošolsko obiskovanje pouka romskih otrok. Pri tem

sodeluje z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve oz. centri za socialno delo in drugimi pristojnimi organi.

Pristojni organi so dolžni proučiti možnosti za dodatno stimuliranje izobraževanja Romov tudi s štipendijsko politiko za romske otroke ob upoštevanju njihovega posebnega položaja.

9. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je dolžno v okviru svojih pristojnosti poskrbeti, da centri za socialno delo dosledno izvajajo podzakonske in zakonske akte s tem da:
- z upravičenci do denarne socialne pomoči dosledno sklepajo pogodbe o aktivnem reševanju socialnega položaja
 - se v primeru nespoštovanja pogodbe o aktivnem reševanju socialnega položaja dosledno uporablja možnost ukinitve ali zmanjšanja denarne socialne pomoči
 - se denarna socialna pomoč dodeli v funkcionalni obliki vedno takrat, ko je ugotovljeno, da se ne uporablja namensko.

Pri ukrepih iz prvega odstavka Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sodeluje z Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport.

10. Vlada Republike Slovenije ocenjuje, da s strani upravičencev do sredstev evropskih skladov (kohezijski in strukturni skladi), sredstev iz pobude EQUAL (področje zaposlovanja) ter do sredstev INTERREG (namenjena so spodbujanju čezmejnega, mednarodnega in medregionalnega sodelovanja, predvsem pa uravnoteženemu razvoju obmejnih območij), te možnosti, ki se dotikajo avtohtone romske skupnosti, niso dovolj izkoriščene.

III. DEL

1. Na podlagi 2. člena Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih se Republika Slovenija zavezuje, da bo na svojem ozemlju določbe listine uporabljala za italijanski in madžarski jezik.

2. V skladu z 2. odstavkom 2. člena listine Republika Slovenija uporablja naslednje odstavke in pododstavke iz 3. dela listine:

Iz 8. člena:

odstavek 1 a (i,ii), b (i, ii, iii), c (i, ii, iii), d (i, ii, iii), e (iii), f (iii), g, h, i
odstavek 2.

Iz 9. člena:

odstavek 1 a, b, c, d
odstavek 2 a, b, c.

Iz 10. člena:

odstavek 1
odstavek 2
odstavek 3
odstavek 4

odstavek 5.

Iz 11. člena:

odstavek 1 a (i), e (i)
odstavek 2
odstavek 3.

Iz 12. člena:

odstavek 1 a, d, e, f
odstavek 2
odstavek 3.

Iz 13. člena:

odstavek 1
odstavek 2.

Iz 14. člena:

odstavka a, b.

V skladu s petim odstavkom 7. člena bo Republika Slovenija določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena smiselno uporabljala tudi za romskih jezik²⁰.

Obrazložitev

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih predvideva, da vsaka država ob ratifikaciji določi jezik na svojem ozemlju, za katere bo uveljavljala določbe drugega dela listine in se hkrati obveže, da bo za jezike, ki jih je določila, uporabljala tudi najmanj 35 odstavkov iz 3. dela listine, ki določajo konkretne obveznosti države na posameznih področjih.

V skladu z ustavno ureditvijo Republike Slovenije je mogoče določbe listine na ozemlju Republike Slovenije uporabiti le za italijanski in madžarski jezik, ki sta na narodnostno mešanih območjih v naši državi enakopravna uradna jezika. Ustava, zakoni, statuti občin na narodnostno mešanih območjih in dolgoletne pozitivne prakse kažejo, da Republika Slovenija zagotavlja visoko raven zaščite jezikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, zato bo lahko brez dodatnih obveznosti uveljavljala določbe listine, ki jo je ratificirala.

V skladu s tem so iz 3. dela listine izbrani odstavki in pododstavki, za katere je mogoče dokumentirano dokazati, da so že uveljavljeni v naših zakonih in drugih predpisih in uveljavljeni v vsakdanjem življenju na narodnostno mešanih območjih (narodnostno mešana območja so na podlagi 5. člena Zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij (Uradni list RS, št. 60/94) določena s statuti občin.

8. člen – IZOBRAŽEVANJE

Slovenija se je obvezala, da bo spoštovala določbe, ki govorijo, da bodo pogodbenice:

²⁰ Zakon o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih (Uradni list RS-MP, št. 17/2000), 4. člen.

»a (i) zagotavljale možnosti predšolskega izobraževanja v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih ali

(ii) zagotavljale možnost, da znaten del predšolskega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih²¹.

Glede osnovnošolskega izobraževanja je Slovenija izbrala določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice:

»b (i) zagotavljale možnosti za osnovnošolsko izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih ali (ii) zagotavljale možnost, da znaten del osnovnošolskega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, ali (iii) zagotovile, da je v okviru osnovnošolskega izobraževanja poučevanje ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikov sestavni del učnega načrta²².

Nadalje naj bi zagotovile ustrezno srednje šolstvo, o katerem je govora v točki (c) Evropske listine. Iz te točke se je Slovenija obvezala spoštovati določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice:

»c (i) zagotovile možnosti za srednješolsko izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih ali (ii) zagotovile možnost, da znaten del srednješolskega izobraževanja poteka v ustreznem regionalnem ali manjšinskem jeziku, ali (iii) zagotovile, da je v okviru srednješolskega poučevanja ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikov sestavni del učnega načrta²³.

O obveznostih na področju strokovnega in poklicnega izobraževanja je v Listini govor v točki (d) 8. člena. Slovenija se je obvezala uresničiti tri določbe, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice »(i) zagotovile možnosti za strokovno in poklicno izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih ali (ii) zagotovile možnost, da znaten del strokovnega in poklicnega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, ali (iii) zagotovile, da je v okviru strokovnega in poklicnega izobraževanja poučevanje ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikov sestavni del učnega načrta²⁴.

O univerzitetnem izobraževanju je govor v točki (e) 8. člena. Slovenija je izbrala določilo točke (iii), ki pravi, da bodo pogodbenice spodbujale in/ali omogočile izvajanje univerzitetnega izobraževanja ali drugih oblik visoko - ali višješolskega izobraževanja v regionalnih ali manjšinskih jezikih ali zagotovile možnosti za študij teh jezikov kot univerzitetnega ali visoko - in višješolskega predmeta, če zaradi vloge države v odnosu do visoko - in višješolskih ustanov ni mogoče izvajati točk i in ii²⁵.

Listina govori tudi o izobraževanju odraslih ter permanentnem izobraževanju. Slovenija je iz tega sklopa izbrala določilo (f), točka iii, ki govori o tem, da bodo pogodbenice »podpirale in/ali spodbujale vključevanje teh jezikov kot učnega predmeta pri izobraževanju odraslih in nenehnem izobraževanju, če javne oblasti nimajo neposredne pristojnosti na področju izobraževanja odraslih²⁶.

²¹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, a (i,ii).

²² Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, b (i,ii,iii).

²³ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, c (i,ii,iii).

²⁴ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, d (i,ii,iii).

²⁵ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, e (iii).

²⁶ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, f (iii).

Iz prvega odstavka 8. člena se je Slovenija obvezala uresničiti še točko (g), ki govori o tem, da bodo podpisnice »sprejele predpise za zagotovitev poučevanj zgodovine in kulture, katerih obraz je regionalni ali manjšinski jezik²⁷«, točko (h), ki govori o obveznosti podpisnic, da bodo »zagotovile osnovno in nadaljnje usposabljanje učiteljev, ki je potrebno za uresničevanje pododstavkov a do g, ki jih je pogodbenica sprejela²⁸«; in nenazadnje velja omeniti še točko (i), ki govori o tem, da bodo pogodbenice »ustanovile nadzorni organ ali organe, ki bodo odgovorni za spremljanje izvajanja sprejetih ukrepov in doseženega napredka pri uvajanju ali razvoju poučevanja regionalnih ali manjšinskih jezikov in za sestavljanje občasnih poročil o svojih ugotovitvah, ki bodo objavljena.²⁹«

Iz 8. člena Evropske listine se je Slovenija obvezala, da bo uresničevala tudi 2. odstavek, ki ponuja možnost izobraževanja tudi na ozemljih, na katerih se regionalni ali manjšinski jeziki tradicionalno ne uporabljajo. Države pogodbenice so se obvezale, da bodo v teh primerih »dovolile, spodbujale ali zagotovile poučevanje v regionalnih ali manjšinskem jeziku ali poučevanje regionalnega ali manjšinskega jezika na vseh ustreznih stopnjah izobraževanja, če to upravičuje število tistih, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik.³⁰«

Uvod k 8. členu – Izobraževanje

Zakonski in podzakonski akti, ki na področju vzgoje in izobraževanja urejajo pravice italijanske in madžarske skupnosti, so:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo),
- Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 12/96, 44/00 in 78/03),
- Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97, 59/01 in 71/04),
- Zakon o gimnazijah (Ur.l. RS št. 12/96 in 59/01),
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur.l. RS št. 12/96, 44/00 in 86/04),
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001),
- Pravilnik o normativih in standardih ter elementih za sistemizacijo delovnih mest, ki so podlaga za organizacijo in financiranje programa 9-letne osnovne šole iz sredstev državnega proračuna v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanih območjih (Ur.l. RS št. 82/ 03),
- Pravilnik o normativih in standardih v dvojezični srednji šoli (Ur.l. RS št. 85/03),
- Pravilnik o normativih in standardih v srednjih šolah z italijanskim učnim jezikom (Ur.l. RS št. 85/03).

V zadnji fazi priprave pred objavo sta naslednja pravilnika:

- Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v devetletni dvojezični osnovni šoli in devetletni osnovni šoli z italijanskim učnim jezikom,
- Pravilnik o preizkusu znanja učnega jezika na narodno mešanih območjih.

V Sloveniji sta se razvila različna modela izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti kot posledica različnih zgodovinskih in drugih vplivov.

V Prekmurju je po drugi svetovni vojni najprej obstajal podoben sistem ločenih šol. Glede na dejstvo, da pa predstavniki madžarske manjšine niso dovolj številčno vpisovali svojih otrok v

²⁷ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (g).

²⁸ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (h).

²⁹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (i).

³⁰ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 2.

šole z madžarskim učnim jezikom, se je država v dogovoru z madžarsko samoupravno skupnostjo dogovorila, da bi bilo najbolj smiselno uvesti dvojezični model šolanja (tretji odstavek 3. člena: »Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki madžarske narodne skupnosti, in so opredeljena kot narodno mešana območja, se v skladu s tem zakonom in posebnim zakonom ustanavljajo dvojezični vrtci in šole, v katerih vzgojno oziroma vzgojno - izobraževalno delo poteka v slovenskem in madžarskem jeziku (dvojezični vrtci in šole).«).³¹ Na ta način se je zaobjelo tudi vse otroke slovenske narodnosti in dejansko razširilo znanje madžarskega jezika na celotno populacijo dvojezičnega območja.

Na Obali se je šolstvo z italijanskim učnim jezikom razvilo kot posledica obstoječega stanja ob podpisu Londonskega memoranduma leta 1954, ko so *de facto* in *de jure* na tem območju obstajale šole z italijanskim učnim jezikom (drugi odstavek 3. člena: »Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti, in so opredeljena kot narodno mešana območja, se v skladu s tem zakonom in posebnim zakonom ustanavljajo tudi vrtci oziroma šole, v katerih poteka vzgojno oziroma vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem jeziku (vrtci in šole v jeziku narodne skupnosti).«)³². Osimski sporazumi, podpisani med Jugoslavijo in Italijo so povzeli in utrdili vse do tedaj sprejete mednarodne obveznosti med obema državama. Slovenija je kot naslednica Jugoslavije prevzela tudi Osimske sporazume in s tem vse do tedaj dogovorjeno na področju manjšinskega šolstva, kar se tiče italijanske manjšine v Sloveniji.

Šolstvo za pripadnike narodnih skupnosti je v skladu z Zakonom o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (2. člen (vključenost v sistem): »Vzgoja in izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti je sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji in poteka na podlagi predpisov, ki urejajo področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega izobraževanja, nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega in tehniškega ter srednjega splošnega izobraževanja, če s tem zakonom ni drugače določeno.«) sestavni del enotnega slovenskega državnega izobraževalnega sistema³³. To pomeni, da je za ohranjanje in razvoj šolskih ustanov ter njihovo financiranje dolžna skrbeti država ob aktivni udeležbi narodnih skupnosti oziroma njihovih organizacij³⁴. K temu je potrebno dodati tudi pomembno določbo Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki pravi, da je »Samoupravna skupnost soustanoviteljica javnih vrtcev oziroma šol, ki se ustanovijo za vzgojo in izobraževanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično vzgojo in izobraževanje«.³⁵ Določbe o participaciji predstavnikov narodnih skupnosti (Samoupravnih narodnih skupnosti) pri ustanavljanju in upravljanju šol v jeziku narodne skupnosti je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (12. člen, 13. člen)³⁶.

Šolska zakonodaja vprašanje medsebojnega razumevanja med vsemi jezikovnimi skupinami v državi ureja v naslednjih dokumentih:

- Zakon o osnovni šoli:

³¹ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo)

³² Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo)

³³ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

³⁴ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94), 3. točka 4. člena.

³⁵ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo)

³⁶ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

- eden od splošnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja (2. člen zakona) je »razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku«, »seznanjanje z drugimi kulturami in učenje tujih jezikov« ter »vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi«, kar pomembno prispeva k spoštovanju, razumevanju in strpnosti do regionalnih ali manjšinskih jezikov;
- 6. člen Zakona o osnovni šoli, ki ureja učni jezik vzgoje in izobraževanja v osnovni šoli določa, da je v osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, »se učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik«.
- 7. člen opredeljuje varstvo posebnih pravic manjšin, ki ga ureja zakon.
- Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja:
 - med cilje sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji sodi tudi »razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti in ozaveščanje položaja slovenskega jezika kot jezika države Slovenije; na območjih, ki so opredeljena kot narodno mešana, pa ob slovenskem jeziku tudi ohranjanje in razvijanje italijanskega in madžarskega jezika«,

Znotraj predmetnika kurikula 9-letne osnovne šole, ki določa letno in tedensko število ur pouka posameznega predmeta oz. predmetnega področja in minimalno število ur, potrebnih za uresničevanje učnega načrta za posamezni predmet, se medsebojno razumevanje med vsemi jezikovnimi skupinami v državi pospešuje predvsem skozi vsebine naslednjih predmetov, kjer je ta tematika tudi eksplicitno zastopana:

- slovenski jezik (1.-9. razred 9-letne OŠ),
- geografija (6.-9. razred 9-letne OŠ),
- zgodovina (6.-9. razred 9-letne OŠ),
- družba (5.-9. razred 9-letne OŠ),
- državljanska vzgoja in etika (7. in 8. razred 9-letne OŠ) ter
- izbirni predmet državljanska kultura (9. razred 9-letne OŠ).

Učenci, ki pripadajo večinskemu delu slovenskega prebivalca se o medsebojnem razumevanju med vsemi jezikovnimi skupinami v državi učijo npr. pri slovenskem jeziku, kjer je eden od splošnih ciljev prvega triletja tudi spoštovanje do drugih jezikov ter obvladovanje in uporabljanje posameznih oblik neknjižnega jezika (narečja/ pokrajinski pogovorni jezik), v drugem triletju pa spoznajo poseben položaj italijanskega in madžarskega jezika na delu slovenske Istre oz. Prekmurja. Tudi v okviru ostalih predmetov iz družboslovno-humanističnega sklopa osnovnošolskega izobraževanja je spoštovanje, razumevanje in strpnost do regionalnih ali manjšinskih jezikov zastopano tako na ravni posameznih vsebin kakor tudi splošnih ciljev omenjenih predmetov.

9. člen Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001) določa:

»Dijakom in vajencem, ki končajo osnovno šolo v jeziku narodnosti oziroma dvojezično osnovno šolo in se vključijo v poklicne šole, srednje tehniške oziroma srednje strokovne šole ali gimnazije zunaj narodnostno mešanega območja, morajo te šole same ali skupaj z drugimi omogočiti pouk jezika narodnosti kot fakultativnega predmeta. Pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj 5 dijakov oziroma vajencev, in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem kraju.« Fakultativni pouk jezika narodnosti izven dvojezičnega območja se organizira, če je za to izražen interes. V šolskem letu 2003/04 je fakultativni pouk madžarskega jezika obiskovalo 23 dijakov v Murski Soboti, Rakičanu in Radencih. Za fakultativni pouk italijanskega jezika trenutno ni zanimanja. Strokovni svet za splošno izobraževanje je maja 2004 učni načrt za fakultativni pouk madžarskega jezika.

Za vzgojno-izobraževalno področje srednjega splošnega ter poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo sprejetih 21 javnoveljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju, pri čemer je 9 javnoveljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 12 javno veljavnih izobraževalnih programov za dvojezično izvajanje. Na področju:

- nižjega poklicnega izobraževanja ni tovrstnih javnoveljavnih izobraževalnih programov,
- srednjega poklicnega izobraževanja je sprejetih 11 javnoveljavnih izobraževalnih programov, od tega 4 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 7 za dvojezično izvajanje,
- srednjega strokovnega izobraževanja so sprejeti 3 javnoveljavni izobraževalni programi, od tega 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 2 za dvojezično izvajanje,
- poklicni-tehniškega izobraževanja sta sprejeta 2 javnoveljavna izobraževalna programa, od tega 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 1 za dvojezično izvajanje,
- izobraževanja po izobraževalnem programu poklicnega tečaja je sprejet 1 javnoveljavni izobraževalni program in sicer za izvajanje v italijanskem učnem jeziku,
- srednjega splošnega izobraževanja sta sprejeta 2 javnoveljavna izobraževalna programa, od tega 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 1 za dvojezično izvajanje,
- izobraževanja po izobraževalnem programu maturitetnega tečaja sta sprejeta 2 javnoveljavna izobraževalna programa, od tega 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku in 1 za dvojezično izvajanje.

Sprejetih je bilo 5 podzakonskih aktov, ki urejajo pogoje o izobrazbi strokovnih delavcev za izvajanje navedenih izobraževalnih programov, s katerimi je določena izobrazba za strokovne delavce v 11 javnoveljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju. V pripravi pa je pravilnik, s katerim bo določena izobrazba za strokovne delavce v ostalih 10 javnoveljavnih izobraževalnih programih za izvajanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju, saj gre za niz izobraževalnih programov, ki predstavljajo model skupnega izvajanja izobraževalnih programov na narodno mešanem območju.

Na Pedagoški fakulteti v Kopru je oddelek za italijanski jezik in kulturo, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa katedra za italijanski jezik in literaturo.

Na Pedagoški fakulteti v Mariboru je katedra za madžarski jezik in literaturo, izvajajo po tudi program spopolnjevanja za učitelje dvojezičnih šol, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je lektorat za madžarski jezik.

V skladu z bilateralnimi sporazumi v Slovenijo prihajajo gostujoči učitelji (npr. za zgodovino, zemljepis, umetnost...), poteka izmenjava dijakov, organizirani so tabori, uporabljajo pa se tudi nekatere knjige, pripočniki in učni pripomočki iz matičnih držav.

Leta 2003 je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje sprejel prilagojen predmetnik za OŠ za odrasle na narodnostno mešanih območjih. Predmetnik je prilagojen za dvojezično OŠ, OŠ z italijanskim učnim jezikom in OŠ s slovenskim učnim jezikom, kjer se tudi Slovenci obvezno učijo italijanski jezik.

Ministrstvo za šolstvo in šport vsako leto objavi razpis za sofinanciranje izobraževanja odraslih. V tem okviru so razpisani tudi »Študijski krožki«, »Izobraževanje za aktivno državljanstvo« in »Usposabljanje manjšin«. Glede na tematiko in potrebe udeležencev so lahko organizirani v slovenskem jeziku in v jezikih narodnosti.

Pogostejše vsebine, ki se nanašajo na obravnavano tematiko, so:

- jezikovno in računalniško izobraževanje,
- kultura, zgodovina in etnologija,
- ohranjanje kulturne dediščine,
- zdravo življenje,
- gospodinjstvo in ročne spretnosti,
- demokracija, človekove pravice in medčloveški odnosi,
- izzivi vstopa v Evropsko unijo.

Študijski krožki potekajo v obliki srečanj. Kot izvajalci se lahko prijavijo različne ustanove, ki se ukvarjajo z izobraževanjem (Ljudske univerze, knjižnice, društva, itd.). Vodi jih mentor, vsebino, kraj in čas pa določijo udeleženci. Izobraževanje za aktivno državljanstvo poteka v obliki krajših predavanj ali ciklusa predavanj. V večji meri ga organizirajo ljudske univerze.

Usposabljanje manjšin je namenjeno italijanski in madžarski manjšini in romski etični skupnosti. V Sloveniji so organizirani tudi jezikovni tečaji: program za izpopolnjevanje v madžarskem jeziku za odrasle se izvaja v Ljubljani, Lendavi in Murski Soboti. Italijanščina za odrasle pa se izvaja v 16 krajih po vsej Sloveniji.

V Sloveniji je uveljavljen sistem stalnega strokovnega spopolnjevanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. Letos je bil sprejet nov Pravilnik o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ (Ur.l. RS št. 64/04). Vsako leto je objavljen katalog programov, kjer učitelji in drugi strokovni delavci glede na potrebe in želje izberejo program. Ko se na terenu ugotovi potreba po določenem izobraževanju, pripravijo svetovalci Zavoda RS za šolstvo predlog. Sprejme ga Programski svet in program se uvrsti v katalog. Programi s področja šolstva narodnosti so sofinancirani s strani ministrstva.

Slovenija zagotavlja svetovalno funkcijo v okviru enot Zavoda RS za šolstvo. Zavod RS za šolstvo, ki opravlja razvojno in svetovalno delo, za potrebe vrtcev in šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih vrtcev in šol zagotavlja tudi strokovne delavce iz vrst narodnih skupnosti.

Na podlagi bilateralnih sporazumov obe sosednji državi imenujeta svetovalca za italijanski oziroma madžarski jezik. Svetovalec je umeščen v Zavod RS za šolstvo, ki mu nudi prostor in strokovno pomoč. Njegova naloge so:

- sodelovanje s strokovnimi institucijami v obeh državah,
 - svetovanje in strokovna pomoč pedagoškim delavcem s poudarkom na poučevanju in rabi materinščine učencev in dijakov pri razvijanju njihove narodnostne kulture,
 - organizacija seminarjev in drugega strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev,
 - sodelovanje pri načrtovanju, organizaciji in pridobivanju predavateljev za izvedbe seminarjev v okviru Zavoda RS za šolstvo za področje predšolske, osnovnošolske in srednješolske vzgoje in izobraževanja,
 - seznanjanje pedagoških delavcev s seminarji v matični državi in koordinacija le-teh med zavodi z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnimi zavodi,
 - sodelovanje in organizacija hospitacij za strokovne delavce zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov v matični državi,
 - seznanjanje pedagoških delavcev z novimi učbeniki, učnimi sredstvi in leposlovjem v matični državi in posredovanje primernih gradiv,
 - sodelovanje in organiziranje šolskih povezav in izmenjav učencev in dijakov na obeh straneh meje,
 - sodelovanje pri pripravi in vodenju strokovnih ekskurzij ter drugih dejavnosti, namenjenih dijakom in učencem zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov.
- Svetovalec je dolžan pripraviti tudi letno poročilo.

V skladu z bilateralnimi sporazumi imajo pripadniki narodnosti možnost študija na srednjih šolah in fakultetah v matični domovini, kjer se organizira tudi strokovno spopolnjevanje učiteljev.

Najvišji strokovni organ za področje vzgoje in izobraževanja, ki med drugim določa vzgojne in izobraževalne programe za pripadnike italijanske in madžarske narodnostne skupnosti, ter nudi strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pri pripravi predpisov, je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001) v 7. členu določa:

»Pred sprejemom oziroma določitvijo programov iz 5. člena tega zakona si mora pristojni strokovni svet pridobiti mnenje pristojnega organa italijanske oziroma madžarske samoupravne narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

Pristojni strokovni svet ne more sprejeti oziroma določiti vzgojnega oziroma izobraževalnega programa brez soglasja članov sveta, predstavnikov italijanske oziroma madžarske samoupravne skupnosti.«

V okviru Strokovnega sveta za splošno izobraževanje deluje Komisija za šolstvo manjšin, ki jo sestavljajo trije člani. Dva izmed njih sta predstavnika obeh narodnih skupnosti in sta obenem tudi člana strokovnega sveta. Komisija obravnava vprašanja na področju šolstva na narodno mešanih območjih, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodnosti. Komisija obenem podaja mnenja strokovnemu svetu v zvezi s sprejemanjem predmetnikov, učnih načrtov, prilagoditev programov itd. na teh območjih.

Med drugim je v skladu z zgoraj opisanimi postopki strokovni svet leta 2002 sprejel Dodatek h kurikulumu za vrtce na narodno mešanih območjih. Za strokovno spremljanje njegovega izvajanja je zadolžen Zavod RS za šolstvo.

Isti zakon v 24. členu določa:

»K normativom in standardom, ki so podlaga za financiranje javnih vrtcev in šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih javnih vrtcev in šol, si mora minister, pristojen za šolstvo, pridobiti soglasje pristojnega organa italijanske oziroma madžarske samoupravne narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.«

Pred sprejemom pravilnikov o normativih in standardih, ki so podlaga za organizacijo in financiranje šol iz sredstev državnega proračuna v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanih območjih, sta obe narodni samoupravni skupnosti v skladu z zakonom podali svoje soglasje.

Nadzor nad izvajanjem zakonov, drugih predpisov in aktov v vseh vzgojno izobraževalnih ustanovah v Republiki Sloveniji opravlja Inšpektorat RS za šolstvo in šport. Ministrstvo za šolstvo in šport v zvezi s financiranjem narodnih skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja vsako leto podaja poročila Uradu RS za narodnosti, prav tako tudi vsebinska pojasnila, ki jih zahteva urad. Zato menimo, da ustanavljanje posebnega nadzornega organa ne bi bilo racionalno, saj predstavniki narodnih skupnosti sodelujejo tako pri odločanju kot pri uresničevanju zadev, ki se nanašajo na njihov položaj na področju vzgoje in izobraževanja.

8. člen – IZOBRAŽEVANJE – MADŽARI

Na dvojezičnem območju občin Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice, Dobrovnik in Lendava, kjer živi madžarska narodna skupnost, poteka v vrtcih (tretji odstavek 5. člena: »Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in madžarske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, poteka vzgojno delo v skladu s posebnim zakonom dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku.«)³⁷ in osnovnih šolah (drugi odstavek 6. člena: »Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski.«)³⁸ vzgojno-izobraževalno delo dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku. Te vrtce in šole skupaj obiskujejo otroci oziroma učenci slovenske in madžarske narodnosti. Tak način dela omogoča učencem, da poleg materinega jezika spoznajo tudi drugi jezik in kulturo drugega naroda. Vzgojno-izobraževalno delo poteka v obeh jezikih, pri učenju materinega jezika in drugega jezika se učenci razdelijo v skupine, kar omogoča večjo zahtevnost pouka materinega jezika. Po podatkih za šolsko leto 2003/2004³⁹ je dvojezične vrtce na narodnostno mešanem območju v Pomurju obiskovalo 249 otrok.

<i>VRTEC</i>	SKUPAJ ODDEL.	<i>SKUPAJ OTROCI</i>
DOŠ Prosenjakovci – Hodoš Domanjševci	2	17
Vrtci občine Moravske Toplice	1	14

³⁷ Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 12/96, 44/00 in 78/03).

³⁸ Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97, 59/01 in 71/04).

³⁹ Ministrstvo za šolstvo znanost in šport, dopis štev. 601-13/2004 in 601-14/2004 z dne 2. 7. 2004 v zadevi številčni podatki za šolsko oz. študijsko leto 2003/2004.

Vrtec Lendava I	7	105
Lendava II	2	27
Gaberje	2	27
Petišovci	1	8
Dolga vas	1	12
Genterovci	1	12
DOŠ Dobrovnik	2	27
SKUPAJ	19	249

Dvojezične osnovne šole s podružnicami (Dvojezična OŠ Lendava I, Dvojezična OŠ Lendava II s prilagojenim programom, Dvojezična OŠ Vlaja Lajoša Genterovci, Dvojezična OŠ Dobrovnik, Dvojezična OŠ Prosenjakovci) je obiskovalo 997 učencev.

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Dvojezična osnovna šola Lendava I (skupaj)	40	697	17,42
- matična šola	34	617	
- podružnica šole v Gaberju	3	42	
- podružnica šole v Petišovcih	1	8	
- podružnica šole v Čentibi	2	30	
Dvojezična osnovna šola Lendava II. (osnovna šola s prilagojenim programom)	6	34	5,66
Dvojezična osnovna šola Genterovci	9	95	10,55
Dvojezična osnovna šola Dobrovnik	8	78	9,75
Dvojezična osnovna šola Prosenjakovci (skupaj)	10	93	9,30
- matična šola	8	80	
- podružnica šole v Domanjševcih	1	5	
- podružnica šole v Hodošu	1	8	
S k u p a j :	73	997	13,65

Vit: Ministrstvo za šolstvo in šport

Po osnovni šoli lahko obiskujejo učenci Dvojezično srednjo šolo Lendava, ki je edina dvojezična srednja šola na narodnostno mešanem področju v Prekmurju. Učencem, ki obiskujejo dvojezične šole in se želijo še naprej učiti madžarskega jezika je zagotovljen pouk materinega jezika tudi zunaj dvojezičnega območja. Dvojezična srednja šola Lendava je imela v šolskem letu 2003/2004 19 oddelkov, ki jih je obiskovalo 280 dijakov. Šola ima štiri oddelke gimnazije, štiri oddelke programa ekonomski tehnik, dva oddelka programa strojni tehnik in dva oddelka programa prodajalec itd. (glej tabelo spodaj).

Izobraževalni program, poklicna smer	št. Oddelkov	št. učencev
--------------------------------------	--------------	-------------

KUHAR	1	4
NATAKAR	1	2
PRODAJALEC	2	26
EKON. TEHNIK /d/	4	83
EKON. TEHNIK – PTI DV	1	14
PRODAJALEC	1	7
STROJNI TEHNIK /d/	2	6
AVTOMEHANIKA	1	1
INSTALATER STR. INST.	1	6
STROJNI TEHNIK /DV/	1	3
GIMNAZIJA /d/	4	128
SKUPAJ	19	280

Nadaljevanje šolanja pripadnikov madžarske narodnosti v njihovem materinem jeziku v Sloveniji je oteženo, saj demografske razmere ne omogočajo organiziranja univerzitetnega študija v madžarskem jeziku. Madžarski jezik in kulturo je mogoče študirati na Univerzi v Mariboru (katedra za madžarski jezik) in na Univerzi v Ljubljani (lektorat madžarskega jezika). Na univerzi v Mariboru lahko študirajo tudi vzgojiteljice in učiteljice dvojezičnih vrtcev in dvojezičnih osnovnih šol. Za izpolnitev drugih študijskih želja pa je treba »pomoč« poiskati na univerzah na Madžarskem. Boljše izobraževanje pripadnikov madžarske narodne skupnosti je zagotovljen v Sporazumu o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS-MP, št. 6/93), ki ponuja to možnost v 2. členu: »Podpisnici s posebno pozornostjo podpirata v javnih izobraževalnih ustanovah za potrebe manjšine pouk v materinem jeziku in učenje materinega jezika v vrtcih, osnovnih, srednjih in visokih šolah in skrbita za spoznavanje kulture, zgodovine in sodobne stvarnosti matičnih narodov ter manjšin. V ta namen spodbujata izmenjavo izkušenj na področju manjšinskega šolstva, zlasti dvojezičnega in alternativno uporabo učbenikov obeh strani. Podpisnici podpirata izmenjavo učencev in učiteljev, pošiljanje učbenikov, učil in učnih pripomočkov, organiziranje seminarjev in izpopolnjevanja, podeljevanje državnih štipendij in štipendij drugih skladov za redno delo in podiplomsko izobraževanje in izpopolnjevanje, zlasti za učitelje in teologe. Poleg tega na vseh ravneh izobraževanja spodbujata spoznavanje in učenje jezika, kulture in zgodovine manjšine in njunih matičnih narodov tudi pri pripadnikih večinskih narodov.⁴⁰«

Možnost za študij omogoča tudi Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko, ki sta ga državi sklenili leta 1992.⁴¹ Takšen sporazum je bil tudi podlaga za pripravo Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Madžarske o vzajemnem priznavanju spričeval in diplom, ki sta ga državi podpisali leta 1999. Slovenija ga je ratificirala 10. maja 2000 in je bil objavljen v Uradnem listu, št. 44/2000. Sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami »matičnega naroda« je predviden tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju izobraževanja. V 4. členu zakona (sodelovanje z institucijami matičnega naroda) piše: »Za uresničevanje ciljev, določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi sodelujejo javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in

⁴⁰ Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS-MP, št. 6/93).

⁴¹ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS-MP, št. 6/93).

šole (v nadaljevanju: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.«

Pri tem je potrebno poudariti tudi to, da sta v študijskem procesu permanentno prisotna slovenski in madžarski jezik. Gradivo iz madžarske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu učnemu programu. Večina šolskih knjig je dvojezična. Upravno poslovanje v dvojezičnih šolah in tudi poslovanje v javnosti ter s starši dijakov sta dvojezični. Dvojezični so tudi dokumenti, ki jih izdajajo dvojezične šolske ustanove.

Nadaljnje usposabljanje učiteljev, ki delajo v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah pa je zagotovljeno in se izvaja v skladu s Sporazumom o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (tretji odstavek 2. člena: »Podpisnici podpirata izmenjavo učencev in učiteljev, pošiljanje učbenikov, učil in učnih pripomočkov, organiziranje seminarjev in izpopolnjevanja, podeljevanje državnih štipendij in štipendij drugih skladov za redne, delno in podiplomsko izobraževanje in izpopolnjevanje, zlasti za učitelje in teologe.«).⁴²

Republika Slovenija je iz listin, kjer je govora o izobraževanju odraslih ter permanentnem izobraževanju izbrala določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice »podpirale in/ali spodbujale vključevanje teh jezikov kot učnega predmeta pri izobraževanju odraslih in nenehnemu izobraževanju, če javne oblasti nimajo neposredne pristojnosti na področju izobraževanja odraslih.« Republika Slovenija ta določila v praksi uresničuje tako, da omogoča ljudem življenje za sobivanje na narodnostno in jezikovno mešanem območju, nenehno seznanjanje s položajem madžarske oziroma italijanske narodne skupnosti v sosednjih državah ter vzpostavljanje vezi in sodelovanje s pripadniki in ustanovami teh skupnosti.

V skladu z ustavnim določilom o uresničevanju posebnih pravic narodnih skupnosti tudi zunaj narodnostno mešanega ozemlja je za pripadnike madžarske narodne skupnosti organiziran fakultativni pouk madžarskega jezika. Učenje madžarskega jezika je organizirano, če se k pouku prijavi vsaj pet dijakov. Ta rešitev ustreza tudi določbi drugega odstavka 8. člena Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. V Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja je učenje jezika narodnosti zunaj narodnostno mešanega območja namenjen 9. člen (pouk jezika narodnosti zunaj narodnostno mešanega območja): »Dijakom in vajencem, ki končajo osnovno šolo v jeziku narodnosti oziroma dvojezično osnovno šolo in se vključijo v poklicne šole, srednje tehniške oziroma srednje strokovne šole oziroma gimnazije zunaj narodnostno mešanega območja, morajo te šole same ali skupaj z drugimi omogočiti pouk jezika narodnosti kot fakultativnega predmeta. Pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj pet dijakov oziroma vajencev in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem kraju.«

8. člen – IZOBRAŽEVANJE – ITALIJANI

Za pripadnike italijanske narodne skupnosti se je oblikoval enojezični šolski sistem. Kljub temu je potrebno poudariti, da šole z italijanskim učnim jezikom niso zaprte ustanove, ki bi bile omejene le na pripadnike italijanske narodnosti. Kljub temu, da so v načelu namenjene

⁴² Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS-MP, št. 6/93).

šolanju otrok italijanske narodnosti, pa jih lahko obiskujejo tudi otroci neitalijanske narodnosti. Ta možnost je lahko pomembna razvojna prvina za te šole, ki bodo imele zaradi demografskega upadanja italijanske narodnosti težave z zapolnjevanjem učnih zmogljivosti v obstoječih šolah. Ob tem velja poudariti, da je opazna porast števila učencev v italijanskih šolah, katerih materin jezik ni italijanščina, zavedajoč se perspektive pomembnosti znanja več jezikov na področju javnega in gospodarskega življenja. Pri tem pa ponovno velja ponoviti določilo v slovenskem modelu urejanja tega vprašanja, ki pravi, da je vzgojno izobraževalnih ustanovah na narodnostno mešanem ozemlju, v katerih poteka izobraževanje v slovenskem jeziku, obvezno učenje jezika narodne manjšinske skupnosti (drugi odstavek 111. člena: »V vseh slovenskih šolah na narodnostno mešanem območju občine je italijanski jezik v vseh razredih obvezni učni predmet.«).⁴³ Takšen model izobraževanja omogoča pripadnikom večinskega naroda in pripadnikom narodnih skupnosti sprejemljivo poznavanje jezika druge etnične skupine in ga podpira tudi, kot kaže raziskava, pretežni del prebivalstva narodnostno mešanega ozemlja.⁴⁴

V šolskem letu 2003/2004⁴⁵ je tri vrtece z italijanskim učnim jezikom (vrtec »Delfino blu«, Koper; vrtec »Dante Alighieri«, Izola in vrtec »La Coccinella«, Portorož) na narodnostno mešanem območju obalnih občin obiskovalo skupaj 264 otrok.

<i>VRTEC</i>	SKUPAJ ODDEL.	<i>SKUPAJ OTROCI</i>
Izola	4	64
Koper Semedela Hrvatini Bertoki	7	110
Piran Lucija Strunjan Sečovlje	6	90
SKUPAJ	17	264

Šole, kjer se je mogoče izobraževati v italijanskem jeziku in ki so tradicionalno naseljene s pripadniki italijanske manjšine so v občinah Izola, Koper in Piran. V vsaki občini je po ena matična osnovna šola, v manjših krajih pa so njihove podružnice. Osnovne šole z italijanskim učnim jezikom (OŠ Dante Alighieri, Izola; OŠ Pier Paolo Vergerio il Vecchio, Koper s podružnicami v Semedeli, Bertokih in Hrvatinih; in OŠ Vincenzo de Castro, Piran s podružnicami v Luciji, Sečovljah, Strunjanu), je v šolskem letu 2003/2004⁴⁶ obiskovalo skupaj 389 učencev.

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek

⁴³ Statut mestne občine Koper (Uradne objave, št. 40/2000, 30/2001).

⁴⁴ Glej na primer rezultate raziskovalnega projekta Medetnični odnosi in narodna identiteta v Slovenski Istri (Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola): primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske, Ljubljana, INV, 1996.

⁴⁵ Elektronsko sporočilo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport z dne 2. 7. 2004 v zadevi številčni podatki za šolsko leto oz. študijsko leto 2003/2004.

⁴⁶ Elektronsko sporočilo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport z dne 2. 7. 2004 v zadevi številčni podatki za šolsko leto oz. študijsko leto 2003/2004.

Osnovna šola Dante Alighieri Izola	9	94	10,44
Osnovna šola Pier Paolo Vergerio il Vecchio Koper (skupaj)	18	178	9,88
- matična šola	10	124	
- podružnica šole v Semedeli	3	18	
- podružnica šole v Bertokih	2	14	
- podružnica šole v Hrvatinih	3	22	
Osnovna šola Vincenzo de Castro Piran (skupaj)	14	117	8,35
- matična šola	4	29	
- podružnica šole v Luciji	5	51	
- podružnica šole v Sečovljah	5	37	
S k u p a j :	41	389	9,48

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport

V slovenski Istri so tri srednje šole v italijanskem učnem jeziku, in sicer dve gimnaziji in ena srednja strokovna šola. Tri srednje šole je v šolskem letu 2003/2004 (Gimnazija Antonio Sema, Piran; Gimnazija Gian Rinaldo Carli, Koper; Srednja poklicna šola – ekonomska smer Pietro Coppo, Izola) skupaj obiskovalo 291 dijakov.

SREDNJA ŠOLA PIETRO COPPO IZOLA

Izobraževalni program, poklicna smer	št. Oddelkov	št. dijakov in vajencev
KUHAR, model /is/	0	1
NATAKAR, model /is/	0	1
PRODAJALEC /is/	2	11
POSLOV. TAJNIK /is/	2	21
POSLOV. TEHNIK (+2) /is/	1	9
EKON. TEHNIK /is/	7	67
ADMINISTRATOR /is/	1	5
EKON. TEHNIK PTI /is/	1	16
OBLIK. KOVIN /is/	0	1
MEH. VOZIL IN VOZNIH SREDSTEV /is/	2	8
AVTOMEHANIKA /is/	1	4
SKUPAJ	17	144

GIMNAZIJA GIAN RINALDO CARLI, KOPER

Izobraževalni program, poklicna smer	št. Oddelkov	št. dijakov
GIMNAZIJA /is/	4	60
SKUPAJ	4	60

GIMNAZIJA ANTONIO SEMA, PIRAN

Izobraževalni program, poklicna smer	št. Oddelkov	št. dijakov
GIMNAZIJA /is/	4	87
SKUPAJ	4	87

Po nadaljevanju šolanja dijakov iz vrst italijanske narodnosti na univerzitetni ravni se dijaki srečujejo s podobnimi težavami kot njihovih madžarski vrstniki. Italijanski jezik in književnost lahko študirajo na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter na nedavno ustanovljeni Univerzi na Primorskem s sedežem v Kopru (3. člen: »Univerza ima naslednje članice: fakultete: Univerza na Primorskem Fakulteta za humanistične študije Koper; skrajšano ime: UP FHŠ; ime v italijanskem jeziku: Facolta di Studi Umanistici di Capodistria Sedež: Koper, Glagoljaška 8, Univerza na Primorskem Fakulteta za management, Koper, skrajšano ime: UP FM, ime v italijanskem jeziku: Facolta di Management di Capodistria sedež: Koper, Cankarjeva 5, Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta Koper, skrajšano ime: UP PEF, ime v italijanskem jeziku: Facolta di Studi Educativi di Capodistria, sedež: Koper, Cankarjeva 5.

Visoki strokovni šoli: Univerza na Primorskem, Turistica – Visoka šola za turizem Portorž, skrajšano ime: UP Turistica, ime v italijanskem jeziku: Istituto universitario di studi turistici di Portorose, sedež: Portorož, Obala 29; Univerza na Primorskem, Visoka šola za zdravstvo Izola, skrajšano ime: UP VŠZI, ime v italijanskem jeziku: Istituto universitario di sanita Isola, sedež: Izola, Polje 42.

Drugi zavodi: Univerza na Primorskem, Znanstveno – raziskovalno središče Koper, skrajšano ime: UP ZRS, ime v italijanskem jeziku: Centro di Ricerche Scientifiche di Capodistria, sedež: Koper, Garibaldijeva 1; Univerza na Primorskem, Primorski inštitut za naravoslovne in tehnične vede Koper, skrajšano ime: UP PINT, ime v italijanskem jeziku: Istituto della Primorska di Scienze Naturali e Tecniche di Capodistria, sedež: Koper, C. Marežanskega upora 2; Univerza na Primorskem; Študentski domovi, skrajšano ime: UP ŠD, ime v italijanskem jeziku: Case dello studente, sedež: Muzejski trg 2.«,⁴⁷ kamor bo po novem spadal tudi Oddelek za italijanski jezik in književnost, ki je predhodno spadal pod Pedagoško fakulteto Univerze v Ljubljani. Na isti ustanovi se bodo lahko izobraževale tudi vzgojiteljice in učiteljice za vrtce in osnovne šole (razredni pouk) za šole z italijanskim poukom. Pripadniki italijanske narodne skupnosti lahko študirajo tudi na univerzah na Hrvaškem (Reka, Pula) ali v Italiji, kar je v neposredni bližini meje. Na univerze v Italiji se morajo pripadniki italijanske skupnosti vpisati tedaj, ko želijo italijanski jeziki uporabiti kot jezik izobraževanja na drugih nelingvističnih področjih. Sporazum o vzajemnem priznavanju diplom⁴⁸, ki sta ga Slovenija in Italija sklenili leta 1995, je pravni okvir, ki se izvaja v obeh državah in hkrati olajša študij pripadnikov italijanske narodne skupnosti na italijanskih univerzah in seveda podobno pripadnikov slovenske manjšine v Italiji za študij v Sloveniji.

Izobraževanje za pripadnike italijanske skupnosti je še dodatno operacionalizirano v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju izobraževanja. V 2. členu zakona (vključenost v sistem) piše: »Vzgoja in izobraževanje za pripadnike italijanske

⁴⁷ Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem (Uradni list RS, št. 79/2004).

⁴⁸ Memorandum o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov (Uradni list RS-MP, št. 4/1996).

in madžarske narodne skupnosti je sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji in poteka na podlagi predpisov, ki urejajo področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega izobraževanja, nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega oziroma tehniškega ter srednjega splošnega izobraževanja, če s tem zakonom ni drugače določeno.«

Pri tem je potrebno ponovno poudariti tudi to, da sta v študijskem procesu permanentno prisotna učenje jezika večinskega naroda oz. jezika italijanske manjšine. Gradivo iz italijanske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu učnemu programu. Upravno poslovanje v šolah je dvojezično in tudi poslovanje v javnosti ter s starši dijakov sta dvojezična. Dvojezični so tudi dokumenti, ki jih izdajajo nekatere druge šolske ustanove. V skladu z ustavnim določilom o uresničevanju posebnih pravic narodnih skupnosti tudi zunaj narodnostno mešanega ozemlja je pripadnikom italijanske narodne skupnosti omogočeno učenje italijanskega jezika. Učenje italijanskega jezika je organizirano, če je k pouku prijavljenih vsaj pet dijakov. Ta določba ustreza tudi določbi 8. člena Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. V Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja je učenje jezika narodnosti zunaj narodnostno mešanega območja namenjen 9. člen: »(pouk jezika narodnosti zunaj narodnostno mešanega območja) Dijakom in vajencem, ki končajo osnovno šolo v jeziku narodnosti oziramo dvojezično osnovno šolo in se vključijo v poklicne šole, srednje tehniške oziroma srednje strokovne šole oziroma gimnazije zunaj narodnostno mešanega območja, morajo te šole same ali skupaj z drugimi omogočiti pouk jezika narodnosti kot fakultativnega predmeta. Pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj pet dijakov oziramo vajencev in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem okraju.«

Republika Slovenija je iz listin, kjer je govora o izobraževanju odraslih ter permanentnem izobraževanju izbrala določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice »podpirale in/ali spodbujale vključevanje teh jezikov kot učnega predmeta pri izobraževanju odraslih in nenehnemu izobraževanju, če javne oblasti neposredne pristojnosti na področju izobraževanja odraslih⁴⁹.« Republika Slovenija ta določila v praksi uresničuje tako, da omogoča ljudem življenje za sobivanje na narodnostno in jezikovno mešanem območju, nenehnim seznanjanjem s položajem madžarske oziroma italijanske narodne skupnosti v sosednjih državah ter vzpostavljanjem vezi in sodelovanja s pripadniki in ustanovami teh skupnosti.

9. člen – SODNE OBLASTI – MADŽARI

Slovenija se je obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in/ali pododstavke:
odstavek 1 a, b, c, d
odstavek 2 a, b, c.

Po podatkih Okrajnega sodišča v Lendavi (narodnostno mešano področje) je bilo v obdobju od leta 1991 do leta 1998 izdanih 765 sodnih odločb tudi v madžarskem jeziku, od tega 651 narokov v madžarskem jeziku. Od leta 1999 do 2002 pa je bilo izdanih 308 sodnih odločb tudi v madžarskem jeziku in 294 narokov s pomočjo sodnega tolmača/ke za madžarski jezik. Na sodišču sta bila do leta 1991 dva sodnika, ki sta bila pripadnika madžarske narodne skupnosti, od leta 1991 od leta 1999 je bila na sodišču zaposlena ena sodnica pripadnica madžarske

⁴⁹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, f (iii).

narodne skupnosti. Po letu 1999 pa nobeden od sodnikov na tem sodišču ni pripadnik madžarske narodne skupnosti, ampak se postopki opravljajo s pomočjo tolmačev. Posebnega izpita iz madžarskega jezika kot pogoj za vodenje postopkov ni opravil nobeden od sodnikov tega sodišča.

Raba jezika narodnih skupnosti v poslovanju sodnih ustanov v Sloveniji je jasno zapisana v Zakonu o sodiščih (Uradni list RS, št. 19/94 ... 73/2004) v 5. členu, kjer določa, da: »sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost, poslušajo v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Kadar sodišče višje stopnje odloča o pravnih sredstvih v madžarskem oziroma italijanskem jeziku, izda odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«

Določila o rabi jezika je mogoče najti še v Zakonu o pravnem postopku (104. člena: »Stranke in drugi udeleženci v postopku vlagajo sodišču tožbe, pritožbe in druge vloge v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti, ki je pri sodišču v uradni rabi.«)⁵⁰, Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o notariatu (13. člen: »Na območjih, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina, se sestavlja notarske listine, če stranka uporablja italijanski ali madžarski jezik, v obeh uradnih jezikih.«)⁵¹, Zakonu o državnem tožilstvu (6. člen: »Državna tožilstva poslušajo v slovenskem jeziku. Na območjih, kjer živita avtohtoni narodni italijanska in madžarska narodna skupnost poslušajo državna tožilstva tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če teče postopek pred sodiščem ali drugim državnim organom v tem jeziku ali če stranka, ki živi na tem območju, v občevanju z državnim tožilstvom uporablja ta jezik.«)⁵² in Zakonu o kazenskem postopku (4. člen: »(1) Oseba, ki ji je vzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti. Takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje.«; 6. člen: »(1) Če je pri sodišču v skladu z ustavo v uradni rabi tudi jezik italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko na način, določen z zakonom, kazenski postopek teče tudi v jeziku te narodne skupnosti.«; 7. člen: »(2) Na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko pripadniki teh narodnih skupnosti podajajo vloge v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če je pri sodišču jezik te narodne skupnosti v uradni rabi.«; 9. člen: »(2) Sodišče, pri katerem je v uradni rabi tudi italijanski oziroma madžarski jezik, vroča vabila tudi v tem jeziku, odločbe in druga pisanja pa v tem jeziku le, kadar sodišče vodi postopek v obeh uradnih jezikih. Udeleženci v postopku se lahko odpovejo pravici do vročanja odločb in drugih pisanj v madžarskem in italijanskem jeziku. Odpoved je treba zapisati v zapisnik.«

»(3) Osebi, ki ji je vzeta prostost, se vroči tudi prevod pisanj iz prvega odstavka tega člena v jeziku, ki ga uporablja v postopku, če se po drugem odstavku prejšnjega člena tega zakona ni odpovedala pravici do prevajanja.«; 92. člen: »(5) Stroški za prevajanje v slovenski, italijanski ali madžarski jezik, ki nastanejo z uporabo določb ustave in tega zakona o pravici pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti do uporabe svojega jezika, se ne zaračunajo tistim, ki so po določbah tega zakona dolžni povrniti stroške kazenskega postopka.«).⁵³ Pri tem je potrebno omeniti še določbe o poslovanju sodišč na narodnostno mešanih območjih. To poslovanje v Republiki Sloveniji določa Sodni red (30. člen: »Na dvojezičnih območjih so vsi

⁵⁰ Zakon o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 26/99).

⁵¹ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notariatu (Uradni list RS, št. 73/2004).

⁵² Zakon o državnem tožilstvu (Uradni list RS, št. 63/94 ... 14/2003).

⁵³ Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94 ... 96/2004).

navedeni napisi tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 60. člen: »Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost in na katerih je z ustavo in zakonom določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, morajo sodišča v postopku zagotoviti enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v skladu z zakonom, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.«; 61. člen: »Če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik, se postopek vodi samo v jeziku teh strank.

Če nastopata v postopku stranki, od katerih uporablja ena slovenski jezik, druga pa italijanski ali madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem in italijanskem ali madžarskem jeziku (v nadaljnjem besedilu: dvojezični postopek).

Sodišče postopa enako tudi v primeru, če je vloga, s katero je sprožen postopek, sestavljena v slovenskem jeziku, pa stranka pred začetkom postopka izjavi, da uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Ko sodišče po vlogi, s katero stranka sproži postopek, ali po izjavi stranke ugotovi, da je treba voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku ali dvojezični postopek, to zaznamuje v ustreznem vpisniku in na ovitku spisa ("It." oziroma "Ma.").

Če bi bilo po določbah zakona in sodnega reda potrebno voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, pa stranke izjavijo, naj se vodi postopek v slovenskem jeziku, se postopek vodi v slovenskem jeziku. Tako izjavo stranke je treba zapisniško ugotoviti.«; 62. člen: »Če se vodi postopek samo v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, ali če se vodi dvojezični postopek, se s strankami in drugimi udeleženci v postopku razpravlja v njihovem jeziku. Če posamezen udeleženec v postopku ne razume jezika, v katerem se vodi postopek, mu je potrebno zagotoviti ustno prevajanje tistega, kar on oziroma drugi govorijo, ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva.«; 63. člen: »Če se vodi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku.

Če v tem postopku sodeluje udeleženec, ki ne zna italijanskega oziroma madžarskega jezika, se v zapisnik zapiše njegovo izpoved oziroma izjavo v uradnem jeziku, v katerem se vodi postopek.«; 64. člen: »Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpoved, izjavo idr. pa je treba sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma v italijanskem ali v madžarskem jeziku.«; 65. člen: »Sodne odločbe v postopku, ki se vodi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku in sodne odločbe v dvojezičnem postopku se izdajajo vedno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Odločbe v obeh jezikih so izvirne in se strankam dostavljajo v obeh jezikih.«; 66. člen: »Če je v postopku, ki se je vodil v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku ali v dvojezičnem postopku vloženo redno ali izredno pravno sredstvo, sodišče prve stopnje pred predložitvijo spisa poskrbi za prevod pravnega sredstva in celotnega spisa v slovenski jezik. Višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije, ki odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajo svojo odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«; 67. člen: »Stroški, ki nastanejo zaradi postopka v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, ko je zaradi dvojezičnega postopka, gredo v breme sredstev za delo sodišča in ne morejo bremeniti strank.«; 68. člen: »Ministrstvo, pristojno za pravosodje skrbi za izobraževanje sodnikov in sodnega osebja za vodenje dvojezičnih postopkov. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni sodelavec, ki je uspešno opravil poseben izpit iz italijanskega ali madžarskega jezika pred izpitno komisijo pri ministrstvu, pristojnem za pravosodje, ali če ima diplomu fakultete iz italijanskega ali madžarskega jezika ali če je vpisan v seznam stalnih sodnih tolmačev za enega od obeh jezikov.

Na sodišču, kjer ni sodnikov, ki bi aktivno obvladovali italijanski oziroma madžarski jezik, se dvojezični postopki vodijo s pomočjo sodnega tolmača. Določbe tega člena se uporabljajo tudi za sodno osebje, ki sodeluje pri dvojezičnih postopkih.«; 69. člen: »Dodatek za usposabljanje sodnikov in sodnega osebja za vodenje dvojezičnih postopkov določi sodni

red.«; 101. člen (Oblika in oprema sodnih pisanj): »Sodišče mora pri vseh sodnih pisanjih paziti na obliko in čitljivost pisanj, besedilo sodnih pisanj pa mora biti razumljivo in pisano v slovenskem jeziku.

Zakon in sodni red določata, kdaj mora biti sodno pisanje napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁵⁴ v petem poglavju z naslovom »Poslovanje sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost.« Trenutno je v pripravi nov Sodni red, kjer bi se naj ponovno preučila tudi možnost normiranja dvojezičnih vabil, s katerimi bodo stranke na omenjenih območjih vabljeni na sodišče. V skladu z obstoječimi določili pa morajo sodišča na narodnostno mešanih območjih zagotoviti enakopravnost italijanskega in madžarskega jezika, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Postopek pred sodiščem se lahko vodi enojezično, če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik (postopek se lahko vodi samo v italijanskem oziroma madžarskem ali v slovenskem jeziku); če pa nastopata v postopku stranki, od katerih ena uporablja slovenski, druga pa italijanski jezik oziroma madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem jeziku oziroma v madžarskem jeziku (dvojezični postopek). V postopku se razpravlja s strankami v njihovem jeziku. Za pisanje zapisnika se uporablja enako načelo: če se vodi postopek v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpovedi pa je potrebno sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma italijanskem ali v madžarskem jeziku.

Ne glede na to, ali je postopek potekal enojezično ali dvojezično, se sodne odločbe vedno izdajajo v slovenskem in italijanskem jeziku oziroma madžarskem jeziku. In ne nazadnje, višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije morajo, ko odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajati svoje odločbe tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik. Vsi stroški, ki nastanejo zaradi dvojezičnega poslovanja, so breme sredstev za delo sodišč in ne morejo bremeniti strank. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni delavec, ki je opravil posebni izpit iz italijanskega ali madžarskega jezika. Določbe veljajo tudi za sodno osebje, ki sodelujejo pri dvojezičnih postopkih. Usposobljenost za vodenje dvojezičnega postopka se nagrajuje s posebnim dodatkom.

Rabo jezika je mogoče najti tudi v nekaterih občinskih statutih (69. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine je uradni jezik slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodne skupnosti je zagotovljena uporaba materinega jezika v javnem in družbenem življenju.«

70. člen: »Organi občine in vse javne službe poslujejo na narodnostno mešanem območju občine v slovenskem in madžarskem jeziku. Pri svojem delu so dolžni upoštevati uradne priimke in imena pripadnikov madžarske narodne skupnosti. Organi občine, državni organi, javna podjetja in ustanove uporabljajo na narodnostno mešanem območju dvojezične napise, pečat, žige, tiskovine in druge obrazce, v skladu z zakonom.«⁵⁵.

9. člen – SODNE OBLASTI – ITALIJANI

Slovenija se je obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in/ali pododstavke:

odstavek 1 a, b, c, d

odstavek 2 a, b, c.

⁵⁴ Sodni red (Uradni list RS, št. 17/96 ... 75/2004).

⁵⁵ Statut občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999).

Po podatkih Okrajnega sodišča narodnostno mešanega področja v Kopru je bilo do novembra 2002 izvedenih 20 postopkov v italijanskem jeziku, ki so že vsi pravnomočno končani. Sodniki, ki bi bili pripadniki italijanske narodne skupnosti na tem sodišču nimajo. Izpit iz italijanskega jezika pa imajo opravljene 4 sodnice. Od ostalih zaposlenih na sodišču nima nihče posebnega izpita iz italijanskega jezika.

Na področju sodne oblasti rabo jezika narodnih skupnosti ureja v Sloveniji Zakon o sodiščih (Uradni list RS, št. 19/94 ... 73/2004) (5. člen). Določila o rabi jezika je mogoče najti še v Zakonu o pravnem postopku (104. člen)⁵⁶, Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o notariatu (13. člen)⁵⁷, Zakonu o državnem tožilstvu (6. člen)⁵⁸ in v Zakonu o kazenskem postopku (4. člen (1), 6. člen (1), 7. člen (2), 9. člen (2),(3), 92. člen (5))⁵⁹.

Pri tem je potrebno omeniti še določbe o poslovanju sodišč na narodnostno mešanih območjih. To poslovanje v Republiki Sloveniji določa Sodni red (30. člen, 60. člen, 61. člen, 62. člen, 63. člen, 64. člen, 65. člen, 66. člen, 67. člen, 68. člen., 69. člen, 101. člen).⁶⁰ v petem poglavju z naslovom »Poslovanje sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost.« Trenutno je v pripravi nov Sodni red, kjer bi se naj ponovno preučila tudi možnost normiranja dvojezičnih vabil, s katerimi bodo stranke na omenjenih območjih vabljeni na sodišče. V skladu z obstoječimi določili pa morajo sodišča na narodnostno mešanih območjih zagotoviti enakopravnost italijanskega in madžarskega jezika, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Postopek pred sodiščem se lahko vodi enojezično, če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik (postopek se lahko vodi samo v italijanskem oziroma madžarskem ali v slovenskem jeziku); če pa nastopata v postopku stranki, od katerih ena uporablja slovenski, druga pa italijanski jezik oziroma madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem jeziku oziroma v madžarskem jeziku (dvojezični postopek). V postopku se razpravlja s strankami v njihovem jeziku. Za pisanje zapisnika se uporablja enako načelo: če se vodi postopek v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpovedi pa je potrebno sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma italijanskem ali v madžarskem jeziku.

Ne glede na to, ali je postopek potekal enojezično ali dvojezično, se sodne odločbe vedno izdajajo v slovenskem in italijanskem jeziku oziroma madžarskem jeziku. In ne nazadnje, višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije morajo, ko odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajati svoje odločbe tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik. Vsi stroški, ki nastanejo zaradi dvojezičnega poslovanja, so breme sredstev za delo sodišč in ne morejo bremeniti strank. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni delavec, ki je opravil posebni izpit iz italijanskega ali madžarskega jezika. Določbe veljajo tudi za sodno osebje, ki sodelujejo pri dvojezičnih postopkih. Usposobljenost za vodenje dvojezičnega postopka se nagrajuje s posebnim dodatkom. Rabo je jezika je mogoče najti tudi v nekaterih občinskih statutih (112. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine se vodijo kazenski in drugi postopki dvojezično v skladu z

⁵⁶ Zakon o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 26/99).

⁵⁷ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notariatu (Uradni list RS, št. 73/2004).

⁵⁸ Zakon o državnem tožilstvu (Uradni list RS, št. 63/94 ... 14/2003).

⁵⁹ Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94 ... 96/2004).

⁶⁰ Sodni red (Uradni list RS, št. 17/96 ... 75/2004).

zakonom. Postopki, v katerih nastopa več strank obeh narodov, se vodijo v slovenskem oziroma italijanskem jeziku ali dvojezično. Državni organi, organi občinske uprave in drugi organi občine, sodišča in drugi nosilci javnih pooblastil, ki izdajajo pravne in druge akte v zakonito določenih postopkih, morajo te akte izdajati občanom italijanske narodne skupnosti v obeh jezikih, drugim občanom pa, če to zahtevajo. V primerih iz prejšnjega odstavka se oba akta štejeta za izvornik.«⁶¹

10. člen – UPRAVNI ORGANI IN JAVNE SLUŽBE - MADŽARI

Raba jezika narodnih skupnosti pri delu upravnih organov in javnih služb je v Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih opredeljena v 10. členu. Republika Slovenija se je obvezala, da bo upoštevala prvi, drugi, tretji, četrti in peti odstavek, kar pomeni, da se je odločila upoštevati 10. člen v celoti. Republika Slovenija je za izpolnjevanje sprejetih obveznosti sprejela naslednjo strukturo.

a. dvojezični napisi

Prvi (vidni) indikator uresničevanja pravic do svobodne rabe jezika predstavljajo določila o vidni dvojezičnosti v toponomastiki, napisnih tablah, razglasih, obvestilih, opozorilih itd. Določbe o vidni dvojezičnosti se na narodnostno mešanem ozemlju izvajajo brez kakršnih koli številčnih klavzul. Določila o vidni dvojezičnosti je mogoče najti tako v republiški zakonodaji (9. člen: »Na začetku vsakega naselja in na vsakem vhodu ulice morajo biti postavljene napisne table z imenom naselja oziroma ulice.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, se naselja in ulice označijo v slovenskem jeziku in v jeziku ustrezne narodnosti.«⁶² kot tudi v občinskih določbah, npr. Statut občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999), 71. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisane table z odločbo krajev, ulic, razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezično napisane table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven videz obeh jezikov.«; Statut občine Moravske Toplice (Uradni list RS, št. 11/1999), 89. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisane table z označbo krajev, ulic, razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni predpisi, dvojezični. Dvojezično napisane table morajo imeti na tem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven videz obeh jezikov.«; Statut občine Šalovci (Uradni list RS, št. 13/1999), 60. člen (Posebne pravice pripadnikov madžarske narodne skupnosti) »Na narodnostno mešanem območju so napisane table z označbo krajev, ulic, razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisane table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven zunanji videz uporabe obeh jezikov.«; Statut občine Hodoš (Uradni list RS, št. 47/1999), 62. člen: »Na območju občine so napisane table z označbo krajev, ulic, razglasi in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisane table morajo imeti na območju občine vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven videz obeh

⁶¹ Statut mestne občine Koper (Uradni list RS, št. 40/2000).

⁶² Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS št. 8/1990 ... 66/93).

jezikov.«; Statut občine Dobrovnik (Uradni list RS, št. 34/1999), 88. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisane table z označbo krajev, ulic, razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisane table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven zunanji videz uporabe obeh jezikov.«.

Kar je posebej zanimivo in pomembno v procesu dvojezičnega poimenovanja naselij in ulic v Republiki Sloveniji je to, da pri tem sodelujejo pripadniki narodnih skupnosti (8. člen: »O imenovanju, preimenovanju, združevanju, razdruževanju in odpravi naselij in ulic ter o določitvi območij naselij odloča občinska skupščina. Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, soodloča v postopku iz prejšnjega odstavka tudi samoupravna interesna skupnost za prosveto in kulturo ustrezne narodnosti.«)⁶³.

b. Raba jezika narodnih manjšin v državni administraciji in v izvoljenih organih

Rabo jezika narodnih manjšin v upravnih postopkih Zakon o splošnem upravnem postopku, ki v IV. poglavju 62. člena (jezik v postopku) določa:

»1. Upravni postopek se vodi v slovenskem jeziku. V tem jeziku se vlagajo vloge, pišejo odločbe, sklepi, zapisnik, uradni zaznamki in druga pisanja ter se opravljajo vsa dejanja v postopku.

2. Na območjih občin, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik (v nadaljevanju: jezik narodne skupnosti), upravni postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti, če stranka v tem jeziku vloži zahtevo, na podlagi katere se postopke začne oziroma če stranka to zahteva kadar koli med postopkom.

3. Če so v postopku udeležene tudi stranke, ki niso zahtevale postopka v jeziku narodne skupnosti na način iz prejšnjega odstavka, postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti.

4. Kadar organ na območju občin, kjer je uradni jezik poleg slovenskega jezik tudi jezik narodne skupnosti, odloči brez poprejšnjega zaslišanja stranke, izda odločbo v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti, ustno odločbo pa izda v jeziku, ki ga stranka razume.

5. Pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti imajo v postopku pred organi izven območja, na katerem sta uradna jezika tudi italijanski in madžarski jezik, pravico uporabljati svoj jezik.«⁶⁴.

Nadalje se raba jezika nanaša na pravico, da pripadniki manjšin lahko uporabljajo lasten jezik v ustni ali pisni obliki, v odnosih z administrativnimi organi, sodnimi oblastmi ter drugimi javnimi institucijami in da dobivajo ustrezne odgovore v jeziku manjšine. Resnično veljavo pa dobi jezik narodne manjšine tedaj, ko ga povzdignemo v status uradnega jezika. Takšno rešitev pozna slovenska ustava (11. člen: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.«)⁶⁵, kjer raba jezika ni omejena s kakšno številčno klavzulo. Le redki so primeri, ko uveljavljanje sklopa posebnih pravic manjšin (ali nekaterih pravic iz tega sklopa) ni zamejeno s številčno klavzulo, kot je določeno v slovenski ureditvi (64. člen slovenske ustave). Gotovo v okvir pravic do rabe jezika in ob sočasnem uresničevanju

⁶³ Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS št. 8/1990 ... 66/93).

⁶⁴ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/1999 ... 73/2004).

⁶⁵ Ustava Republike Slovenije (Uradni list, RS, št. 33/91 ... 69/2004).

obveznosti do ohranjanja njihovih narodnih značilnosti spada še izjemno pomembno vprašanje o rabi osebnih imen in priimkov v izvorni obliki oziroma bolje rečeno v materinem jeziku (3. člen: »Osebno ime pripadnika italijanske oziroma madžarske narodnosti se vpiše v italijanski oziroma v madžarski pisavi in obliki, razen če se pripadnik narodnosti opredeli drugače.«)⁶⁶.

Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št.52/2002 ... 97/2004) v 4. členu določa, da je uradni jezik v upravi slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje, vodi postopek in izdaja pravne in druge akte v jeziku narodne skupnosti, če stranka, ki pripada italijanski oziroma madžarski narodni skupnosti, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.

Kadar je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek tudi v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti tudi drugostopenjska sodba izdana v istem jeziku. Zakon o delavcih v državnih organih (Uradni list RS, št. 15/90 ... 38/1999) v drugem odstavku 4. člena določa, da je pogoj za sklenitev delovnega razmerja za višje upravne delavce in upravne delavce ter za strokovno tehnične delavce, ki opravljajo neposredno delo s strankami, tudi aktivno znanje slovenskega jezika; na območjih, na katerih je določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, pa tudi jezikov teh narodnosti. Znanje jezikov narodnih skupnosti je na teritorijih narodnih skupnosti še dodatno finančno ovrednoteno (10. člen: »Na območjih lokalnih skupnosti, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, se za delovna mesta, za katera je v aktu o notranji organizaciji in sistematizaciji delovnih mest predpisan pogoj znanje jezika narodnih skupnosti, osnovna plača poveča za:

- aktivno znanje jezika narodne skupnosti v višini 6%,
- pasivno znanje jezika narodne skupnosti v višini 3%.«)⁶⁷.

Posebno poglavje pravic do rabe jezika manjšin v upravi bi lahko bila tudi pravica poslancev narodnih skupnosti do rabe njihovega jezika v državnem zboru in svetnikov, predstavnikov narodnosti v občinskih svetih. V skladu s poslovnikom državnega zbora (drugi odstavek 4. člena) imata poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku. Njuni govori in vloge se prevajajo v slovenski jezik⁶⁸. Določbe o rabi italijanskega oziroma madžarskega jezika pri delovanju občinske uprave je mogoče najti tudi v statutih oziroma poslovnih občinskih svetov v narodnostno mešanih občinah (3. člen: »Občinski svet in njegova delovna telesa poslujejo v slovenskem in madžarskem jeziku. Člani sveta in občani, pripadniki madžarske narodne skupnosti, ki so imenovani za člane delovnih teles imajo pravico na sejah govoriti in pisno vlagati pobude, vprašanja in druge vloge v madžarskem jeziku.«)⁶⁹.

c. dvojezični dokumenti

Raba jezika narodnih skupnosti je zagotovljena tudi v nekaterih drugih pomembnih zakonih: v Zakonu o matičnem registru (peti odstavek 23. člena: »Na območjih, določenih z zakonom, kjer živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izdajajo izpiski in

⁶⁶ Zakon o osebnem imenu (Uradni list SRS, št. 2/1987 ... 29/1995).

⁶⁷ Uredba o količnikih za dodelitev osnovne plače funkcionarjev, ki jih imenuje Vlada RS in drugih zaposlenih v službi Vlade RS, upravnih organov in upravnih enot (Uradni list RS, št. 82/94).

⁶⁸ Poslovnik državnega zbora (Uradni list RS, št. 35/2002), drugi odstavek 4. člena.

⁶⁹ Poslovnik občinskega sveta občine Lendava (Uradni list RS, št. 52/1999).

potrdila iz matičnega registra v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti.«⁷⁰. Zakonu o osebni izkaznici (6. člen: »Obrazci osebnih izkaznic se tiskajo v slovenščini in angleščini, na območjih, določenih z zakonom, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, pa tudi v italijanščini ali madžarščini.«⁷¹ in Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (13. člen: »Obrazci potnih listin in vizuma se tiskajo v slovenščini, angleščini in francoščini, na območjih, določenih z zakonom, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, pa tudi v italijanščini ali v madžarščini.«⁷². Dvojezični dokumenti so obvezni za vse prebivalce narodnostno mešanega ozemlja ne glede na njihovo narodnostno pripadnost. Poleg osebne izkaznice (obrazec je trojezičen: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina) in potnega lista (listina je štirijezična: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina/francoščina) ter vozniškega in prometnega dovoljenja so še kartica zdravstvenega zavarovanja ter orožni list. Skrb države za dvojezične dokumente se kaže tudi na primeru kartic zdravstvenega zavarovanja: ob tiskanju kartic zdravstvenega zavarovanja za državljane RS je po pomoti prišlo do enojezičnih kartic. Ob hitrem in učinkovitem ukrepanju države (finančni prispevek v vrednosti 100 mio SIT) je bila napaka v najkrajšem možnem času odpravljena in kartice so bile na novo narejene za pripadnike madžarske narodne skupnosti.

K dvojezičnemu poslovanju bi spadalo še določilo Zakona o popisu prebivalstva za leto 2001, ki pravi, da mora biti »na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, imenovano ustrezno število članov območnih popisnih komisij, območnih inštruktorjev in popisovalcev tudi izmed predstavnikov samoupravnih narodnih skupnosti, ki jih predlaga narodna skupnost, z znanjem italijanskega oziroma madžarskega jezika. Za popisovanje na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, mora biti zagotovljeno ustrezno število popisnih vprašalnikov v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁷³.

d. dvojezično poslovanje v občinskih upravah

Rabo jezika narodnih skupnosti na občinski ravni je mogoče obravnavati z različnih zornih kotov. Lahko jo obravnavamo kot problem dvojezičnih napisov kot način dvojezičnega poslovanja občinskih uprav v narodnostno mešanih občinah; dalje, kot pravico izvoljenih predstavnikov narodnih manjšin do rabe lastnega jezika v občinskih svetih, komisijah in odborih; in ne nazadnje kot pravico pripadnikov narodnih manjšin do rabe materinega jezika v organih krajevne skupnosti. Določbe o rabi jezika narodnih skupnosti na navedenih področjih je mogoče najti v vseh že navedenih občinskih statutih in/ali poslovniki občinskih svetov ter v ustreznih občinskih odlokih; za primer navajamo določbe iz statuta občine Šalovci, kjer opredeljujejo posebne pravice pripadnikov madžarske skupnosti. V 58. členu je določeno »Občina varuje narodnostni značaj, zagotavlja enakopravnost in uresničuje posebne pravice madžarske narodne skupnosti in njenih pripadnikov ter skrbi za vsestranski razvoj narodne skupnosti. Na narodnostno mešanem območju občine sta uradna jezika slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodnostne skupnosti je zagotovljena uporaba materinega jezika v javnem in družbenem življenju.« Nadalje v 59.

⁷⁰ Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 37/2003).

⁷¹ Zakon o osebni izkaznici (Uradni list RS, št. 75/97).

⁷² Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 65/2000).

⁷³ Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2001 (Uradni list RS, št. 66/2000), 21. člen.

členu: »Organi občine in vse javne službe poslujejo na narodnostno mešanem območju občine v slovenskem in madžarskem jeziku. Pri svojem delu so dolžni upoštevati uradne osebne podatke in njihovo uporabo. Organi občine, državni organi, javna podjetja in ustanove uporabljajo na narodnostno mešanem območju dvojezične napise, pečate, žige, tiskovine in druge obrazce v skladu z zakonom. Zakonske zveze se na narodnostno mešanem območju sklepajo v slovenskem oziroma v madžarskem jeziku, na željo mladoporočencev pa v obeh jezikih.« V 61. členu je določeno »na narodnostno mešanem območju se zbori občanov, javne manifestacije, zborovanja in vse ostale prireditve izvajajo v slovenskem in madžarskem jeziku. Zaradi racionalnosti se lahko odločijo, da se bodo določene prireditve ali manifestacije izvajale samo v enem jeziku.«

Dvojezično poslovanje je povezano z dodatnimi finančnimi sredstvi, ki jih zagotavlja državni proračun (sedmi odstavek 26. člena: »Ne glede na prejšnje odstavke se občinam na dvojezičnem območju iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva za financiranje dvojezičnosti in za izvajanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti.«)⁷⁴.

10. člen – UPRAVNI ORGANI IN JAVNE SLUŽBE - ITALIJANI

Raba jezika narodnih skupnosti pri delu upravnih organov in javnih služb je v Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih opredeljena v 10. členu. Republika Slovenija se je obvezala, da bo upoštevala prvi, drugi, tretji, četrti in peti odstavek, kar pomeni, da se je odločila upoštevati 10. člen v celoti. Republika Slovenija je za izpolnjevanje sprejetih obveznosti sprejela naslednjo strukturo.

a. dvojezični napisi

Prvi (vidni) indikator uresničevanja pravic do svobodne rabe jezika predstavljajo določila o vidni dvojezičnosti v toponomastiki, napisnih tablah, razglasih, obvestilih, opozorilih itd. Določbe o vidni dvojezičnosti se na narodnostno mešanem ozemlju izvajajo brez kakršnih koli številčnih klavzul. Določila o vidni dvojezičnosti je mogoče najti tako v republiški zakonodaji (9. člen)⁷⁵ kot tudi v občinskih določbah npr. Statut Mestne občine Koper: Odlok o javnem izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju (Uradne objave št. 22/1998), četrti odstavek 6. člena: »vsi napisi na kašipotnih tablah, na dopolnilnih tablah prometnih znakov, na usmerjevalnih napisih, na uradnih oznakah ulic, na postajah in postajališčih javnega potniškega prometa (avtobusnega, taxi, železniškega, pomorskega in drugo) in v prevoznih sredstvih javnega mestnega potniškega prometa, razen imen naselij in drugih geografskih pojmov, ki niso na narodnostno mešanem območju.«; Občina Izola: Odlok o izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju v občini Izola (Uradne objave, št. 3/2001), četrti odstavek 6. člena: »vsi napisi na kašipotih in kašipotnih tablah, na dopolnilnih tablah prometnih znakov, na usmerjevalnih napisih, na uradih oznakah ulic, na postajah in postajališčih javnega potniškega prometa (avtobusnega, taxi, železniškega, pomorskega in drugo) in v prevoznih sredstvih javnega mestnega potniškega prometa, razen imen naselij in drugih geografskih pojmov, ki niso na narodnostno mešanem območju.«

⁷⁴ Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 80/1994 ... 40/2003).

⁷⁵ Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS št. 8/1990 ... 66/93).

Kar je posebej zanimivo in pomembno v procesu dvojezičnega poimenovanja naselij in ulic v Republiki Sloveniji je to, da pri tem sodelujejo pripadniki narodnih skupnosti (8. člen)⁷⁶. Občina Izola je opravila neke vrste anketo oziroma pregled uresničevanja vidne dvojezičnosti na njenem teritoriju in ugotovila, da se ta skoraj v celoti upošteva, v nekaterih primerih pa gre za manjša odstopanja.

b. Raba jezika narodnih manjšin v državni administraciji in v izvoljenih organih

Rabo jezika narodnih manjšin v upravnih postopkih določa Zakon o splošnem upravnem postopku v IV. poglavju 62. člena (jezik v postopku)⁷⁷. Nadalje se raba jezika nanaša na pravico, da pripadniki manjšin lahko uporabljajo lasten jezik v ustni ali pisni obliki, v odnosih z administrativnimi organi, sodnimi oblastmi ter drugimi javnimi institucijami in da dobivajo ustrezne odgovore v jeziku manjšine. Resnično veljavo pa dobi jezik narodne manjšine tedaj, ko ga povzdignemo v status uradnega jezika. Takšno rešitev pozna slovenska ustava (11. člen)⁷⁸, kjer raba jezika ni omejena s kakšno številčno klavzulo. Le redki so primeri, ko uveljavljanje sklopa posebnih pravic manjšin (ali nekaterih pravic iz tega sklopa) ni zamejeno s številčno klavzulo, kot je določeno v slovenski ureditvi (64. člen slovenske ustave). Gotovo v okvir pravic do rabe jezika in ob sočasnem uresničevanju obveznosti do ohranjanja njihovih narodnih značilnosti spada še izjemno pomembno vprašanje o rabi osebnih imen in priimkov v izvorni obliki oziroma boljše rečeno v materinem jeziku (3. člen)⁷⁹.

Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št.52/2002 ... 97/2004) v 4. členu določa, da je uradni jezik v upravi slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje, vodi postopek in izdaja pravne in druge akte v jeziku narodne skupnosti, če stranka, ki pripada italijanski oziroma madžarski narodni skupnosti, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.

Kadar je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek tudi v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti tudi drugostopenjska sodba izdana v istem jeziku. Zakon o delavcih v državnih organih (Uradni list RS, št. 15/90 ... 38/1999) v drugem odstavku 4. člena določa, da je pogoj za sklenitev delovnega razmerja za višje upravne delavce in upravne delavce ter za strokovno tehnične delavce, ki opravljajo neposredno delo s strankami, tudi aktivno znanje slovenskega jezika; na območjih, na katerih je določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, pa tudi jezikov teh narodnosti. Znanje jezikov narodnih skupnosti je na teritorijih narodnih skupnosti še dodatno finančno ovrednoteno (10. člen)⁸⁰.

Posebno poglavje pravic do rabe jezika manjšin v upravi bi lahko bila tudi pravica poslancev narodnih skupnosti do rabe njihovega jezika v državnem zboru in svetnikov, predstavnikov narodnosti v občinskih svetih. V skladu s poslovnikom državnega zbora (drugi odstavek 4. člena) imata poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku. Njuni govori in vloge se prevajajo v slovenski jezik⁸¹. Določbe o rabi italijanskega

⁷⁶ Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS št. 8/1990 ... 66/93).

⁷⁷ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/1999 ... 73/2004).

⁷⁸ Ustava Republike Slovenije (Uradni list, RS, št. 33/91 ... 69/2004).

⁷⁹ Zakon o osebnem imenu (Uradni list SRS, št. 2/1987 ... 29/1995).

⁸⁰ Uredba o količnikih za dodelitev osnovne plače funkcionarjev, ki jih imenuje Vlada RS in drugih zaposlenih v službi Vlade RS, upravnih organov in upravnih enot (Uradni list RS, št. 82/94).

⁸¹ Poslovnik državnega zbora (Uradni list RS, št. 35/2002), drugi odstavek 4. člena.

oziroma madžarskega jezika pri delovanju občinske uprave je mogoče najti tudi v statutih oziroma poslovnih občinskih svetov v narodnostno mešanih občinah (4. člen: »Občinski svet posluje v slovenskem jeziku, v slovenskem in italijanskem jeziku – dvojezično pa skladno z določbami statuta. Člani sveta – pripadniki italijanske narodne skupnosti imajo pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem jeziku.«)⁸².

c. dvojezični dokumenti

Raba jezika narodnih skupnosti je zagotovljena tudi v nekaterih drugih pomembnih zakonih: v Zakonu o matičnem registru (peti odstavek 23. člena)⁸³, Zakonu o osebni izkaznici (6. člen)⁸⁴ in Zakonu o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (13. člen)⁸⁵. Dvojezični dokumenti so obvezni za vse prebivalce narodnostno mešanega ozemlja ne glede na njihovo narodnostno pripadnost. Poleg osebne izkaznice (obrazec je trojezičen: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina) in potni list (listina je štirijezična: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina/francoščina) ter vozniška in prometna dovoljenja so še orožni list ter kartice zdravstvenega zavarovanja. Skrb države za dvojezične dokumente se kaže tudi na primeru kartice zdravstvenega zavarovanja: ob tiskanju kartic zdravstvenega zavarovanja za državljane RS je po pomoti prišlo do enojezičnih kartic. Ob hitrem in učinkovitem ukrepanju države (finančni prispevek v vrednosti 100 mio SIT) je bila napaka v najkrajšem možnem času odpravljena in kartice so bile na novo narejene za pripadnike italijanske narodne skupnosti.

K dvojezičnemu poslovanju spada še določilo Zakona o popisu prebivalstva za leto 2001, ki pravi, da mora biti »na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, imenovano ustrezno število članov območnih popisnih komisij, območnih inštruktorjev in popisovalcev tudi izmed predstavnikov samoupravnih narodnih skupnosti, ki jih predlaga narodna skupnost, z znanjem italijanskega oziroma madžarskega jezika. Za popisovanje na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, mora biti zagotovljeno ustrezno število popisnih vprašalnikov v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁸⁶.

d. dvojezično poslovanje v občinskih upravah

Raba jezika narodnih skupnosti na občinski ravni je mogoče obravnavati z različnih zornih kotov. Lahko jo obravnavamo kot problem dvojezičnih napisov kot način dvojezičnega poslovanja občinskih uprav v narodnostno mešanih občinah; dalje, kot pravico izvoljenih predstavnikov narodnih manjšin do rabe lastnega jezika v občinskih svetih, komisijah in odborih; in ne nazadnje kot pravico pripadnikov narodnih manjšin do rabe materinega jezika v organih krajevne skupnosti. Določbe o rabi jezika narodnih skupnosti na navedenih področjih je mogoče najti v vseh že navedenih občinskih statutih in/ali poslovnih občinskih svetov ter v ustreznih občinskih odlokih; za primer navajamo določbe iz statuta občine Koper, kjer opredeljuje posebne pravice pripadnikov italijanske narodne skupnosti. V 107. členu je določeno »Občanom italijanske narodne skupnosti je zagotovljena svobodna uporaba

⁸² Poslovník občinskega sveta Mestne občine Koper (Uradne objave, št. 16/1995 ... 30/2001).

⁸³ Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 37/2003).

⁸⁴ Zakon o osebni izkaznici (Uradni list RS, št. 75/97).

⁸⁵ Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 65/2000).

⁸⁶ Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2001 (Uradni list RS, št. 66/2000), 21. člen.

italijanskega jezika v občinskem svetu in drugih organih občine ter nasploh v javnem življenju, pri upravljanju samoupravnih, javnih in drugih funkcij in pooblastil ter pri uveljavljanju zakonitih pravic in pravnih koristi.« Nadalje v 108. členu: »Državni organi, organi občinske uprave in drugi organi občine in drugih samoupravnih lokalnih skupnosti, javna podjetja in javni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki opravljajo javno dejavnost na narodnostno mešanem območju, so dolžni: na vlogo, ki jo vloži občan v italijanskem jeziku, odgovoriti dvojezično in tako tudi poslovati; pri poslovanju s strankami upoštevati in uporabljati izvirne priimke in imena pripadnikov italijanske narodne skupnosti in na narodnostno mešanem območju pri svojem delu uporabljati dvojezične obrazce.« V 115. členu pa je določeno »na proslavah, zborovanjih in drugih javnih manifestacijah na narodnostno mešanem območju, ki so namenjena vsem občanom, se morata uporabljati oba jezika. Napovedovanje in druga javna obvestila na narodnostno mešanem območju se morajo opraviti v obeh jezikih.«

Dodatno dvojezično poslovanje pa je povezano še z dodatnimi finančnimi sredstvi, ki so zagotovljena iz državnega proračuna.

Dvojezično poslovanje je povezano z dodatnimi finančnimi sredstvi, ki jih zagotavlja državni proračun (sedmi odstavek 26. člena)⁸⁷.

11. člen: JAVNA GLASILA

Republika Slovenija se je s področja informiranja v Evropski listini obvezala, da bo iz 11. člena uporabljala določbe prvega odstavka v točkah a (i), in e (i) ter drugega in tretjega odstavka.

Trenutno ima na področju medijev Ministrstvo za kulturo (Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti) pristojnosti le na področju tistih manjšinskih skupnosti, ki niso ustavno priznane, medtem, ko so mediji ustavno priznanih skupnosti obravnavani na Uradu RS za narodnosti. Skladno z 61. členom Ustave RS in skladno z Zakonom o uresničevanju javnega interesa za kulturo (v nadaljevanju ZUJIK) pa je v pristojnosti Ministrstva za kulturo leta 1992 vzpostavljen posebni program, ki je namenjen tudi obveščanju različnih drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS prek internih glasil in časopisov. Iz preglednice v Prilogi 2 (Projekti, vezani na jezik v posebnem manjšinskem programu Ministrstva za kulturo za leta 2002, 2003 in 2004) so razvidni konkretni projekti, ki jih je Ministrstvo za kulturo financiralo v letih 2002-2004. Med njimi so tudi časopisi in interna glasila društev manjšinskih etničnih skupnosti v njihovih jezikih.

MADŽARI

Ko govorimo o pravicah do informiranja pripadnikov narodnih skupnosti, pomeni razpravljati o vseh treh problemskih sklopih: najprej o možnostih narodnostnih skupnosti, da tvorijo in posredujejo informacije o njih samih ter v okolju, v katerem živijo, v njihovem lastnem jeziku; nadalje o prisotnosti narodnostnomanjšinske problematike v medijih, ki uporabljajo jezik večinskega naroda, in nenazadnje je treba govoriti o možnostih za svobodno spremljanje informacij v jeziku narodne skupnosti iz države, v kateri živi pretežni del naroda, ki mu

⁸⁷ Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 80/1994 ... 40/2003).

narodna skupnost »pripada«, in o možnostih posredovanja informacij, ki jih tvori narodna skupnost v ta prostor.

Za uresničitev zapisanega zgoj zakonske določbe ne zadostujejo. So le okvir, ki ga je treba napolniti s profesionalizmom in sposobnostjo oblikovalcev informacij, da jih uspejo plasirati v medijski prostor lastne narodnostne skupine in večinskega naroda. Seveda pa je ustrezna zakonska podlaga nujna za razvoj medijskega prostora. V Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004) se je Republika Slovenija obvezala, da bo med drugim podpirala medije pri razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne »za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščeni.«⁸⁸

Zakon o medijih nadalje pravi, da morajo biti programske vsebine predvajane v slovenskem jeziku; v primeru, »če so programske vsebine namenjene madžarski oziroma italijanski narodni skupnosti, jih lahko izdajatelj razširja v jeziku narodne skupnosti.«⁸⁹ Podobno določilo velja tudi za razširjanje oglaševalskih vsebin, za katere velja, da se obvezno razširjajo v slovenskem jeziku. Mediji »italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti lahko objavljajo oglase v jeziku narodne skupnosti.«⁹⁰ V 8. členu je navedeno, da je z razširjanjem programskih vsebin prepovedano spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni in drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno in drugo sovražstvo in nestrpnost. V 19. členu je napisano, da je odgovorni urednik lahko oseba, ki ima izkaz o aktivnem znanju italijanskega oz. madžarskega jezika v primeru, ko gre za medij madžarske ali italijanske narodne skupnosti. V Zakonu o medijih je določbe, ki se nanašajo na italijansko in madžarsko narodno skupnost, mogoče najti še v poglavju z naslovom Slovenska avdiovizualna dela, v katerem je zapisano, da so »slovenska avdiovizualna dela po tem zakonu tista dela, ki so izvirno producirana v slovenskem jeziku, ali dela, ki so namenjena madžarski in italijanski narodni skupnosti v njenem jeziku, ter dela slovenskega kulturnega izvora z drugih področij umetnosti.«⁹¹ Javno službo produkcije in razširjanja nacionalnih radijskih in televizijskih programov, »ki so v javnem kulturnem interesu Republike Slovenije, vključno z radijskimi in televizijskimi programi italijanske in madžarske narodne skupnosti ter drugimi programi v skladu s posebnim zakonom, izvaja javni zavod Radiotelevizija Slovenija.«⁹² Po 78. členu se lahko pridobi status lokalnega radijskega oziroma televizijskega programa, če je izpolnjen naslednji pogoj: da se razširjajo programske vsebine iz življenja in dela Slovencev v zamejstvu, pripadnikov italijanske in madžarske skupnosti ter Romov, če so vidne in slišne na območjih, kjer te skupnosti živijo. Skladno s 108. členom izvaja upravni in inšpekcijski nadzor nad izvajanjem omenjenega zakona ministrstvo, pristojno za kulturo.

Omeniti je potrebno tudi mednarodne pravne obveznosti Republike Slovenije, ki izvirajo iz dvostranskih sporazumov. Za madžarsko narodno skupnost je mogoče določbe iz sklopa medijev najti v določilih posebnega sporazuma o varstvu narodnih manjšin med Republiko Madžarsko in Republiko Slovenijo (5. člen: »Podpisnici priznavata pravico manjšin do informiranja v materinem jeziku v tisku, radiu in televiziji. V ta namen zagotavljata lastno

⁸⁸ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 4. člena.

⁸⁹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), četrti odstavek 5. člena.

⁹⁰ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), drugi odstavek 51. člena.

⁹¹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 68. člena.

⁹² Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 76. člena.

informativno dejavnost manjšin. Podpirata svoboden pretok informacij v jezikih manjšin ter sodelovanje med množičnimi občili manjšin in večinskih narodov. Pogodbenci bosta poskrbeli za možnost sprejemanja domačih radijskih in televizijskih programov kakor tudi radijskih in televizijskih oddaj v materinem jeziku.«⁹³.

Področje radijskih in televizijskih dejavnosti, ki se opravlja kot javna služba, ureja Zakon o Radioteleviziji Slovenije. Javna služba je po tem zakonu opredeljena kot ustvarjanje, pripravlanje in oddajanje »po enega radijskega oziroma televizijskega programa za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program).⁹⁴« Z oblikovanjem tega programa RTV zagotavlja »uresničevanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja, povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.⁹⁵« To dejavnost RTV Slovenija zagotavlja »zlasti preko enot v Mariboru, Kopru in Lendavi ter preko lokalnih programov Murski val Murska Sobota (...).⁹⁶« Narodnostni program mora biti viden na najmanj 90% ozemlja, na katerem živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti. Lastna produkcija, koprodukcija in naročena produkcija informativnih, kulturnih, izobraževalnih in razvedrilnih vsebin mora obsegati »najmanj dve uri dnevno, če gre za narodnostni radijski program, oziroma najmanj 30 minut, če gre za narodnostno televizijski program.⁹⁷« Če se narodnostni program ali del narodnostnega programa odda v ustvarjanje RTV organizaciji oziroma producentu, je to možno storiti »le s soglasjem programskega sveta narodnostnega programa.⁹⁸«

Za ustvarjanje, pripravlanje, oddajanje in razširjanje narodnostnih programov se del sredstev zagotavlja iz državnega proračuna. Predstavniki narodnostnih skupnosti (italijanske in madžarske) so zastopani tudi v Svetu RTV Slovenije, vsaka z enim predstavnikom. Pristojnost Sveta RTV je, da imenuje in razrešuje direktorje narodnostnih programov ter po eno tretjino članov programskih svetov za narodnostni program. Osrednji organi, ki dejavno sodelujejo pri izvajanju obveznosti RTV Slovenija in na področju informiranja narodnih skupnosti, so programski sveti za narodnostne programe. Sestavo in pristojnosti tega organa določa 22. člen Zakona o Radioteleviziji Slovenija: »Svet RTV Slovenija imenuje programske svete za narodnostni program (v nadaljevalnem besedilu: programski svet). V programski svet iz prejšnjega odstavka imenujeta samoupravni narodni skupnosti v Sloveniji dve tretjini članov za dobo štirih let in z možnostjo ponovnega imenovanja.

Programski svet daje soglasje k imenovanju odgovornega urednika narodnostnega programa ter k obsegu in programski zasnovi tega programa.

Programski svet obravnava uresničevanje programske zasnove, pripombe in predloge gledalcev in poslušalcev, daje pobude Svetu RTV Slovenija za obravnavanje določenih vprašanj, povezanih z narodnostnimi programi ter opravlja druge naloge, določene s statutom. RTV Slovenija mora objaviti stališča programskega sveta, ki se nanašajo na problematiko narodnostnega programa.«⁹⁹.

⁹³ Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 6/1993).

⁹⁴ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), prvi odstavek 3. člena.

⁹⁵ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), drugi odstavek 3. člena.

⁹⁶ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), tretji odstavek 3. člena.

⁹⁷ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), prvi odstavek 6. člena.

⁹⁸ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), peti odstavek 6. člena.

⁹⁹ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001).

Podrobnejša določila o delu programskih svetov za narodnosti je mogoče najti še v Statutu RTV Slovenije, kar je tudi predvideno v 26. členu Zakona o Radioteleviziji Slovenije. Radijska in televizijska postaja v madžarskem jeziku (podobno velja tudi za programe v italijanskem jeziku) delujeta v okviru nacionalne radiotelevizije (9. člen: »RTV Slovenija ima tele enote: (...) Regionalni RTV Center Maribor s studiom za madžarski program v Lendavi – Magyar Nemzetsegi Musorok Lendvai Szerkesztoseg.«; 20. člen: »Regionalni center Maribor ustvarja, pripravlja in oddaja regionalni televizijski in radijski program, za madžarsko narodno skupnost, televizijski in radijski program za slovensko manjšino v Avstriji in Madžarski ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in TV programe ter oddaje v tujih jezikih.«; 21. člen: »Radijske in TV programe iz prejšnjega člena pripravljata uredništvi regionalnega radijskega oziroma TV programa ter uredništvi radijskega in TV programa v madžarščini.«)¹⁰⁰. K temu pa se zdi primerno opisati tudi mesto, status in obseg avtonomije narodnostnih programov v tej tako pomembni medijski ustanovi.

Za narodnostne programe delujeta v okviru Radiotelevizije Slovenije dva programa, ki jim predsedujeta dva direktorja (40. člen: »Direktorji programov so vodilni delavci RTV Slovenije za področje radijskih in televizijskih programov. RTV Slovenija ima programske direktorje za tale programska področja: - za televizijske programe RTV Slovenija; - za radijski program RTV Slovenija; - za TV in radijski program za italijansko narodno skupnost; - za TV in radijski program za madžarsko narodno skupnost.«)¹⁰¹. Predlog za imenovanje direktorja narodnostnih programov da programski svet narodnostnega programa, isti programski svet da tudi soglasje k imenovanju odgovornih urednikov narodnostnih programov¹⁰². Med posebnimi zahtevami za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika narodnostnih programov je pogoj, da mora kandidat aktivno obvladati italijanski jezik za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika italijanskega programa oziroma madžarščino za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika madžarskega programa¹⁰³. Pomembni instituciji v okviru nacionalne radiotelevizije sta še programska sveta za narodnostne programe. 1. Programski svet za radijske in TV – programe za madžarsko narodno skupnost; 2. Programski svet za radijske in TV – programe za italijansko narodno skupnost. Organa imata precej razvejano delovno področje z nekaterimi pristojnostmi, ki spominjajo na pristojnosti izvoljenih predstavnikov narodnosti v zakonodajni veji oblasti (53. člen: »Programska sveta: obravnavata uresničevanje programske zasnove, dajeta soglasje k obsegu in programski zasnovi narodnostnega programa, obravnavata pripombe in predloge gledalcev in poslušalcev, povezane z narodnostnimi programi, dajeta pobude Svetu RTV SLO za obravnavanje vprašanj, povezanih z narodnostnim programom, obravnavata pobude, mnenja in predloge novinarjev in urednikov, povezane s pripravljanjem in z oddajanjem narodnostnih programov, predlagata imenovanje in razrešitev direktorja narodnostnega programa, dajeta soglasje k imenovanju in razrešitvi odgovornega urednika narodnostnega programa, obravnavata druga vprašanja, povezana z narodnostnimi programi.«)¹⁰⁴. Zagotovilo, da bosta programska sveta zastopala legitimne interese narodnih skupnosti, je zapisano v 54. členu Statuta Javnega zavoda Radiotelevizije Slovenije.

¹⁰⁰ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

¹⁰¹ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

¹⁰² Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995), 41., 47. člen.

¹⁰³ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995), 48. člen.

Podobno določbo je mogoče najti tudi v prvem odstavku 19. člena Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), ki pravi, da je »odgovorni urednik lahko oseba, ki (...) ima izkaz o aktivnem znanju italijanskega oziroma madžarskega jezika, v primeru ko gre za medij madžarske ali italijanske narodne skupnosti.«

¹⁰⁴ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

Prvi korak na področju informiranja pripadnikov madžarske narodnosti v njihovem materinem jeziku je bil storjen leta 1956, ko je bila lokalnemu časopisu Pomurski vestnik dodana priloga v madžarskem jeziku z naslovom Népújság. Od leta 1958 dalje pa izhaja kot samostojni tednik. Naklada zanaša približno 2000 izvodov, naročnikov pa je kakšnih 1600. Vsako leto uredništvo pripravi tudi izdajo almanaha z naslovom Neptár. V letu 1986 je v tedniku Népújság izšla prva številka posebne priloge z literarno in kulturno tematiko Muratáj, iz katere je v letu 1988 nastala samostojna istoimenska literarna revija. Izdajatelj vseh omenjenih publikacij je Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti, ki je bil ustanovljen leta 1993.

Knjižnična dejavnost madžarske narodne skupnosti je organizirana v okviru Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti. V Lendavi je odprta tudi knjigarna za knjige v madžarskem jeziku. Nekatero občino avtohtone poseljenosti (gorički Madžari: Moravske Toplice, Šalovci, Hodoš) s pripadniki madžarske narodne skupnosti pa obiskuje tudi potujoča knjižnica.

Kot samostojni javni zavod s sedežem na narodnostno mešanem območju deluje Knjižnica Lendava. Njena ustanoviteljica sta občina Lendava in občina Dobrovnik, soustanoviteljica pa Madžarska samouprava občine Lendava in Samoupravna skupnost občine Dobrovnik (Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva (Uradni list RS, št.8/2004). Za ostale občine izvaja knjižnica dejavnost na osnovi predpisanih pogodb. Knjižnica je na narodnostno mešanem območju in zagotavlja knjižnično dejavnost, namenjeno tudi pripadnikom madžarske narodne skupnosti. Spada v III. skupino knjižnic in s svojo knjižnično dejavnostjo pokriva območje občin Lendava, Dobrovnik, Črenšovci, Kobilje, Odranci, Turnišče in Velika Polana. Na tem območju deluje v okviru matične knjižnice 12 krajevnih knjižnic, 7 na enojezičnem in 5 na dvojezičnem območju. Knjižnica v okviru svoje dejavnosti skrbi za strokovnost in organiziranost knjižničarske dejavnosti, namenjene madžarski narodni skupnosti. Knjižnica nabavlja, strokovno obdeluje, hrani, obnavlja in posreduje knjižnično gradivo tudi v madžarskem jeziku ter skrbi za zbiranje domoznanskega gradiva.

Za madžarsko narodno skupnost se radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija, in sicer pri Regionalnem RTV centru Maribor – Studio madžarskih programov Lendava. Radijski program obsega 13 ur in 15 minut dnevno, tudi ob sobotah in nedeljah, televizijski program pa zajema TV oddaje MOSTOVI – HIDAK, ki se predvajajo tako na nacionalni televiziji (I. program) kot tudi na regionalnem TV programu Maribor. Na nacionalni televiziji poteka predvajanje večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami, v poletnem času pa 3-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami. Na regionalnem TV programu Maribor pa se oddaje MOSTOVI – HIDAK predvajajo večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut in v poletnem času 3-krat tedensko po 30 minut.

Za delovanje te ustanove, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija tudi pobira poseben prispevek) deluje določeno število redno zaposlenih delavcev in tudi določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih delavcev pri Studiu madžarskih programov Lendava je za radijski in televizijski program skupaj 25. Poleg redno zaposlenih delujejo v sklopu tega centra tudi stalni pogodbeni delavci, ki jih je na področju za radijski in televizijski program skupaj 12, ter občasni pogodbeni delavci, ki jih je skupaj 90. Število vseh zaposlenih je 127. Programe narodnih skupnosti pa dodatno sofinancira država (Urad Vlade RS za narodnosti), in sicer glede na določbo 14. člena Zakona o Radioteleviziji

Slovenije (14. člen: » (...) Iz državnega proračuna se financira: del narodnostnih programov, del programov RTV Slovenija za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za izseljence in zdomce ter za tujo javnost, del stroškov za izgradnjo, vzdrževanje in obratovanje omrežja za oddajanje in razširjanje programov RTV Slovenija in lokalnih programov, posebne projekte kulturnega, znanstvenega in splošno izobraževalnega pomena, ki jih predlagajo pristojna ministrstva.«)¹⁰⁵. V letu 2004 (odprt 18. septembra 2004) je bil zgrajen tudi nov radijski in televizijski studio za potrebe madžarske narodne skupnosti v Lendavi, ki ga je financirala RTV Slovenija in Urad Vlade RS za narodnosti. Investicija, ki je bila zaključena v letu 2004 je znašala približno 530.000.000 SIT.

ITALIJANI

Republika Slovenija se je s področja informiranja v Evropski listini obvezala, da bo iz 11. člena uporabljala določbe prvega odstavka v točkah a(i), in e(i) ter drugega in tretjega odstavka.

Ko govorimo o pravicah do informiranja pripadnikov narodnih skupnosti, pomeni razpravljati o vseh treh problemskih sklopih: najprej o možnostih narodnostnih skupnosti, da tvorijo in desemenirajo informacije o njih samih ter v okolju, v katerem živijo, v njihovem lastnem jeziku; nadalje o prisotnosti narodnostnomanjšinske problematike v medijih, ki uporabljajo jezik večinskega naroda, in nenazadnje je treba govoriti o možnostih za svobodno spremljanje informacij v jeziku narodne skupnosti iz države, v kateri živi pretežni del naroda, ki mu narodna skupnost »pripada«, in o možnostih posredovanja informacij, ki jih tvori narodna skupnost v ta prostor.

Za uresničitev zapisanega zgolj zakonske določbe ne zadostujejo. So le okvir, ki ga je treba napolniti s profesionalizmom in sposobnostjo oblikovalcev informacij, da jih uspejo plasirati v medijski prostor lastne narodnostne skupine in večinskega naroda. Seveda pa je ustrezna zakonska podlaga nujna za razvoj medijskega prostora. V Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004) se je država Slovenija obvezala, da bo med drugim podpirala medije pri razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne »za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti¹⁰⁶.

Zakon o medijih nadalje pravi, da morajo biti programske vsebine predvajane v slovenskem jeziku; v primeru, »če so programske vsebine namenjene madžarski oziroma italijanski narodni skupnosti, jih lahko izdajatelj razširja v jeziku narodne skupnosti¹⁰⁷. Podobno določilo velja tudi za razširjanje oglaševalskih vsebin, za katere velja, da so obvezno razširjajo v slovenskem jeziku. Mediji »italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti lahko objavljajo oglase v jeziku narodne skupnosti.¹⁰⁸« V Zakonu o medijih je določbe, ki se nanašajo na italijansko in madžarsko narodno skupnost, mogoče najti še v poglavju z naslovom Slovenska avdiovizualna dela, v katerem je zapisano, da so »slovenska avdiovizualna dela po tem zakonu tista dela, ki so izvorno producirana v slovenskem jeziku,

¹⁰⁵ Zakon o Radioteleviziji Slovenije (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001).

¹⁰⁶ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 4. člena.

¹⁰⁷ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), četrti odstavek 5. člena.

¹⁰⁸ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), drugi odstavek 51. člena.

ali dela, ki so namenjena madžarski in italijanski narodni skupnosti v njenem jeziku, ter dela slovenskega kulturnega izvora z drugih področij umetnosti.¹⁰⁹« Javno službo produkcije in razširjanja nacionalnih radijskih in televizijskih programov, »ki so v javnem kulturnem interesu Republike Slovenije, vključno z radijskimi in televizijskimi programi italijanske in madžarske narodne skupnosti ter drugimi programi v skladu s posebnim zakonom, izvaja javni zavod Radiotelevizija Slovenija.¹¹⁰«

Omeniti je potrebno tudi mednarodne pravne obveznosti Republike Slovenije, ki izvirajo iz dvostranskih sporazumov. Določbe iz sklopa medijev in narodnih skupnosti je mogoče najti v določilih Posebnega statuta kot priloge k Spomenici o soglasju iz leta 1954¹¹¹ (točka 4: »(...) etnični skupini (italijanska v Jugoslaviji in jugoslovanska v Italiji) bosta imeli pravico do lastnega tiska v svojem materinem jeziku.«).

Področje radijskih in televizijskih dejavnosti, ki se opravlja kot javna služba, ureja Zakon o radioteleviziji Slovenije. Javna služba je po tem zakonu opredeljena kot ustvarjanje, pripravlanje in oddajanje »po enega radijskega oziroma televizijskega programa za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program).¹¹²« Z oblikovanjem tega programa RTV zagotavlja »uresničevanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja, povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.¹¹³« To dejavnost RTV Slovenija zagotavlja »zlasti preko enot v Mariboru, Kopru in Lendavi ter preko lokalnih programov Murski val Murska Sobota (...).¹¹⁴« Narodnostni program mora biti viden na najmanj 90% ozemlja, na katerem živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti. Lastna produkcija, koprodukcija in naročena produkcija informativnih, kulturnih, izobraževalnih in razvedrilnih vsebin mora obsegati »najmanj dve uri dnevno, če gre za narodnostni radijski program, oziroma najmanj 30 minut, če gre za narodnostno televizijski program.¹¹⁵« Če se narodnostni program ali del narodnostnega programa odda v ustvarjanje RTV organizaciji oziroma producentu, je to možno storiti »le s soglasjem programskega sveta narodnostnega programa.¹¹⁶«

Za ustvarjanje, pripravlanje, oddajanje in razširjanje narodnostnih programov se del sredstev zagotavlja iz državnega proračuna. Predstavniki narodnostnih skupnosti (italijanske in madžarske) so zastopani tudi v Svetu RTV Slovenije, vsaka z enim predstavnikom. Pristojnost Sveta RTV je, da imenuje in razrešuje direktorje narodnostnih programov ter po eno tretjino članov programskih svetov za narodnostni program. Osrednji organi, ki dejavno sodelujejo pri izvajanju obveznosti RTV Slovenija in na področju informiranja narodnih skupnosti, so programski sveti za narodnostne programe. Sestavo in pristojnosti tega organa določa 22. člen Zakona o Radioteleviziji Slovenija¹¹⁷.

Podrobnejša določila o delu programskih svetov za narodnosti je mogoče najti še v Statutu RTV Slovenije, kar je tudi predvideno v 26. členu Zakona o Radioteleviziji Slovenije.

¹⁰⁹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 68. člena.

¹¹⁰ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), prvi odstavek 76. člena.

¹¹¹ Priloga k posebnemu statutu Spomenice o soglasju.

¹¹² Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), prvi odstavek 3. člena.

¹¹³ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), drugi odstavek 3. člena.

¹¹⁴ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), tretji odstavek 3. člena.

¹¹⁵ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), prvi odstavek 6. člena.

¹¹⁶ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001), peti odstavek 6. člena.

¹¹⁷ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001).

Radijska in televizijska postaja v italijanskem jeziku (podobno velja tudi za programe v madžarskem jeziku) delujeta v okviru nacionalne radiotelevizije (9. člen: »RTV Slovenija ima tele enote: (...) Regionalni RTV Center Koper – Capodistria/Centor Regionale RTV Koper – Capodistria.«; 18. člen: »Program TV Koper/Capodistria in program Radia Koper/Capodistria se povezuje v regionalni RTV center Koper/Capodistria, ki ustvarja, pripravlja in oddaja televizijski in radijski program v slovenščini, televizijski in radijski program za italijansko narodno skupnost, televizijski in radijski program za slovensko manjšino v Italiji ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in TV programe.«; 19. člen: »Radijske in TV programe iz prejšnjega člena pripravljata uredništvi regionalnega radijskega oziroma TV programa ter uredništvi radijskega in TV programa v italijanščini.«)¹¹⁸. K temu pa se zdi primerno opisati tudi mesto, status in obseg avtonomije narodnostnih programov v tej tako pomembni medijski ustanovi.

Za narodnostne programe delujeta v okviru Radiotelevizije Slovenije dva programa, ki jim predsedujeta dva direktorja (40. člen)¹¹⁹. Predlog za imenovanje direktorja narodnostnih programov da programski svet narodnostnega programa, isti programski svet da tudi soglasje k imenovanju odgovornih urednikov narodnostnih programov¹²⁰. Med posebnimi zahtevami za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika narodnostnih programov je pogoj, da mora kandidat aktivno obvladati italijanski jezik za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika italijanskega programa oziroma madžarsčino za zasedbo delovnega mesta odgovornega urednika madžarskega programa¹²¹. Pomembni instituciji v okviru nacionalne radiotelevizije sta še programska sveta za narodnostne programe. 1. Programski svet za radijske in TV – programe za madžarsko narodno skupnost; 2. Programski svet za radijske in TV – programe za italijansko narodno skupnost. Organa imata precej razvejano delovno področje z nekaterimi pristojnostmi, ki spominjajo na pristojnosti izvoljenih predstavnikov narodnosti v zakonodajni veji oblasti (53. člen)¹²².

Radijska postaja v italijanskem jeziku je bila ustanovljena leta 1949. Leta 1971 pa je ob radijski postaji bila ustanovljena še televizijska postaja. Televizijska postaja je namenjena obveščanju italijanske narodnosti v Sloveniji in Hrvaški. Danes se dnevni radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija pri Regionalnem RTV centru Koper/Capodistria (nacionalna RTV Slovenija). Radijski program obsega 18 ur dnevno, 126 ur tedensko, televizijski program pa 9 ur ob torkih, sredah, petkih, sobotah in nedeljah ter 7,5 ur ob ponedeljkih in četrkih. Za delovanje te ustanove, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija pobira poseben prispevek) je določeno število redno zaposlenih in tudi določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih pri Regionalnem RTV Centru Koper/Capodistria je na področju radijskih programov 59, na področju televizijskega programov pa 93. Poleg redno zaposlenih deluje v sklopu tega centra tudi stalni honorarni delavci, ki jih je na področju radijskega programa 20 in na področju televizijskega programa 30. Število vseh zaposlenih skupaj je 202. Programe narodnih skupnosti pa dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade RS za narodnosti) in sicer glede na določbe 14. člena Zakona o radioteleviziji Slovenija (14. člen: »Iz državnega proračuna se financira: - del narodnostnih programov, del programov RTV Slovenija za slovenske narodne

¹¹⁸ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

¹¹⁹ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

¹²⁰ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995), 41., 47. člen.

¹²¹ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995), 48. člen.

Podobno določbo je mogoče najti tudi v prvem odstavku 19. člena Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001 ... 16/2004), ki pravi, da je »odgovorni urednik lahko oseba, ki (...) ima izkaz o aktivnem znanju italijanskega oziroma madžarskega jezika, v primeru ko gre za medij madžarske ali italijanske narodne skupnosti.«

¹²² Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 66/1995).

manjšine v sosednjih državah za izseljence in zdomce ter za tujo javnost, del stroškov za izgradnjo, vzdrževanje in obratovanje omrežja za oddajanje in razširjanje programov RTV Slovenija in lokalnih programov, posamezne projekte kulturnega, znanstvenega in splošno izobraževalnega pomena, ki jih predlagajo pristojna ministrstva.«¹²³.

Poleg omenjenih elektronskih medijev ima italijanska narodna skupnost na razpolago tudi tiskane vire za množično obveščanje. Časopisna založniška dejavnost se opravlja preko založniške hiše EDIT na Reki z agencijo A.I.A. v Kopru (prvo institucijo sofinancira tudi Slovenija, drugo pa Slovenija financira v celoti), ki izdaja dnevnik La Voce del Popolo. Na narodnostno mešanem območju pa izhajajo še kulturno informativni listi: La Città, Il Mandracchio, Lasa pur dir, Il Trillo ter priložnostne publikacije. Poleg tega je potrebno omeniti še niz publikacij, ki jih priložnostno (ali v povezavi z drugim lokalnimi glasili) izdajajo kulturna društva na narodnostno mešanem ozemlju. Republika Slovenija omogoča izdajanje tiskanih medijev z ustrezno finančno podporo. Zaradi pomembnosti italijanskih ustanov, po dogovoru iz leta 1993, Republika Slovenija sofinancira italijanske ustanove v Republiki Hrvaški (založniška hiša EDIT – Reka, Italijanska Drama – Reka, Italijanska Unija, Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju).

12. člen: KULTURNA DEJAVNOST IN USTANOVE

Kulturne dejavnosti so v Evropski listini opredeljene v 12. členu. Slovenija se je zavezala, da bo spoštovala določbe, zapisane v točkah a, d, e, f, iz prvega odstavka ter določbe drugega in tretjega odstavka.

Kulturno dediščino in sodobno kulturno ustvarjalnost obeh narodnosti je Republika Slovenija vključila v dediščino slovenske države in jo varuje podobno kot kulturno produkcijo večinskega naroda, kar je razvidno tudi iz Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture¹²⁴. V Zakonu o varstvu kulturne dediščine (šesti odstavek 6. člena: »Etnološki spomeniki so območja, stavbe, skupine stavb, predmeti vsakdanje rabe in oblikovani izdelki, ki izpričujejo način življenja in dela Slovencev, pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti ter drugih ljudstev na območju Slovenije.«)¹²⁵, se je država Slovenija v skladu s temeljno opredelitvijo zavezala varovati vse etnološke spomenike na svojem ozemlju ne glede na njihov etnični izvor. Določila, ki se nanašajo na kulturno področje narodnih skupnosti, je mogoče najti še v Zakonu o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti (drugi odstavek 5. člena: »Sklad lahko na podlagi pogodbe z lokalno skupnostjo oziroma s samoupravno skupnostjo avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji opravlja naloge iz prejšnjega odstavka tudi zanjo.«)¹²⁶, Zakonu o knjižničarstvu (25. člen (splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih): »Splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih zagotavljajo tudi knjižnično dejavnost, namenjeno pripadnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti. Te knjižnice zagotavljajo pripadnikom teh skupnosti komuniciranje v njihovem jeziku. Splošne knjižnice iz prejšnjega odstavka pripravijo program dejavnosti v soglasju s predstavniki narodnih skupnosti.«; Drugi odstavek 33. člena (nacionalna knjižnica): »Nacionalna knjižnica izvaja v okviru knjižnične javne službe poleg dejavnosti iz 2. člena tega zakona še naslednje naloge: - izbira, obdeluje, hrani in posreduje temeljno nacionalno zbirko vsega književnega gradiva v

¹²³ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 18/1994 ... 79/2001).

¹²⁴ Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (Uradni list RS, št. 96/2002).

¹²⁵ Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/1999 ... 126/2003).

¹²⁶ Zakon o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti (Uradni list RS, št. 1/1996 ... 22/2000).

slovenskem jeziku o Sloveniji in Slovencih, slovenskih avtorjev, slovenskih založb, pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti in drugih manjšinskih skupnosti v Sloveniji ter temeljne tuje literature.«¹²⁷ in nenazadnje Zakonu o zavodih (četrti odstavek 3. člena: »Samoupravna narodnostna skupnost ima pravico soustanoviti in tudi sama ustanoviti javni zavod, ki opravlja dejavnost, pomembno za uresničevanje pravic narodnosti.«)¹²⁸.

Za uresničevanje kulturnih dejavnosti narodnih skupnosti je bil v Ministrstvu za kulturo ustanovljen Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti (v nadaljevanju sektor). Sektor v sodelovanju s strokovnjaki na manjšinskem področju pripravlja strokovne podlage za odločanje o kulturni politiki do manjšin v Sloveniji, sodeluje z mednarodnimi organizacijami, vzpostavlja neposredne stike s predstavniki manjšinskih skupnosti, jim svetuje in pomaga pri uresničevanju njihovih pravic ter financira njihove kulturne dejavnosti na podlagi meril, pri oblikovanju katerih sodelujejo tudi predstavniki manjšinskih skupnosti. V letu 2004 je prišlo do kadrovske okrepitve organizacijske enote, ki se ukvarja s pripravo strokovnih podlag za odločanje na področju manjšinske kulturne politike, in sicer z dvema strokovnjakoma. Eden je pravnik z znanjem madžarščine, ena oseba pa je zadolžena za ranljive skupine. Osebe Sektorja govori naslednje jezike: italijanski, madžarski, hrvaški, srbski, nemški in poleg omenjenih jezikov še angleški. Sektor sistematično pregleduje poslane publikacije in gradiva ter oblikuje mnenja in predloge.

Za varovanje kulturnih pravic pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in razvoj kulturne raznolikosti Ministrstvo za kulturo neposredno uporablja naslednje pravne podlage v notranji zakonodaji. 61. člen Ustave RS za različne manjšinske etnične skupnosti, 64. Ustave RS za italijansko in madžarsko narodno skupnost, 65. člen Ustave RS za romsko skupnost. Splošni področni zakon je Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, 2002 (v nadaljevanju ZUJIK). 6. člen ZUJIK določa, da se morajo kulturne prireditve na območjih, ki so določena kot narodnostno mešana najavljati (plakati, uradna vabila, ipd.) tudi v italijanščini oz. madžarščini. V 8. členu je med drugim zapisano, da se javni interes za kulturo uresničuje tudi z zagotavljanjem pogojev za kulturno raznolikost. Zelo pomembne člen, ki ustvarja pogoje za kulturni razvoj oz. za profesionalizacijo kulturnega dela, je 31. člen ZUJIK, ki navaja, da sredstva za financiranje javnih zavodov, ki jih lahko za uresničevanje svojih potreb na področju kulture ustanovita italijanska in madžarska narodna skupnost, zagotavlja italijanski in madžarski narodni skupnosti država, v okviru sredstev za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost. Zavod za kulturo madžarske narodnosti, ki razvija tudi precej projektov za ohranjanje madžarskega jezika, je že praznoval svojo 10. obletnico in se redno financira iz sredstev Ministrstva za kulturo. V preteklem letu se je tudi kadrovske okrepil in odprl literarno knjigarno. Sektor je ponudil strokovno pomoč (predvsem pri pripravi pravnih aktov) tudi za ustanovitev zavoda italijanske narodne skupnosti, ker je že bila izražena potreba, vendar še ni prišlo do njene realizacije. V 59. členu ZUJIK je zapisano, da določbe, ki se uporabljajo za zagotavljanje javnih kulturnih programov se smiselno uporabljajo tudi za zagotavljanje programov italijanske in madžarske narodne skupnosti, pri čemer se pogodba iz 93. člena ZUJIK sklepa brez javnega razpisa na podlagi neposrednega poziva. S tem členom je tako dosledno implementirana pravna subjektiviteta osrednjih organizacij narodnih skupnosti, ki je opredeljena v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih (1994). V 65. členu ZUJIK so zapisane pristojnosti države pri financiranju programov in projektov, med katerimi so tudi tisti, ki so namenjeni avtohtonima italijanski in madžarski narodni skupnosti ter romski

¹²⁷ Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/2001).

¹²⁸ Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/1991 ... 36/2000).

skupnosti, pa tudi kulturni integraciji drugih manjšinskih skupnosti in priseljencev, če njihovi kulturni programi oziroma projekti presegajo lokalni pomen.

Za širše ustvarjanje pogojev za izvajanje raznolikih kulturnih projektov v RS pa so pomembni tudi naslednji členi ZUJIK: 74. člen navaja, da ministrstvo, pristojno za kulturo oziroma pristojni organ lokalne skupnosti da javno infrastrukturo v upravljanje oziroma v uporabo drugim pravnim osebam in posameznikom, ki izvajajo javne kulturne programe in kulturne projekte na podlagi javnega razpisa s pogodbo iz 93. člena ZUJIK. V 75. členu je zapisano, da se da javno infrastrukturo lahko v uporabo tudi brezplačno pod pogojem, da izvajalci prevzamejo obveznost rednega tekočega vzdrževanja. Po 79. členu pa lahko država oz. lokalna skupnost celo zagotavlja sredstva za pokrivanje stroškov, ki so povezani z zagotavljanjem prostorskih pogojev za delovanje. Z ZUJIK so torej ustvarjeni normativni pogoji za širšo skrb državnih in lokalnih oblasti za integracijo manjšinskih programov in Sektor že pripravlja strokovne podlage za usklajevanje z občinami. Projekt harmonizacije državne in lokalnih politik do manjšin je bil začel že leta 1999, vendar ga ni bilo možno nadaljevati, ker ni bilo ustrezne pravne podlage. Sedaj je z ZUJIK že vzpostavljena. Dne 28.3. 2003 je bil organiziran javni posvet za seznanitev z ZUJIK, na katerega so bili še posebej povabljeni: poslanca narodnih skupnosti v Državnem zboru RS, obe osrednji organizaciji narodnih skupnosti in Zveza Romov Slovenije ter drugi.

Poleti 2004 je bila na Sektorju opravljena tudi analiza izvajanja ZUJIK in takoj zatem so bile vpeljane novosti, zlasti povezane z nadomestitvijo pozivov z razpisi pri romski skupnosti in pri drugih manjšinskih skupnostih. Za predstavitev novosti so bili sklicani posebni sestanki, in sicer: z Zvezo Romov, 4. 11. 2004 v Murski Soboti in s predstavniki društev in zvez različnih drugih manjšinskih skupnosti v RS, dne 25. 10. 2004. Tudi v Nacionalnem programu za kulturo (v nadaljevanju NPK), ki ga napoveduje 10. člen ZUJIK, in je bil sprejet 2004 v Državnem zboru RS, je posebna pozornost namenjena integraciji manjšinskih skupnosti v družbo bivanja. Med splošnimi prioritetami kulturne politike 2004-2007 je namreč zapisano tudi spoštovanje in razvijanje jezikovne raznolikosti ter odprtost kulturne politike za različnost. Prednostna podpora bo dana vsebinam z raznoliko etnično tematiko, manjšinskim kulturam ter programom in projektom ranljivih skupin. V konkretnih ciljih je zapisano, da morajo programi javnih zavodov vključevati tudi vsebine z manjšinsko tematiko, nadalje je navedena prednostna podpora avtentičnim prispevkom h kulturni raznolikosti ter ustvarjanje pogojev za kulturno ustvarjalnost pripadnikov manjšin in za dostopnost do kulturnih dobrin prek posluha za izražene kulturne potrebe. Upoštevale se bodo posebne okoliščine za kulturno dejavnost manjšinskih skupnosti in prednostna podpora bo dana tistim programom in projektom manjšinskih skupnosti, ki jih skupaj podpirajo Ministrstvo za kulturo in lokalne skupnosti. Med cilji NPK je tudi zagotavljanje dostopnosti celostnih informacij o kulturni dejavnosti manjšinskih skupnosti. Zakon o javni rabi slovenščine (2004) v 3. členu navaja, da se na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, javna raba italijanščine ali madžarščine kot uradnih jezikov zagotavlja na način, kot omenjeni zakon ureja javno rabo slovenščine in v skladu z določbami posameznih področnih zakonov. V 1. členu omenjenega zakona pa je zapisano, da je slovenski jezik uradni jezik RS. V njem poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v RS, razen kadar je v skladu z Ustavo RS poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina in kadar določbe mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Slovenijo, posebej dopuščajo tudi rabo drugih jezikov.

Zakon o knjižničarstvu v 25. členu določa, da splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih zagotavljajo tudi knjižnično dejavnost, namenjeno pripadnikom italijanske in

madžarske skupnosti ter romske skupnosti. Te knjižnice zagotavljajo pripadnikom teh skupnosti komuniciranje v njihovem jeziku. Splošne knjižnice pripravijo program dejavnosti v soglasju s predstavniki narodnih skupnosti. Za ustvarjanje širših pogojev za kulturno raznolikost sta pomembna tudi: 16. in 33. člen. 16. člen je pomemben zato, ker navaja, da splošne knjižnice v svojem okolju zagotavljajo storitve tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami, 33. pa zato, ker zelo široko opredeljuje delovanje nacionalne knjižnice, ki je osrednja državna knjižnica. Slednja zbira, obdeluje, hrani in posreduje tudi knjižnično gradivo pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti in drugih manjšinskih skupnosti ter temeljne tuje literature. Na tem mestu velja dodati še informacijo, da je bil v okviru informacijsko-dokumentacijskega centra na področju varstva kulturne dediščine (INDOK) na Metelkovi 4 v Ljubljani, kjer ima sedež tudi Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti, septembra 2004 vzpostavljen poseben kotiček, v katerem se nahajajo dela v različnih manjšinskih jezikih, ki jih je doslej financiralo Ministrstvo za kulturo.

Pojem kulturne dediščine v aktualnem Zakonu o varstvu kulturne dediščine (1999) vključuje tudi kulturno raznovrstnost. Varovanje rezultatov ustvarjalnosti človeka in njegovih različnih dejavnosti je v javnem interesu. Etnološki spomeniki so, je zapisano v 6. členu, območja, stavbe, skupine stavb, predmeti vsakdanje rabe in oblikovani izdelki, ki izpričujejo način življenja in dela Slovencev, pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti ter drugih ljudstev na območju Slovenije. Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana RS (1999) izrecno navaja, da je treba ohranjati kulturno raznovrstnost prostora RS. Opredeljenih je bilo 61 območij kulturne dediščine (t. j. območij kompleksnega varstva kulturne dediščine) z namenom celostno ohranjati doseženo kulturno raznovrstnost. Tudi Strategija prostorskega razvoja Slovenije (2004) je usmerjena v kulturno raznolikost in ohranjanje prepoznavnosti Slovenije z vidika kulturnega in simbolnega pomena.

Na splošno lahko ugotovimo, da je na normativni ravni dokaj dobro zajeto ustvarjanje pogojev za kulturno raznolikost. Kar zadeva organizacijske ukrepe Ministrstvo za kulturo pa velja v nadaljevanju izpostaviti naslednje.

Ministrstvo za kulturo je za ustvarjanje pogojev za varovanje kulturnih pravic manjšin in razvoj kulturne raznolikosti kot bogastva skupnega bivanja vzpostavilo dva programa: posebni za posebno zaščito pravic pripadnikov manjšin, upoštevajoč posebne okoliščine, v katerih le-ti živijo, in skladno z etiko spoštovanja nekakšnih predpravil manjšinskih in ranljivejših skupin ter integracijski za realizacijo načela enakih možnosti za vse, ne glede na etnično identiteto. Izoblikovalo je posebni model (doktrino) za varovanje kulturnih pravic posebnih socialnih skupin, ki vsebuje instrumente (normativne, organizacijske in finančne), s katerimi hkrati razvija ukrepe za posebno zaščito in ukrepe za integracijo manjšinskih kultur. Ker izhaja iz načela podpore kulturni raznolikosti je s svojimi storitvami in razpoložljivimi finančnimi sredstvi odprto za zelo različne izvajalce kulturnih programov in projektov, seveda pa je pri tem dolžno upoštevati Ustavo in veljavno zakonodajo. Skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku pa je seveda možno obravnavati le vloge, ki se uradno posredujejo na Ministrstvo za kulturo. Doslej na primer Ministrstvo za kulturo ni prejelo vlog Srbov v Beli krajini, ki jih omenja Poročilo Odbora strokovnjakov, prejelo pa je kar nekaj vlog nemško govorečih skupin prebivalcev: Društvo Kočevarjev Staroselcev, Dolenjske Toplice; Slovensko kočevarsko društvo »Peter Kozler«, Ljubljana; Internacionalno društvo Most svobode, Maribor; Internacionalno društvo Most svobode Apaško polje, Apače. Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi, Maribor. Sledila je obravnava omenjenih

vlog skladno z javno objavljenimi Načeli in kriteriji (Priloga 1: Načela, cilji, kriteriji ter posebni ukrepi za (so)financiranje kulturnih programov in projektov iz dela državnega proračuna, namenjenega kulturi na področju kulturne dejavnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti, drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS 2005) in iz preglednic v prilogi 2 (Projekti, vezani na jezik v posebnem manjšinskem programu Ministrstva za kulturo 2002, 2003, 2004), prilogi 3 (Promocija kulturne raznolikosti programa Ministrstva za kulturo zunaj RS za leta 2002, 2003 in 2004), prilogi 4 (Spremljanje integracijskega programa v letih: 2002, 2003, 2004), je razvidno, kateri projekti so bili potem financirani s strani Ministrstva za kulturo in Javnega sklada RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti v okviru posebnega in integracijskega programa.

Poleg financiranja raznolikih kulturnih programov pa Ministrstvo za kulturo že vrsto let uresničuje tudi usmeritev Odbora strokovnjakov glede spodbujanje dialoga med različnimi kulturnimi skupinami. Nazadnje je 25. 10. 2004 organiziralo sestanek predstavnikov zelo različnih (tistih, ki nominalno niso navedene v Ustavi RS in se zanje uporablja 61. člen Ustave RS) manjšinskih skupnosti, ki so doslej že posredovale svoje vloge na Ministrstvo za kulturo, in tudi sicer Ministrstvo za kulturo podpira medsebojno sodelovanje različnih manjšinskih skupnosti. Spodbuja pa tudi interes strokovnjakov za raziskovanje manjšinskih jezikov. Tako je v preteklih letih podpiralo projekte, povezane z raziskovanjem romskega jezika in informirano je bilo o začetku sistematičnega raziskovanja romskega jezika na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Prav tako Ministrstvo za kulturo sodeluje z Upravno akademijo v Ljubljani in predstavnica ministrstva je pripravila učna gradiva za seminarje o kulturnih pravicah manjšin v letu 2005, ki naj bi jih kot predavateljica Upravne akademije izvajala tudi v lokalnih skupnostih z etnično mešanim prebivalstvom z namenom, da bi tudi na lokalni ravni prišlo do boljšega razumevanja pomena integracije in torej boljše osveščenosti tudi večinskega prebivalstva o kulturnih pravicah pripadnikov manjšinskih skupnosti. Za UNESCO je januarja 2004 izvedla delavnico z mednarodno udeležbo (za ciljno skupino slušateljev iz nevladnih organizacij pretežno iz JV Evrope). Na delavnici je prišlo do izmenjave različnih izkušenj o tem, kako varovati kulturne pravice v najširšem pomenu besede, torej tudi manjšinske jezike.

Sektor izvaja tudi posebne storitve, ki so namenjene manjšinskim umetnikom, zlasti romskim za dvig njihove kulturne ustvarjalnosti in za promocijo. Iz Priloge 4 (spremljanje integracijskega programa v letih: 2002, 2003 in 2004) je razvidno, da se financirajo prevodi iz jezika narodnosti v slovenščino. V tem smislu je še posebno zanimiva Antologija madžarske kratke proze. Še posebna prizadevanja na področju razvoja jezikovne kulture pa so razvidna na knjižničnem področju (Priloga: 4). Gre za nakupe in obdelavo knjižničnega gradiva za potrebe italijanske in madžarske narodne skupnosti, ter za zagotavljanje komuniciranja v jeziku narodnih skupnosti, za razvoj bralne kulture in za strokovno sodelovanje z matičnim narodom. Na knjižničnem področju ima namreč integracijski program tudi specifično pravno podlago v 25. členu Zakona o knjižničarstvu.

Sektor zagotavlja pogoje za neposredno sodelovanje predlagateljev manjšinskih programov in projektov pri oblikovanju posebnega programa skladno z načelom subjektivitete manjšinske skupnosti. Še več, organizirana so svetovanja manjšinskim izvajalcem v smislu nadrobnega seznanjanja z zakoni in podzakonskimi akti, s cilji in načeli ter s kriteriji manjšinske kulturne politike z namenom, da bi bilo načrtovanje njihovih kulturnih dejavnosti tako, da ne bi prihajalo do formalnih zavržb predlogov. Vsako leto se pripravlja tudi problemsko poročilo o izvajanju programa, v katerem so izvajalci pozvani tudi k predlogom za izboljšanje manjšinske kulturne politike. Sektorju je bilo s strani pripadnikov ustavno priznanih

manjšinskih skupnosti večkrat izraženo priznanje za dosledno implementacijo 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih, ki zahteva pridobitev mnenja teh skupnosti k zadevam, ki se jih tičejo, in za analogno obravnavo romske skupnosti skladno z navodilom generalnega sekretarja Vlade. V raziskavi Odzivi drugih manjšinskih skupnosti na ukrepe Ministrstvo za kulturo (2003) Inštituta za narodnostna vprašanja, ki jo je naročilo Ministrstvo za kulturo, da bi se seznanilo s percepcijo svojih ukrepov s strani tistih, ki so jim namenjeni, je na 17. strani zapisano, da je Ministrstvo za kulturo častna izjema med državnimi institucijami in ustanovami, ko gre za zanimanje za probleme manjšinskih skupnosti. Sektor se že vrsto let zavzema tudi za formalno ureditev reprezentativnosti Romov v posebnem sistemskem zakonu za Rome skladno s 65. členom Ustave RS. Omenjeni zakon naj bi tudi harmoniziral delovanje države, lokalnih skupnosti in Romov za izboljšanja položaja Romov v Sloveniji.

Čeprav so bila doslej finančna sredstva za podporo kulturni raznolikosti na način, ki je bil prikazan zgoraj, relativno skromna, si je Ministrstvo za kulturo nenehno prizadevalo za njihovo povečanje. Ministrica za kulturo je 8. 4. 2004 poslala posebno pismo predsedniku Vlade, v katerem je utemeljila potrebo po dodatnih sredstvih za manjšinske kulturne programe. Še pred tem pa je sprejela pobudo Koordinacije zvez in kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji in dne 3.1. 2004 je bil organiziran posebni sestanek. Vodila je tudi Komisijo Vlade RS za narodni skupnosti kot koordinativno telo Vlade za reševanje problematike narodnih skupnosti. Vodja Sektorja na Ministrstvu za kulturo, ki je pristojno za manjšinske skupnosti je članica omenjene Komisije in Komisije Vlade RS za romsko skupnost. Ministrstvo za kulturo je torej aktivno delovalo tudi na vladni ravni. Ministrstvo je manjšinskim skupnostim nudilo različne storitve za izboljšanje pogojev za kulturne dejavnosti manjšinskih skupnosti kot so: strokovno svetovanje pri pripravi vlog za pozive in razpise, storitve za manjšinske umetnike, urejanje za štipendijo za romskega glasbenika, pravno svetovanje pri udejanjanju kulturnih pravic, pojmovanih kot kategorije človekovih pravic, posredovanja, priporočila in pogovore s predstojniki javnih zavodov o integraciji manjšinskih programov, opozorila inšpektorju za medije ipd. Posebej velja izpostaviti tudi sodelovanje Ministrstva z znanstveno raziskovalnimi organizacijami in z uglednimi strokovnjaki na področju manjšin pri oblikovanju strokovnih podlag za odločanje (npr. Inštitut za narodnostna vprašanja, Filozofska fakulteta, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti ipd.). Na ministrstvu se namreč zavedajo, da je manjšinsko področje zelo občutljivo, zato mora priprava predlogov za ukrepe kulturne politike temeljiti na tehtnih teoretičnih in empiričnih podlagah. Dne 25. 11. 2004 je bil na primer na Ministrstvu organiziran strokovni pogovor o opravljeni raziskavi Inštituta za narodnostna vprašanja z naslovom Percepcija slovenske integracijske politike, na katerem so se odpirala resna strokovna vprašanja in iskale so se najboljše možne rešitve tudi za ukrepe Ministrstva. Vzpostavljeno je tudi sodelovanje z nevladnimi organizacijami (npr. Amnesty International, Mirovni inštitut ipd.) – vse z namenom, da bi bile strokovne podlage in kulturna politika na tem področju strokovno čim bolj domišljena in odzivna na izražene kulturne potrebe pripadnikov manjšinskih skupnosti in da bi hkrati omogočala oboje: ohranjanje kulturnih in jezikovnih posebnosti ter kvalitetno družbeno integracijo, ki bi omogočala polno udejanjanje kulturnih pravic, polno družbeno odgovornost nosilcev teh pravic in tudi enakost možnosti za participacijo v kulturnem življenju ne glede na etnično identiteto posameznika.

MADŽARI

Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost je za promocijo madžarske kulture ustanovila Zavod za kulturo madžarske narodnosti. Zavod usklajuje in usmerja delo več kot

tridesetih kulturnih društev madžarske narodnosti. Kulturna društva delujejo na mnogih področjih kulturnega ustvarjanja in poustvarjanja – od enofolklornih do izvirnih kulturnih dosežkov. Pogosto pa se kulturna produkcija madžarske narodne skupnosti predstavlja tudi na Madžarskem.

Iz priloge 3 je razvidno, da je v kulturni politiki na področju mednarodnega sodelovanja dano ustrezno mesto tudi regionalnim manjšinskim kulturam in jezikom. Poleg tega je treba dodati še, da so manjšinske skupnosti povabljene, da izrazijo svoje predloge za meddržavne sporazume in da se jim financirajo kulturni stiki z matičnim narodom ter mednarodno sodelovanje. V letu 2004 je bila realizirana tudi pobuda o Mesecu madžarske kulture v Sloveniji, v okviru katerega so bile predstavljene prireditve kot so: Teden madžarskega filma v Ljubljani in v Lendavi, predstava »Kmečka opera« na mednarodnem gledališkem festivalu EX PONTO, Koncert Godalnega kvarteta Bartok in Ansabla Musikas v Slovenski filharmoniji v Ljubljani in v novem kulturnem domu v Lendavi.

Med kulturne dejavnosti je potrebno prišteti knjižnično dejavnost. Knjižnično gradivo v madžarskem jeziku se zbira in hrani v knjižnicah v Murski Soboti in Lendavi. V Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti deluje poseben oddelek za hungaristiko. Zbirka gradiva v madžarskem jeziku šteje okrog 30.000 enot, kar je dobrih 13% vsega knjižničnega gradiva. Nič manj pomembna ni dejavnost Knjižnice Lendava/Konyvtar Lendva. Knjižnica je samostojni zavod s sedežem na narodnostno mešanem območju. Njen ustanovitelj je Občina Lendava, soustanovitelj pa Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Lendava. Knjižnica obsega okoli 96.000 enot, od tega 40% v madžarskem jeziku. Na narodnostno mešanem ozemlju poleg matične knjižnice v Lendavi deluje še pet krajevnih knjižnic: Dolina, Dobrovnik, Gaberje, Genterovci in Petišovci.

V okviru Zavoda za kulturo madžarske narodnosti deluje tudi kulturni Center Bánffy, z dvema zaposlenima, kjer se prodaja le madžarska literatura in periodični tisk, ter internetne kavarne s sodobno multimedijско opremo, služi center za različna srečanja in manjše prireditve. Ministrstvo za kulturo je v letu 2004 odobrilo tudi ustrezna sredstva za opremo centra v višini 4.100.000,00 SIT. Z odprtjem (v mesecu septembru 2004) Kulturnega doma Lendava, pa se je omenjena dejavnost še dodatno razširila v smeri zbirališča madžarskih besednih in drugih ustvarjalcev. V mesecu septembru 2004 je bila zaključena izgradnja kulturnega doma v Lendavi. Celoten potreben znesek za izgradnjo je znašal 1.418.003.298,60 SIT.

ITALIJANI

Kulturne dejavnosti so v Evropski listini opredeljene v 12. členu. Slovenija se je zavezala, da bo spoštovala določbe, zapisane v točkah a, d, e, f, iz prvega odstavka ter določbe drugega in tretjega odstavka.

Italijanska narodna skupnost je trenutno v procesu ustanavljanja ustreznega Zavoda za kulturo italijanske narodnosti. Gre za zavod, ki bi po zgledu Zavoda za kulturo madžarske narodnosti usklajeval in usmerjal italijanska kulturna društva. Velik pomen za ustvarjanje italijanske narodne skupnosti bo imela tudi obnovljena Manziolijeva palača v Izoli. Država je pri tem projektu finančno podprla obnovo palače in hkrati sofinancirala opremo knjižnice v tej palači. Poleg že omenjenih institucij za kulturne dejavnosti italijanske narodne skupnosti je potrebno omeniti še dve instituciji, ki imata sedež na Hrvaškem: Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju ter Italijanska drama na Reki. Za obe omenjeni instituciji slovenska država prispeva sorazmeren finančni delež za njuno delovanje.

Med pomembne kulturne dejavnosti je potrebno prišteti tudi knjižnično dejavnost na področju slovenske Istre, te knjižnice skrbijo za nabavo knjižnega gradiva v italijanskem jeziku. Centralna knjižnica je Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru/Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria. Knjižnica ima oddelek za italijanistiko. Ta izvaja matično dejavnost za knjižnice v Slovenski Istri ter ustanove in šole italijanske narodne skupnosti na Obali. Knjižnično gradivo v italijanskem gradivu hranita še Mestna knjižnica Piran/Biblioteca Civica di Pirano ter knjižnica Izola/Biblioteca Civica di Isola.

Iz priloge 3 je razvidno, da je v kulturni politiki na področju mednarodnega sodelovanja dano ustrezno mesto tudi regionalnim manjšinskim kulturam in jezikom. Slovenijo kot odprto multikulturno društvo označujejo tudi take prireditve kot so: Umetniki dveh manjšin - Artisti di due minoranze spomladi in poleti 2004. Omenjeni projekt je združeval in v potujoči kolektivni razstavi predstavljal 14 umetnikov, sedem iz vrst italijanske skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem ter sedem iz vrst slovenske narodne skupnosti v Italiji. Razstava je bila postavljena v različnih krajih: v Gorici, v Špetru, v Kopru in v Piranu. V tem smislu je zanimiv tudi projekt 2. srečanje treh dežel v Bertokih, novembra 2004, na katerem so nastopile kulturne skupine skupnosti Italijanov s Slovenije, s Hrvaške in Italije.

13. člen GOSPODARSKO IN DRUŽBENO ŽIVLJENJE – MADŽARI

To področje rabe jezika manjšin je opredeljeno v 13. členu Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Republika Slovenija se je zavezala, da bo uporabljala oba odstavka tega člena.

Iz predstavljene zakonodaje v prejšnjih poglavjih, državne in regionalne, je jasno razvidno, da je na narodnostno mešanem ozemlju prepovedano vsakršno odvrčanje od uporabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v gospodarskih dejavnostih. Prav tako ne bi smelo biti dilem pri uresničevanju določb, ki se nanašajo na vidno dvojezičnost v javnih in zasebnih gospodarskih in socialnih službah. Kljub sprejetim zakonskim določilom je mogoče ugotoviti, da prihaja do največjega razkoraka uporabe jezika narodnostnih manjšin prav na gospodarskem področju. V primeru slednjega je možno ugotoviti, da so se predstavniki manjšin že pritožili na odgovorne državne organe. Urad Vlade RS za narodnosti je v okviru priprave »Analize o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev podpiranje in nadaljnji razvoj« (2004), opozoril na omenjeno problematiko ter predlagal nekatere rešitve za izvajanje dvojezičnosti tudi na področju gospodarskih dejavnosti. Pomemben korak pri uresničevanju jezikovnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji je bil storjen s sprejemom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (2. člen: »Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost pa tudi v jeziku narodne skupnosti. Pri tem mora v pisnih sporočilih uporabljati celotno ime svoje firme in sedež. Pri označevanju izdelkov mora potrošniku v slovenskem jeziku posredovati potrebne informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka. Pri tem lahko uporablja tudi splošno razumljive simbole in slike.«; 5. člen: »Oglaševalska sporočila morajo biti v slovenskem jeziku, na območjih kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost pa so lahko v jeziku narodne skupnosti. Posamezne besede ali krajše besedne zveze

v tujem jeziku, ki so zaradi običajne uporabe razumljive večini potrošnikov, se lahko uporabljajo, če predstavljajo sestavni del celostne podobe.«¹²⁹.

13. člen GOSPODARSKO IN DRUŽBENO ŽIVLJENJE – ITALIJANI

To področje rabe jezika manjšin je opredeljeno v 13. členu Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Republika Slovenija se je zavezala, da bo uporabljala oba odstavka tega člena.

Iz predstavljene zakonodaje v prejšnjih poglavjih, državne in regionalne, je jasno razvidno, da je na narodnostno mešanem ozemlju prepovedano vsakršno odvrčanje od uporabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v gospodarskih dejavnostih. Prav tako ne bi smelo biti dilem pri uresničevanju določb, ki se nanašajo na vidno dvojezičnost v javnih in zasebnih gospodarskih in socialnih službah. Kljub sprejetim zakonskim določilom je mogoče ugotoviti, da prihaja do največjega razkoraka uporabe jezika narodnostnih manjšin prav na gospodarskem področju. V primeru slednjega je možno ugotoviti, da so se predstavniki manjšin že pritožili na odgovorne državne organe. Urad Vlade RS za narodnosti je v okviru priprave »Analize o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev podpiranje in nadaljnji razvoj« (2004), opozoril na omenjeno problematiko ter predlagal nekatere rešitve za izvajanje dvojezičnosti tudi na področju gospodarskih dejavnosti. Pomemben korak pri uresničevanju jezikovnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji je bil storjen s sprejemom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (2. člen, 5. člen)¹³⁰.

14. člen: ČEZMEJNE IZMENJAVE – MADŽARI

To področje je opredeljeno v 14. členu Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Republika Slovenija se je opredelila, da bo izpolnjevala a in b odstavek.

Slovenija se je že v ustavi zavezala (prvi odstavek 64. člena: »Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njuni pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja izobraževanja v svojem jeziku te vzgoje in izobraževanja. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostma in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.«¹³¹, da bo, ne samo moralno, ampak tudi materialno podpirala pravico pripadnikov narodnih skupnosti do ohranjanja in razvijanja svobodnih stikov, še posebej z matičnimi narodi in njihovimi državami. V področnih zakonih je to še podrobneje opredeljeno. V Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih je določilo, da se sredstva za ohranjanje svobodnih stikov narodnih

¹²⁹ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (Ur. l. RS, št. 51/04).

¹³⁰ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (Ur. l. RS, št. 51/04).

¹³¹ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991 ... 69/2004).

skupnosti na različnih ravneh zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti (občin), iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov (drugi odstavek 18. člena: »Sredstva za delovanje organizacij in javnih zavodov, ki delujejo za potrebe narodnih skupnosti in za financiranje dejavnosti iz 16. člena, se v skladu z zakonom zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti, iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov.«)¹³². Določbo, ki bi jo lahko umestili pod naslov »ohranjanje svobodnih stikov«, je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (4. člen (sodelovanje z institucijami matičnega naroda): »Za uresničevanje ciljev določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi, sodelujejo javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in šole (v nadaljevalnem besedilu: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.«)¹³³.

Pri čezmejnem sodelovanju velja omeniti reden pretok publikacij in knjig iz Italije oziroma Madžarske, ki se uporabljajo v izobraževalnih ustanovah. Čezmejno sodelovanje med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko pa ureja tudi nekaj pomembnih meddržavnih sporazumov in sicer: Bilateralni sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (leto 1993), Sporazum o sodelovanju na področju kulture izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (leta 1993), Pogodba o prijateljstvu in sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (leto 1993).

14. člen: ČEZMEJNE IZMENJAVE – ITALIJANI

To področje je opredeljeno v 14. členu Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Republika Slovenija se je opredelila, da bo izpolnjevala a in b odstavek.

Slovenija se je že v ustavi zavezala (prvi odstavek 64. člena)¹³⁴, da bo, ne samo moralno, ampak tudi materialno podpirala pravico pripadnikov narodnih skupnosti do ohranjanja in razvijanja svobodnih stikov, še posebej z matičnimi narodi in njihovimi državami. V področnih zakonih je to obvezno še podrobneje opredeljeno. V Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih je določilo, da se sredstva za ohranjanje svobodnih stikov narodnih skupnosti na različnih ravneh zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti (občin), iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov (drugi odstavek 18. člena)¹³⁵. Določbo, ki bi jo lahko umestili pod naslov »ohranjanje svobodnih stikov«, je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (4. člen)¹³⁶. Pri čezmejnem sodelovanju velja omeniti reden pretok publikacij in knjig iz Italije oziroma Madžarske, ki se uporabljajo v izobraževalnih ustanovah.

V okviru čezmejnega sodelovanja sta RTV Slovenija in RAI v Trstu 21. maja 1999 podpisali sporazum o projektu čezmejne televizije (z imenom Lynx NT 2000). Bistvo podpisanega sporazuma je dogovor o eksperimentalnem čezmejnem programu v okviru obogatitve

¹³² Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94).

¹³³ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001).

¹³⁴ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991 ... 69/2004).

¹³⁵ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94).

¹³⁶ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001).

obstoječih programov. Tako bi na programih TV Koper dnevno posredovali tudi informativno oddajo RAI Trst v slovenskem in italijanskem jeziku, na frekvencah RAI 3 bis (za področje Trsta in Gorice) pa bi prenašali dnevno obe informativni oddaji regionalnega centra Koper (v slovenskem in italijanskem jeziku). Kot nadgradnjo takšnih programskih bogatitev bi poskušali v enournem večernem času v pripravljalnem obdobju pripravljati še skupne programe (kulturne, informativne, izobraževalne in drugih vsebin), kar ne bo vplivalo na avtonomnost programov, namenjenih manjšinam in brez zmanjševanja, niti po obsegu niti po vsebini, sedanjega in prihodnjega obsega ur oddajanja, ki ga RAI in RTV Slovenija zagotavljajo narodnostnim manjšinam.

Poskusna faza oddajanja Čezmejne televizije se je začela 11. oktobra 1999. Vsak dan poteka izmenjava TV dnevnikov med Regionalnim RTV Centrom Koper-Capodistria in deželni sedež RAI-a za FJK, v skladu z osnutkom programske sheme, ki je sestavni del dogovora, Regionalni RTV Center Koper-Capodistria in deželni sedež RAI-a za FJK, poskusno predvajajo, od aprila 2001, mesečno 30 minutno dvojezično oddajo »Lynx magazine«. Letno izmenjajo približno 400 ur programa. RTV Slovenija je do sedaj financirala projekt izključno iz lastnih sredstev.

Čezmejna televizija bo povezovala sosednja območja Furlanije Julijske Krajine in Slovenije ter manjšini na obeh straneh meje. Gre za načrt evropske razsežnosti, odpira možnost novih kvalificiranih namestitvev, utrjuje dialog, sožitje, medsebojno spoznavanje manjšin in večin.

Čezmejno sodelovanje med Republiko Slovenijo in Republiko Italijo pa ureja tudi nekaj meddržavnih sporazumov in sicer: Akt o notifikaciji nasledstva sporazumov nekdanje Jugoslavije z Republiko Italijo, med katerimi je tudi Osimska pogodba, Zakon o ratifikaciji Memoranduma o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov¹³⁷, Uredba o ratifikaciji sporazuma o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Italije¹³⁸.

¹³⁷ Zakon o ratifikaciji Memoranduma o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov (Uradni list RS, št. 17/1996).

¹³⁸ Uredba o ratifikaciji sporazuma o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Italije (Uradni list RS, št. 49/2002).

Priloga 1

Načela, cilji, kriteriji ter posebni ukrepi za (so)financiranje kulturnih Programov in projektov iz dela državnega proračuna, namenjenega kulturi na področju kulturne dejavnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti, drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v Republiki Sloveniji za leto 2005 (Načela 2005)

I. Ciljne skupine, katerim je program Ministrstva za kulturo namenjen, so:

- A. italijanska in madžarska narodna skupnost,
- B. romska skupnost,
- C. druge manjšinske etnične skupnosti in priseljenci.

II. Načela manjšinske kulturne politike

Spodaj navedena načela bodo upoštevana v vseh postopkih obravnave programa na Ministrstvu za kulturo.

A. Splošna načela

- 1. Načelo zakonitosti (dosledno upoštevanje Ustave RS in zakonodaje);
- 2. Načelo pravičnosti (enaka obravnava enakih zadev in različna obravnava različnih);
- 3. Načelo enakih možnosti za vse programe (javna objava ciljev, načel in kriterijev);
- 4. Načelo povratne informacije (pridobivanje mnenj predlagateljev posameznih programov v vseh fazah nastajanja programa Ministrstva za kulturo);
- 5. Načelo usklajenosti s cilji, opredeljenimi pri točki III.

B. Posebna načela

- 1. Načelo subjektivitete (manjšinska skupnost je predlagatelj lastnega programa);
- 2. Načelo uporabe posebnih ukrepov (posebni ukrepi, ki upoštevajo posebne okoliščine posameznih manjšinskih skupnosti);
- 3. Načelo integracije (možnost prijave v druge programe Ministrstva za kulturo, skladno s kriteriji teh programov).

III. Cilji kulturne politike

Spodaj navedeni cilji izhajajo iz ugotovitve o večkulturnosti slovenske družbe, obstoju različnih kultur na ozemlju Republike Slovenije, ki so vir za bogastvo različnosti in omogočajo ustvarjalno prepletanje kulturnih vzorcev.

- 1. s posebnimi ukrepi spodbujati kulturno dejavnost in še posebej kulturno ustvarjalnost obeh narodnih skupnosti (italijanske in madžarske), romske skupnosti, drugih manjšinskih skupnosti in priseljencev ter integracijo njihovega kulturnega snovanja v skupni kulturni prostor Republike Slovenije ter pri tem upoštevati posebne okoliščine, v katerih te skupnosti živijo, njihovo tradicijo, vrednote in posebnosti njihovih kulturnih potreb;

2. spodbujati vzajemno spoštovanje, sodelovanje in sožitje med različnimi etničnimi skupnostmi, enakopravni dialog ter raziskovanje manjšinskih kultur in medetničnih odnosov na področju kulture;
3. ustvarjati možnosti za usposabljanje strokovnjakov na področju kulture in kulturnih animatorjev iz vrst pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti;
4. ustvarjati možnosti za osveščanje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in večinske skupnosti o pomenu enakopravnosti in strpnosti do različnosti;
5. spodbujati kulturno dejavnost v jeziki pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti;
6. omogočiti širšo seznanjenost prebivalstva Slovenije s kulturnimi posebnostmi manjšinskih etničnih skupnosti ter spodbujati kulturno organiziranost narodnih in romske skupnosti tudi zunaj območja njihove avtohtone naselitve;
7. podpirati spoznavanje kultur in razumevanje med kulturami;
8. razvijati sodelovanje med Ministrstvom za kulturo, lokalnimi skupnostmi in drugimi organizacijami pri financiranju programov skupnosti in sodelovati z lokalnimi skupnostmi pri ustvarjanju prostorskih pogojev za kulturno delovanje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti;
9. spodbujanje integrativnega delovanja;
10. spodbujati promocijo primerov dobre prakse na manjšinskem področju.

IV. Kriteriji glede prednostne obravnave

1. prispevek k ohranjanju posebne kulturne identitete;
2. prispevek h kulturni raznolikosti;
3. kulturna dejavnost otrok*;
4. kulturna dejavnost, namenjena otrokom;
5. ustvarjalnost;
6. javna predstavitev projekta;
7. izvirnost;
8. pričakovana visoka odmevnost;
9. medsebojno sodelovanje različnih manjšinskih skupnosti;
10. vključevanje strokovnjakov in umetnikov ter sodelovanje z javnimi organizacijami s področja kulture;
11. širjenje stvarnih informacij o kulturnem življenju, delu in razmišljanjih pripadnikov manjšinskih skupnosti;
12. kulturna dejavnost, namenjena beguncem.

V. Posebni ukrepi za posamezne ciljne skupine

A. ITALIJANSKA IN MADŽARSKA NARODNA SKUPNOST

Za italijansko in madžarsko narodno skupnost se izvede neposredni poziv za (so)financiranje programov italijanske in madžarske narodne skupnosti.

1. Predlagatelji programov

* Otrok pomeni po 1. členu Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah (sprejeta s strani Generalne skupščine ZN z resolucijo št. 44/25 z dne 20.11.1989): vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

V skladu z Ustavo RS in Zakonom o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994) sta predlagateljici enotnih programov italijanske in madžarske narodne skupnosti Obalna italijanska narodna skupnost za italijansko narodno skupnost v RS in Pomurska madžarska narodna skupnost za madžarsko narodno skupnost v RS, ki sta odgovorni za enakopravno soodločanje o programih vseh zainteresiranih pripadnikov narodnih skupnosti.

Izbor konkretnih vsebin programov narodnih skupnosti sodi v pristojnost osrednjih organizacij narodnih skupnosti, ki so skladno s 64. členom Ustave RS in Zakonom o samoupravnih narodnih skupnostih osebe javnega prava, ki same odločajo o tem, s katerimi dejavnostmi lahko zadovoljujejo svoje kulturne potrebe in uresničujejo svoje posebne kulturne pravice ter pri tem upoštevajo tu opredeljena: načela, cilje, kriterije ter posebne ukrepe za (so)financiranje kulturnih programov na področju kulturne dejavnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS za leto 2005.

2. Področja dejavnosti

Kulturni zavodi, katerih ustanoviteljici sta osrednji organizaciji narodnih skupnosti

Skladno z 31. členom Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 96/2002) je program dela zavoda sestavina programa narodne skupnosti. Ministrstvo za kulturo bo opravilo primerjalno presojo z drugimi javnimi zavodi na področju kulture, zato mora biti predložena dokumentacija, ki vsebuje:

- finančni načrt 2005
- in program dela za leto 2005.

Knjižnična dejavnost

Knjižnična dejavnost za potrebe narodnih skupnosti se izvaja skladno s 25. členom Zakona o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/2001) in Pravilnikom o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS, št. 73/2003). Izjemoma se, s posebno utemeljitvijo, za (so)financiranje v posebni program Ministrstvo za kulturo lahko prijavi tudi posamezne dele programov, ki niso bili vključeni v programe splošnih knjižnic, pa so zelo pomembni za ohranjanje posebne kulturne identitete.

Programski postavki: društvene knjižnice italijanske narodne skupnosti in razvoj izposojevališč madžarske narodne skupnosti do njihove primerne integracije v knjižničarski sistem ostanejo sestavine posebnega programa Ministrstvo za kulturo, ki jih lahko prijavijo osrednje organizacije narodnih skupnosti.

Izdajateljska in založniška dejavnost

Ministrstvo za kulturo bo podprlo predvsem:

- revije in časopise v materinem jeziku, ki obravnavajo izvirne in prevodne leposlovne, esejistične in kritiške prispevke ter izvirne in prevodne prispevke o leposlovju, umetnosti in kulturi;
- mladinske revije in časopise v materinem jeziku, ki prispevajo h kulturni vzgoji in izobraževanju otrok in mladine;
- izvirna leposlovna esejistična in kritiška dela v materinem jeziku;
- dvojezična prevodna in poljudnoznanstvenim leposlovnim delom (za odrasle ali za mladino);
- izvirna in prevodna dela iz humanističnih in družboslovnih ved (posebno tistim, ki se nanašajo na jezik, umetnost in kulturo matičnega naroda oz. manjšinske skupnosti);
- slovarska dela, pomembna za ohranitev posebne kulturne identitete.

Dejavnosti kulturnih skupin

Ministrstvo za kulturo bo podprlo predvsem:

- redno delovanje;
- nastope;
- usposabljanje mentorjev.

Stiki z matičnim narodom

Ministrstvo za kulturo bo podprlo predvsem:

- gostovanja Italijanske Drame z Reke, ki jih prijavi Obalna italijanska skupnost;
- kakovostna gostovanja iz Italije in z Madžarske;
- nastopi najbolj kakovostnih skupin italijanske oz. madžarske narodne skupnosti v Italiji in na Hrvaškem oz. na Madžarskem;
- ter kulturne izmenjave.

Dejavnosti za ohranjanje jezika

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo profesionalno zasnovane oz. vodene dejavnosti za ohranjanje jezika (npr. raziskovanje jezika) in takšne, ki razvijajo jezikovno kulturo in jezikovno ustvarjalnost (literarni natečaji ipd.).

Mednarodno sodelovanje

Ministrstvo za kulturo bo podpiralo mednarodno sodelovanje vseh manjšinskih skupnosti.

Medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo oblike kulturnega sodelovanja s čim širšim zajetjem različnih vsebin in izvajalcev različnih manjšinskih etničnih skupnosti.

Predstavitve kulturnih dejavnosti in problematike manjšinskih etničnih skupnosti v Sloveniji

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo predstavitve na čim bolj racionalen (več krajev) in učinkovit način z namenom, da se s kulturo manjšinskih skupnosti seznanijo čim več državljanov Slovenije.

Prireditve

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podprlo tiste kakovostne prireditve, ki bodo utemeljene prek skladnosti s cilji kulturne politike na manjšinskem področju.

Predavanja, seminarji ipd.

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo kulturne teme, ki jih bodo izvajali strokovno usposobljeni predavatelji.

Drugo

Postavke, ki jih ni mogoče uvrstiti v že obstoječa poglavja, se uvrstijo v to poglavje.

B. ROMSKA SKUPNOST

Za romsko skupnost se izvede javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju romske skupnosti, ki jih bo v letu 2005 financirala RS iz dela proračuna, namenjenega za kulturo.

Strokovna služba Ministrstva za kultura bo nudila strokovno pomoč v fazi oblikovanja vlog skladno z zahtevami Ministrstva za kultura.

1. Predlagatelji projektov

Zveza Romov Slovenije je predlagateljica projektov društev, ki so včlanjena v Zvezo. Predlagatelji so lahko tudi druga romska društva v RS, če izpolnjujejo pogoj o najmanj 3 letnem delovanju na področju ustvarjanja, posredovanja in varovanja kulturnih vrednot. Ta pogoj društva dokažejo s predložitvijo kopije uradne listine, iz katere je razviden datum vpisa v register društev in kopije listine, iz katere je razvidno kulturno področje delovanja. Vlogam drugih romskih društev se predloži mnenje Zveze Romov Slovenije.

2. Področja dejavnosti

Prostorski stroški

Ministrstvo za kultura bo, na podlagi posebne utemeljitve, (so)financiralo tudi kritje prostorskih stroškov, ki naj vsebuje tudi pojasnilo o možnostih uporabe javne kulturne infrastrukture, skladno s 74. in 75. členom Zakona o uresničevanju javnega interesa za kultura.

Knjižnična dejavnost

Projekte, namenjene pripadnikom romske skupnosti, bodo izvajale praviloma splošne knjižnice, kjer živijo Romi.

Ministrstvo za kultura pa bo izjemoma podprlo tudi posamezne projekte knjižnične dejavnosti za romsko skupnost, ki jih bodo, s posebno utemeljitvijo, prijavila v posebni program Ministrstva za kultura Zveza Romov Slovenije ali romska društva.

Izdajateljska in založniška dejavnost

Ministrstvo za kultura bo podprlo predvsem:

- revije in časopise v materinem jeziku, ki obravnavajo izvirne in prevodne leposlovne, esejistične in kritiške prispevke ter izvirne in prevodne prispevke o leposlovju, umetnosti in kulturi;
- mladinske revije in časopise v materinem jeziku, ki prispevajo h kulturni vzgoji in izobraževanju otrok in mladine;
- izvirna leposlovna esejistična in kritiška dela v materinem jeziku;
- dvojezična prevodna in poljudnoznanstvenim leposlovnim delom (za odrasle ali za mladino);
- izvirna in prevodna dela iz humanističnih in družboslovnih ved (posebno tistim, ki se nanašajo na jezik, umetnost in kulturo matičnega naroda oz. manjšinske skupnosti);
- slovarska dela, pomembna za ohranitev posebne kulturne identitete.

Dejavnosti kulturnih skupin

Ministrstvo za kultura bo podprlo predvsem:

- redno delovanje;
- nastope;
- usposabljanje mentorjev.

Kulturna animacija

Ministrstvo za kulturo bo podprlo delovanje kulturnih animatorjev na podlagi predloženega letnega programa dela z romskimi društvi in kulturnimi skupinami.

Dejavnosti za ohranjanje jezika

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo profesionalno zasnovane oz. vodene dejavnosti za ohranjanje jezika (npr. raziskovanje jezika) in takšne, ki razvijajo jezikovno kulturo in jezikovno ustvarjalnost (literarni natečaji ipd.).

Mednarodno sodelovanje

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo mednarodno sodelovanje Romov, ki prispeva k ohranjanju njihove kulturne identitete. Izkazano mora biti vabilo mednarodnega organizatorja ter obrazložena in utemeljena mora biti smiselnost udeležbe.

Medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo oblike kulturnega sodelovanja s čim širšim zajetjem različnih vsebin.

Predstavitve kulturnih dejavnosti in problematike manjšinskih etničnih skupnosti v Sloveniji

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo predstavitve na čimbolj racionalen (več krajev) in učinkovit način z namenom, da se s kulturo manjšinskih skupnosti seznanijo čimveč državljanov Slovenije.

Prireditve

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podprlo tiste kakovostne prireditve, ki bodo utemeljene prek skladnosti s cilji kulturne politike na manjšinskem področju.

Predavanja, seminarji ipd.

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo kulturne teme, ki jih bodo izvajali strokovno usposobljeni predavatelji.

Drugo

Postavke, ki jih ni mogoče uvrstiti v že obstoječa poglavja, se uvrstijo v to poglavje.

C. DRUGE MANJŠINSKE ETNIČNE SKUPNOSTI IN PRISELJENCI V RS

Za druge manjšinske etnične skupnosti in priseljence se izvede javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju druge manjšinske etnične skupnosti in priseljence, ki jih bo v letu 2005 financirala RS iz dela proračuna, namenjenega za kulturo.

Strokovna služba Ministrstva za kulturo bo nudila strokovno pomoč v fazi oblikovanja vlog skladno z zahtevami Ministrstva za kulturo.

1. Predlagatelji projektov

Predlagatelji projektov drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev so lahko pravne osebe, ki izpolnjujejo pogoj o najmanj 3 letnem delovanju na področju ustvarjanja, posredovanja in varovanja kulturnih vrednot. Ta pogoj društva dokažejo s predložitvijo kopije uradne listine, iz katere je razviden datum vpisa v register društev in kopije listine, iz katere je razvidno kulturno področje delovanja.

2. Področja dejavnosti

Prostorski stroški

Ministrstvo za kulturo bo, na podlagi posebne utemeljitve, (so)financiralo tudi kritje prostorskih stroškov, ki naj vsebuje tudi pojasnilo o možnostih uporabe javne kulturne infrastrukture, skladno s 74. in 75. členom Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo.

Izdajateljska in založniška dejavnost

Ministrstvo za kulturo bo podprlo predvsem:

- revije in časopise v materinem jeziku, ki obravnavajo izvirne in prevodne leposlovne, esejistične in kritiške prispevke ter izvirne in prevodne prispevke o leposlovju, umetnosti in kulturi;
- mladinske revije in časopise v materinem jeziku, ki prispevajo h kulturni vzgoji in izobraževanju otrok in mladine;
- izvirna leposlovna esejistična in kritiška dela v materinem jeziku;
- dvojezična prevodna in poljudnoznanstvenim leposlovnim delom (za odrasle ali za mladino);
- izvirna in prevodna dela iz humanističnih in družboslovnih ved (posebno tistim, ki se nanašajo na jezik, umetnost in kulturo matičnega naroda oz. manjšinske skupnosti);
- slovarska dela, pomembna za ohranitev posebne kulturne identitete.

Dejavnosti za ohranjanje jezika

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo profesionalno zasnovane oz. vodene dejavnosti za ohranjanje jezika (npr. raziskovanje jezika) in takšne, ki razvijajo jezikovno kulturo in jezikovno ustvarjalnost (literarni natečaji ipd.).

Mednarodno sodelovanje

Ministrstvo za kulturo bo podpiralo mednarodno sodelovanje drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev. Izkazano mora biti vabilo mednarodnega organizatorja ter obrazložena in utemeljena mora biti smiselnost udeležbe.

Medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo oblike kulturnega sodelovanja s čim širšim zajetjem različnih vsebin in izvajalcev različnih manjšinskih etničnih skupnosti.

Predstavitve kulturnih dejavnosti in problematike manjšinskih etničnih skupnosti v Sloveniji

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo predstavitve na čim bolj racionalen (več krajev) in učinkovit način z namenom, da se s kulturo manjšinskih skupnosti seznanijo čim več državljanov Slovenije.

Predavanja, seminarji ipd.

Ministrstvo za kulturo bo prednostno podpiralo kulturne teme, ki jih bodo izvajali strokovno usposobljeni predavatelji.

Drugo

Postavke, ki jih ni mogoče uvrstiti v že obstoječa poglavja, se uvrstijo v to poglavje.

Dejavnosti kulturnih skupin

Nosilec dejavnosti za druge manjšinske etnične skupnosti in priseljence, ki obsega: redno delovanje kulturnih skupin, stiki z matičnim narodom, predstavitve kulturnih dejavnosti ter prireditve, je praviloma Javni Sklad RS za kulturne dejavnosti. Predlagatelji torej prijavijo projekte na Javni Sklad RS za kulturne dejavnosti, ta pa informacijo o izbranih projektih posreduje na Ministrstvo za kulturo.

Ministrstvo za kulturo pa bo izjemoma (so)financiralo le tiste projekte, za katere bo utemeljen posebni pomen za celotno državo ali pa bo pri projektu aktivno sodeloval vsaj en uveljavljen strokovnjak ali umetnik.

VI. Kriteriji za evalvacijo programov predlagateljev in ukrepov Ministrstvo za kulturo

Kriteriji za evalvacijo programov in projektov predlagateljev in ukrepov Ministrstvo za kulturo so:

1. Uspešnost (skladnost z opredeljenimi cilji);
2. Učinkovitost (razmerje med vložkom in učinkom);
3. Primernost (glede na izražene kulturne potrebe).

Priloga 2

PROJEKTI, VEZANI NA JEZIK V POSEBNEM MANJŠINSKEM PROGRAMU
MINISTRSTVA ZA KULTURO (MK)
ZA LETA 2002, 2003 IN 2004

PROGRAM 2002

KULTURNA DEJAVNOST NARODNIH SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2002)	izdajateljska in založniška dejavnost	6.248.000
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	600.000
	predavanja in tečaji	535.000
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2002)	izdajateljska in založniška dejavnost	10.612.130
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	6.300.000
	predavanja in seminarji	1.036.538

KULTURNA DEJAVNOST ROMSKE SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Zveza Romov Slovenije	založniška in izdajateljska dejavnost	2.150.000
	dejavnosti za ohranjanje jezika	1.000.000
	ново poglavje (raziskovanje in ohranjanje romske kulture in dediščine mladih romskih ustvarjalcev).	500.000

KULTURNA DEJAVNOST RAZLIČNIH MANJŠINSKIH ETNIČNIH SKUPNOSTI IN PRISELJENCEV

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predstavitev: Nadaljevanje ciklusa Islamska kultura- okrogla miza ob promociji knjige Mustafe Spahića: Povijest Islama	837.000
	Predavanja: Bosanski dialogi – kultura sobivanja, simpozij predavateljev in pogovori na določeno temo	173.500
	Predstavitev: Okrogla miza ob predstavitvi knjige dr. Mitje Velikonje: Bosanski religijski mozaik – religije in nacionalna mitologija v BIH	517.000
	Predstavitev knjige: Bošnjaška kultura obnašanja ter praktična predstavitev pod vodstvom Mevlida Serdarevića,	537.000
	Založniška dejavnost: Izdaja knjige Alenke Auersperger: Potni Kronogrami	950.000

	Založniška dejavnost: Izdaja glasila društva: Bošnjak (6 številke na leto).	1.000.000
Društvo bosansko-hercegovaškega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Predavanja: Bosanski jezik in književnost ter natečaj za mlade literarne ustvarjalce	461.709
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Priložnostna publikacija ob 10. obletnici društva	252.300
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Roman Valerije Skrinjar Tvrz: Bosna in Soča	539.866
Društvo srbska skupnost Ljubljana	Založniška in izdajateljska dejavnost: (Časopis za kulturo Beseda; Knjiga pripovedi Marka Jovanovića: Beneško polje; Knjiga Olivere Baćović Dolinšek: Brušenje diamanta-pot učenja ljubezni št.2; Knjiga psiho-foto grafik Branka Baćovića: Transformation; ter knjiga pesmi Miloša Đonovića: Poezija 2)	2.425.000
Folklorno makedonsko društvo Vardarka Maribor	Predstavitve: organizacija literarnih večerov ter sodelovanje s slovenskimi literarnimi sekcijami	100.000
Hrvatsko Kulturno društvo v Mariboru	Predavanja in seminarji: Predavanja iz različnih tem iz kulture in zgodovine ter literarni večeri s predstavitvijo hrvaških pesnikov in piscev,	545.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdajanje internega časopisa Glasilo (4 številke v hrvaškem in slovenskem jeziku),	600.000
	Drugo: Predstavitve društva na spletni strani.	200.000
Hrvatsko kulturno združenje Novo mesto	Založniška in izdajateljska dejavnost: Interno glasilo društva v hrvaškem in slovenskem jeziku: Vjesnik HKZ, letnik 2002, št. ¼	50.000
	Predavanja: Predavanja »Sredom do osamnaesti«: št.73- dr.B Dimnik/ dr.Z Tomac: Društva prijateljstva most med Slovenijo in Hrvaško; št. 74- Boris Maruna: Matica Hrvatska; št. 75- dr. Aleksandar Durman: Vučedolski Orion, najstarejši evropski koledar; št. 76- dr. Emil Lučev: Romi v evropskem prostoru, zgodovina, perspektive; št. 77- mag. Mirjana Domini: Manjšine v Sloveniji, perspektive v XXI stoletju	120.000
	Drugo: Literarni večer z Milico Stekovič	15.000

Kulturno društvo Albancev Migjeni	Založniška in izdajateljska dejavnost: izdaja ene številke internega časopisa Alternativa – izid ob albanskem kulturnem prazniku	200.000
	Prireditve: izvedba kulturne prireditve ob praznikih ter literarni knjižni večer s pisateljem in akademikom dr.prof. Ismailom Kadarjem	20.000
Slovensko kočevarsko društvo Peter Kozler	Prireditve: Kulturni program s petjem in recitiranjem pesmi v kočevarskem dialektu	300.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja pesmarice kočevarskih pesmi	400.000
Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije	Prireditve: Dvojezične glasbeno-scenske in razstavno-likovne prireditve,	650.000

PROGRAM 2003

KULTURNA DEJAVNOST NARODNIH SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2003)	izdajateljska in založniška dejavnost	4.773.000
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	662.000
	predavanja in tečaji	515.000
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2003)	izdajateljska in založniška dejavnost	10.612.130
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	6.200.000
	predavanja in seminarji	1.000.000

KULTURNA DEJAVNOST ROMSKE SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK
Zveza Romov Slovenije	Dejavnosti za ohranjanje materinega jezika: Romani čhib/Romski jezik	700.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis Romano them/Romski svet	1.000.000
	Dejavnosti kulturnih skupin: Otroška gledališka predstava o Muci Copatarici v organizaciji RD Zeleno vejš Serdica	102.000
	Drugo: Literarni večer v organizaciji RD Zeleno vejš Serdica	98.000
	Predstavitve: Večeri romske poezije v organizaciji RD Romano gav Novo mesto	200.000
	Izdajateljska in založniška dejavnost: Izdaja pesniške zbirke Jelenke Kovačič - Otroštvo v senci	600.000

	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja romskih pesmi Horvat Romea Popa in izdaja knjige Jožka Horvata Muca-Zgodbe za otroke	350.000
	Drugo: Izdaja zgoščenke Mama so kerava (Srečko Brezar)	300.000
	Prireditve: 4.tradicionalni večer romske poezije in plesa v organizaciji RD Romano vozoVelenje	80.000
Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc d.o.o.	Drugo: Izdaja zgoščenke Halgato band-Komide ravnica bejla	900.000

KULTURNA DEJAVNOST MANJŠINSKIH ETNIČNIH SKUPNOSTI IN PRISELJENCEV

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predavanja, seminarji: Pravopis bosanskega jezika – poletna šola	400.000
	Drugo: Bošnjaški portal v slovenskem in bošnjaškem jeziku	400.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis Bošnjak	1.200.000
	Predavanja: Kultura sobivanja	300.000
	Predstavitve: Predstavitve knjige Vjera, narod i domovina	200.000
	Predavanja: Predavanja Kulturni aspekti nacionalnih odnosov	200.000
	Predavanja: Predavanja Literarni večer	200.000
Društvo srbska skupnost Ljubljana (društvo, ki ima status, da deluje v javnem interesu)	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis za kulturo Beseda	600.000
	Komorno gledališka predstava Anđela	800.000
Hrvatska kulturna udruga / Hrvatsko kulturno združenje	Predavanja: Tribuna: prof.H. Pranjić-A.G.Matoš 130 letnica rojstva	24.000
	Predavanja: Tribuna prof.dr.Vladimir Horvat – Faust Vrančić, izumitelj in leksikograf	24.000
	Predavanja: Tribuna skupine avtorjev – Italijani v Sloveniji in Hrvaški	30.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Hrvatski vjesnik, interni bilten	80.000
Kulturno društvo Brdo Kranj	Predavanja in seminarji: Tečaj, posvet o srbski kulturi	200.000
Slovensko kočevarsko društvo Peter Kosler	Založniška in izdajateljska dejavnost: Raziskava narečja in izdaja prvega snopiča slovarja	220.000
	Drugo: Priprava CD plošče kočevarskih pesmi	100.000

	Predavanja in seminarji: Seminar narečja kočevarskih Nemcev	200.000
Srbsko kulturno društvo v Mariboru	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdajanje glasila Kontakt	400.000
Srbsko kulturno humanitarno društvo Desanka Maksimović Celje	Založniška in izdajateljska dejavnost: Mesečni časopis Naša reč	900.000
Zveza makedonskih kulturnih društev v RS	Predstavitve: Dvojezično glasbene in scensko razstavne likovne prireditve	650.000
Zveza srbskih društev Slovenije	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdajanje časopisa Srpske novice	627.091
	Predstavitve: Gostovanja in nastopi literarnih ustvarjalcev iz Srbije	1.000.000

PROGRAM 2004

KULTURNA DEJAVNOST NARODNIH SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2002)	izdajateljska in založniška dejavnost	6.003.000
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	715.000
	predavanja in tečaji	635.000
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2002)	izdajateljska in založniška dejavnost	11.335.070,40
	dejavnosti za ohranjanje materinega jezika	8.300.000
	predavanja in seminarji	1.717.000

KULTURNA DEJAVNOST ROMSKE SKUPNOSTI

PREDLAGATELJ	VRSTA PROJEKTA, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Zveza Romov Slovenije	Založniška in izdajateljska: Časopis Romano them – Romski svet	1.050.000
	Založniška in izdajateljska: Izdaja kulturnega časopisa Romano glauso/Glas Romov RD Čaplja Vanča vas-Borejci	300.000
	Dejavnosti kulturnih skupin: Gledališka predstava Sneguljčica in Sedem palčkov RD Zeleno vejš Serdica	140.000
	Drugo: Literarni večer RD Zeleno vejš Serdica	80.000
	Drugo: Ohranjanje kulturne dediščine Romov-okrogla miza RD Dobrovnik	300.000
	Drugo: Večer romske poezije RD Somnakuni Čerhenja Cankova	150.000

	Dejavnosti za ohranjanje materinega jezika: Literarni natečaj za romske pesmi, pripovedke in pravljice RD Rom Črnomelj	200.000
	Dejavnosti kulturnih skupin: Ustvarimo gledališko predstavo RD Jagori Črnomelj	160.000
	Dejavnosti za ohranjanje materinega jezika: Delavnica raziskovanje romskih besed RD Romano vozo Velenje	150.000
	Drugo: Raziskovanje ljudskega izročila Romov in izdaja publikacije RD Vešoro	220.000
Podjetje za promocijo kulture Franc- Franc	Založniška in izdajateljska: Priprava in natis knjige Janko Kleibencetl: Romski pozdrav	400.000
Romsko društvo Amala	Založniška in izdajateljska: Romska poezija s prevodom v slovenščino in notni zapis	750.000
Založba Goga	Založniška in izdajateljska: Romske pravljice – zagonski del	350.000

KULTURNA DEJAVNOST MANJŠINSKIH ETNIČNIH SKUPNOSTI IN PRISELJENCEV

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Društvo Srbska skupnost / Društvo Srpska zajednica	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis za kulturo Beseda	800.000
	Dejavnosti kulturnih skupin: Gledališka predstava Naslednik	1.500.000
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predavanja bosanskega jezika: Učimo se bosanskega jezika	450.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis Bošnjak	1.300.000
	Drugo: Bošnjaški internet portal - BIP	700.000
Srbsko kulturno društvo Maribor	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja Revije Kontakt	1.500.000
Zveza srbskih društev v Sloveniji / Kulturno društvo Srbska kulturna zajednica	Drugo: Literarna srečanja z uveljavljenimi literati iz R Srpske in R Črne gore	500.000
	Dejavnosti kulturnih skupin: Gostovanje gledališča iz Prijedora s humoristično predstavo	400.000
Društvo bosansko hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja dvojezične pesniške zbirke Srečka Kosovela: Nesem sončnico na rami/Nosim sunce na ramenu	500.000
	Založniška in izdajateljska dejavnost: Literarno glasilo Lilium	250.000
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi	Dejavnosti za ohranjanje materinega jezika: Tečaj nemškega jezika za otroke v obliki jezikovnih delavnic ter tečaj nemškega jezika za odrasle člane društva	350.000

	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja dvojezičnega letopisa/Jahrbucha: Vezi med ljudmi/Zwischenmenschliche Bindungen	600.000
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	Založniška in izdajateljska dejavnost: Mostovi, časopis srbske populacije v RS	350.000
Kulturno združenje v Sloveniji Sandžak	Založniška in izdajateljska dejavnost: Izdaja glasila Glas Sandžaka	500.000
Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru	Založniška in izdajateljska dejavnost: Časopis Glasilo	450.000
	Predavanja: 5 predavanj različnih avtorjev (za predavanja: spomladanski običaji hrvaške folklore ter Pravice in položaj Hrvatov v Sloveniji)	150.000
Zveza makedonskih kulturnih društev	Prireditve: Dvojezično scensko literarne in likovne prireditve – več prireditev MKD Ljubljana	600.000
Društvo Afriški center	Predstavitve: Afriške kulture v Sloveniji	400.000
Slovensko kočevsko društvo Peter Kozler	Predstavitve: Predstavitev dela društva na področju založništva	250.000

PROJEKTI, VEZANI NA JEZIK, FINANCIRANI NA JAVNEM SKLADU RS ZA KULTURNE DEJAVNOSTI (JSKD)

Samo za različne etnične manjšinske dejavnosti (za narodni skupnosti in romske skupnosti ni financiranja na JSKD):

LETA 2002, 2003, 2004

LETO 2002

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Literarna: Pisatelji za mir	100.000
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predavanja: Bošnjaški psevdah	100.000
Društvo Srbska skupnost	Literarna: Večer poezije pesnikov srbskega rodu, živečih v Sloveniji	50.000
Društvo Srbska skupnost	Literarna: Večer poezije Đure Jakšića	50.000
Društvo Srbska skupnost	Gledališka: Komedija Paradoks	150.000
Kulturno društvo Brdo Kranj	Literarna: Srbska in slovenska poezija	50.000

LETO 2003

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Literarna: Pesniški večer	150.000

Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru	Literarna: Interni časopis	50.000
Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru	Predavanja: 5 Predavanj	50.000
Društvo Srbska skupnost	Literarna: Srečanje srbskih pesnikov	50.000
Društvo Srbska skupnost	Gledališka: Gledališka predstava Paradoks	100.000
Makedonsko kulturno društvo Makedonija Ljubljana	Literarna: Makedonska dramska besedila	50.000
Kulturno društvo Albancev Migjeni	Literarna: Revija Alternativa	100.000

LETO 2004

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predavanja: Bio jednom jedan	100.000
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Predavanja: Kulturni aspekti nacionalnih odnosov	100.000
Društvo bosansko-hercegoveškega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Literarna: Študentski časopis Študent	100.000
Društvo Srbska skupnost	Gledališka: Gledališka predstava Paradoks	80.000
Društvo Srbska skupnost	Gledališka: Gledališka predstava Anđela	100.000
Kulturno društvo Petőfi Sándor Dobrovnik	Gledališka: Gledališka predstava Ilonkina nostalgija	120.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Jesenice Biser	Predavanja: Seminar o folklornem izročilu Bošnjakov	70.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Jesenice Biser	Literarna: Pesniški večer, s pesmijo skozi življenje	50.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Jesenice Biser	Literarna: Pesniški večer	50.000
Makedonsko kulturno društvo Makedonija Ljubljana	Razno: Postavitev internetne strani	100.000

Priloga 3

PROMOCIJA KULTURNE RAZNOLIKOSTI PROGRAMA MK ZUNAJ REPUBLIKE SLOVENIJE - leta 2002, 2003 in 2004

USTAVNO PRIZNANE SKUPNOSTI

1.NARODNI SKUPNOSTI

2002

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2002)	stiki z matičnim narodom (gostovanje kakovostnih kulturnih skupin v Italiji in na Hrvaškem ter gostovanja kakovostnih kulturnih skupin iz matične države)	16.207.600
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2002)	stiki z matičnim narodom (sodelovanje z zamejskimi Madžari na Slovaškem, Vojvodini, Ukrajini, Gradiščanskem predvsem na področju ljubiteljske dejavnosti, literarnih stikov, strokovno sodelovanje in posveti ter sodelovanje na prireditvah in s kulturnimi ustanovami v R Madžarski)	7.200.000

2003

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2003)	stiki z matičnim narodom (gostovanje kakovostnih kulturnih skupin v Italiji in na Hrvaškem ter gostovanja kakovostnih kulturnih skupin iz matične države)	13.150.000
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2003)	stiki z matičnim narodom (sodelovanje na razstavah in sejmih o kulturnih in etnografskih vrednotah Madžarov, sodelovanje na prireditvah v R Madžarski ter sodelovanje s kulturnimi ustanovami v Budimpešti)	7.337.000

2004

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
--------------	------------------	-------------

Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper (Program italijanske narodne skupnosti 2004)	stiki z matičnim narodom (Gostovanja izvajalčevih kakovostnih kulturnih skupin v Italiji in na Hrvaškem, gostovanja kakovostnih skupin iz Italija in Hrvaške pri izvajalcu, ohranjanje narodne identitete, druženje ter spodbujanje za kakovostnejše delo pri stikih z matičnim narodom)	14.377.175
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (Program madžarske narodne skupnosti 2004)	stiki z matičnim narodom (sodelovanje na razstavah in sejmih o kulturnih in etnografskih vrednotah Madžarov, sodelovanje na prireditvah v R Madžarski ter sodelovanje s kulturnimi ustanovami v Budimpešti)	7.800.000

2. ROMSKA SKUPNOST

2002

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Zveza Romov Slovenije	mednarodno sodelovanje Romov: Gostovanje Romskega društva Amala na Švedskem	730.000

2003

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Zveza Romov Slovenije	mednarodno sodelovanje Romov: Gostovanje v tujini Romskega društva Amala Ljubljana	200.000

2004

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Romsko društvo Amala	mednarodno sodelovanje Romov : Gostovanje RD Amala na Češkem	500.000

**PROMOCIJA KULTURNE RAZNOLIKOSTI PROGRAMA MK ZUNAJ
REPUBLIKE SLOVENIJE - leta 2002, 2003 in 2004
DRUGE MANJŠINSKE ETNIČNE SKUPNOSTI IN PRISELJENCI**

2002
/

2003

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI	ODOBRENO MK
Zveza makedonskih kulturnih društev v RS	Mednarodno sodelovanje: Udeležba na evropskem folklornem festivalu v ZRN	400.000

2004
/

**PROMOCIJA KULTURNE RAZNOLIKOSTI,
PROJEKTI FINANCIRANI NA JAVNEM SKLADU RS ZA KULTURNE
DEJAVNOSTI**

Samo za različne etnične manjšinske dejavnosti (za narodni skupnosti in romske skupnosti ni financiranja na JSKD)

LETA 2002, 2003, 2004

2002
/

2003

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Srpsko kulturno društvo v Mariboru	Etno-folklorna: Gostovanje v Banjaluki	50.000
Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije	Etno-folklorna: Golačko srečanje v Makedoniji	100.000
Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Etno-folklorna: Gostovanje v BiH	150.000
Društvo Srbska skupnost	Etno-folklorna: Gostovanje folklorne skupine v BiH	50.000
Srbsko kulturno in humanitarno društvo Desanka Maksimović	Etno-folklorna: Udeležba na prireditvi v Srbiji	100.000

2004

PREDLAGATELJ	VRSTA DEJAVNOSTI, NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Etno-folklorna: Gostovanje v BiH	100.000

Klub muslimanov BiH v Sloveniji	Narodne pesmi Bošnjakov v BiH	80.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Jesenice Biser	Mednarodni festival folklore Otoka 2004	80.000
Srpsko kulturno društvo Maribor	Strokovno-izobraževalna ekskurzija v Srbijo in Črno Goro	100.000
Arabski klub v Sloveniji	Organizacije kvalifikacij in izdaja študentskega časopisa	200.000

Priloga 4

Spremljanje integracijskega programa									
Zap. št.	Leto	Področje	Manjšinska skupnost	Manjšinski program, projekt, investicija	Višina zaprosenih sredstev (v SIT)	Višina odobrenih sredstev (v SIT)	Indeks	Realizacija (v SIT)	Indeks
1	2	3	4	5	6	7	8 (7/6)	9	10 (9/7)
I	LETO 2002								
		Glasbeno področje	Romi	koncert: Svetovni dan Romov v Cankarjevem domu				785.000	
II	LETO 2003								
		Glasbeno področje	Romi	koncert: Svetovni dan Romov v Cankarjevem domu				500.000	
		Založništvo	Madžari	Študentska založba (Kartesza: Brezusodnost, v slov. jezik)				1.400.000	
			Madžari	Analogija madžarske kratke proze, prevod v slov. jezik				3.252.327	
			Madžari	Založba Jelenkov (Gabor Csordas: prevod v slov. jezik)				500.000	
				SKUPAJ				5.152.327	
		Knjižničarstvo		Nakup knjig in posebni program za potrebe nar. skuposti				15.927.456	
III	LETO 2004								
		Glasbeno področje	Romi	Svetovni dan Romov v Cankarjevem domu				759.400	
			Romi	Brizani (izdaja zgoščenke s koncerta+romska suita)				300.000	
				SKUPAJ				1.059.400	
		Gledališče	Italijani	Gledališko društvo Skysma, Seča 63, Portorož (predstava "Pogon")				900.000	
		Knjižničarstvo		Nakup knjig in posebni program za potrebe nar. skuposti	39.770.599				
			Italijani	Dodatni nakup knjižničnega gradiva in inf. virov	5.856.264				
				Obdelava in posredovanje knjižnič. gradiva in inf. virov	4.608.349				
				Zagotavljanje komuniciranja v jeziku nar. skupnosti	1.142.012				
				Informacijsko opismenjevanje	1.798.592				
				Usposabljanje zaposlenih za delo s pripadniki nar. skup.	840.000				
				Bralna kultura in knjižnična vzgoja za pripadnike nar. skup.	1.516.994				
				Strokovno sodelovanje z matičnim narodom	812.804				
				Druge dejavnosti	3.232.010				
				SKUPAJ	19.807.025				
			Madžari	Dodatni nakup knjižničnega gradiva in inf. virov	3.396.972				
				Obdelava in posredovanje knjižnič. gradiva in inf. virov	6.925.296				
				Zagotavljanje komuniciranja v jeziku nar. skupnosti	2.386.000				
				Informacijsko opismenjevanje	1.486.465				
				Usposabljanje zaposlenih za delo s pripadniki nar. skup.	1.071.080				
				Bralna kultura in knjižnična vzgoja za pripadnike nar. skup.	1.530.958				
				Strokovno sodelovanje z matičnim narodom	1.216.864				
				Druge dejavnosti	1.949.940				
				SKUPAJ	19.963.575				
Opomba:									
Zgoraj navedeni so podatki, ki so prispeli v sektor za kulturne pravice manjšin in kulturne raznolikosti									

Priloga 5

KULTURNA DEJAVNOST RAZLIČNIH MANJŠINSKIH SKUPNOSTI V RS – PO OBČINAH

(v seznamu so navedeni tisti, ki so dosedaj že kakorkoli izrazili zahtevo na MK)

▪ Ljubljana:

Društvo Afriški center, Ljubljana
Kulturno društvo Albancev Migjeni, Ljubljana
Arabski klub v Sloveniji, Ljubljana
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije, Ljubljana
Društvo bosansko-hercegovaškega in slovenskega prijateljstva "Ljiljan", Ljubljana
Zveza hrvatskih kulturnih društev v Sloveniji, Ljubljana
Hrvatski kulturni dom v Sloveniji, Ljubljana
Judovska skupnost Slovenije, Ljubljana
Slovensko kočevsko društvo "Peter Kozler", Ljubljana
Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije, Ljubljana
Makedonsko kulturno društvo "Makedonija, Ljubljana
Društvo srbska skupnost, Ljubljana
Kulturno društvo Srbska kulturna zajednica, Ljubljana
Zveza srbskih društev Slovenije, Ljubljana
Kulturno društvo Mihajlo Pupin, Ljubljana
Kulturno umetniško društvo Mladost, Ljubljana
Madžarsko kulturno društvo Petőfi Sándor, Ljubljana

▪ Medvode:

Kulturno združenje v Sloveniji Sandžak, Medvode

▪ Kranj:

Društvo rojakov Plava i Gusinja Izvor, Kranj;
Črnogorsko kulturno prosvetno in športno društvo Morača, Kranj
Makedonsko kulturno društvo "Sv. Ciril in Metod" Kranj, Kranj
Kulturno društvo Brdo, Kranj
Srbsko kulturno in prosvetno društvo Sveti Sava, Kranj

▪ Jesenice:

Makedonsko kulturno društvo "Iliden" Jesenice Jesenice
Kulturno društvo muslimanov Biser, Jesenice

▪ Škofja Loka:

Hrvatski klub Komušina Škofja Loka, Škofja Loka

▪ Radovljica:

Kulturno posvetno in športno društvo Vuk Karadžić Radovljica, Radovljica

▪ Maribor:

Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru, Maribor
Folklorno makedonsko društvo Vardarka Maribor, Maribor
Makedonsko kulturno društvo Biljana, Maribor
Internacionalno društvo Most Svobode- Freiheitsbrücke-Freedombridge Maribor
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi, Maribor
Srbsko kulturno društvo Maribor, Maribor

▪ Celje:

Zveza srbskih kulturnih društev v RS, Celje
Srbsko humanitarno društvo Desanka Maksimović, Celje

▪ Novo Mesto:

Hrvaško kulturno združenje Novo Mesto, Novo Mesto

- **Dolenjske Toplice:**

Društvo Kočevarjev Staroselcev, Dolenjske Toplice

- **Apaško polje:**

Internacionalno društvo Most Svobode Apaško polje, Apače